

EL CENTRE AUTONOMICISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDÚSTRIA ENTRE 1903 I 1923

MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA

Tesi doctoral dirigida pel doctor
Josep Termes i Ardévol

Josep Termes

NOTES DEL CAPITOL CINQUE

NOTES DEL CAPÍTOL CINQUE

- (1) Si el final de la guerra esperonà les il·lusions catalanes, provocà igualment les aprehensions governamentals madrilenyes. Tanmateix, Romanones, traslladat a Paris, "aviat es va adonar que el problema dels particularismes nacionalistes d'Espanya no interessaven ningú i que els aliats ja en tenien prou i massa amb els dels diferents estats belligerants de la guerra per a entretenir-se a cercar-ne d'altres."
- HURTADO, A.- Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps, 1894, 1930.- Barcelona, 1969, p. 348-349. V., en general, p. 342 i sgs.
- (2) PABÓN, J.- Cambó -II- (1918-1930).- Barcelona, 1969, p. 14-17. V. també la nota 4.
- (3) CAMBÓ, F.- Discurso en el Congreso de 20 de noviembre de 1918, citat per PABÓN, J.-op. cit., p. 18.
- (4) Escriu Jesús Pabón a l'obra esmentada, p. 14-16: "Libre de filias y de fobias durante la guerra, envuelto ahora en la gran ilusión de la victoria aliada, Cambó percibía, no obstante y con claridad y temor parejos, las nubes de la tormenta tras el arco iris... En aquellos días -anota a mediados de noviembre de 1918- ocurrían los más grandes trastornos de la historia: el descuartizamiento de Austria, la sublevación de la Escuadra y el triunfo de la revolución en Alemania, la abdicación y la huida del Kaiser, y finalmente la firma del Armisticio que marcaba el acabamiento de la tremenda -- Guerra. Todo eso creaba un ambiente de inquietud y de desconfianza. La Revolución rusa hallaba, en todas partes, un eco no menor que la Paz." I tot referint l'entrevista de Cambó amb el rei del dia 14 de novembre de 1918, afegeix: "Aquellas comunicaciones -els telegrames que el monarca havia rebut sobre la situació internacional- producian en el Rey una convicción, coincidente con la de Cambó: la Paz, fin de la contienda internacional, podía ser el comienzo de una revolución, internacional también por su extensión. El corolario de su repercusión en España -una España que había conocido el verano de 1917- surgía evidente para el Soberano español y para el político catalán. (...) Expuso, entonces, Cambó su pensamiento. Era preciso plantear muy vivamente el problema catalán, dar

nueva vida a la ideología catalanista. La vieja tesis reaparecía en labios de Cambó con mayor fuerza que nunca: en Cataluña, sólo el catalanismo era positivo y constructivo: la Autonomía superaría y encauzaría los conflictos desencadenados por la Guerra y la Paz. El Rey mostrose plenamente convencido."

- (5) "L'acabament de la guerra produí una fondíssima crisi en l'opinió mundial i concretament en la d'aquest país: produí una de les més fortes crisis d'il.lusionisme que probablement l'espècie humana - ha sofert. La magnitud enorme de la lluita, la grandesa dels sacrificis fets, la impressionant dramaticitat del xoc, remogueren i desencaixaren tots els valors essencials de la vida i feren --- creure a gairebé tothom que començava per a la humanitat una era nova, l'era de la felicitat i de la justícia. Hi hagué la tendència a creure que la guerra separava dues èpoques completament oposades i distintes -l'època bona i l'època perversa- (...). La suposició que la guerra havia estat completament inútil fou rebutjada amb una horror sagrada. La guerra -pensà la majoria- (...) ha estat una redempció doloríssima sobre la qual serà construïda una humanitat infinitament millor, més justa i més plena. (...) ¿La guerra no havia estat guanyada pel dret, per la llibertat i per la justícia? I bé: era arribada l'hora d'actuar, de portar a la pràctica aquestes sublimes meravelles. Els tres grans emperadors despòtics eren un record històric.

L'imperi austro-hongarés, judicat com una construcció decrepita, es desfeia. Alemanya havia esdevingut una república socialista. Wilson llançava els seus catorze punts. Els diaris arribaven amb grans titulars glossant la transformació del món i la gènesi de la nova era. La Societat de les Nacions provocava esperances infinites... Era un moment apoteòsic que exigia per a interpretar-lo una retòrica inflada i superba."- PLA, J.- Francesc Cambó.- Barcelona, 1973, p. 529-530.

- (6) PLA, J.- op. cit., p.530.
- (7) "L'Intransigent", 31 d'octubre de 1918. En un altre sentit, es constituïa un Comité de Premsa i Propaganda Nacionalista "con el fin de extender el ideal de Cataluña-nación fuera de nuestra tierra", adherit a la Unió Catalanista, segons "La Publicidad" del 13 d'agost de 1918.

(8) La premsa barcelonina -"La Veu de Catalunya", "El Diluvio", "La - Publicidad" -dels dies que seguiren a la signatura de l'armistici, assabenta de les manifestacions que recorrien aquells dies els -- carrers, tot commemorant la pau i la victòria dels aliats, barreja des alguns cops amb mostres contra la Lliga Regionalista. V. així, "El Diluvio" del 11 de novembre de 1918. També "La Veu de Cata-- lunya" dels dies 11, 12 i 13 de novembre de 1918. A les manifesta-- cions hom desplejava la bandera catalana, la francesa i la norda-- mericana; hom vitorejava la llibertat dels pobles i Wilson; es can-- tava "La Marsellesa", etc. La que refereix "La Veu de Catalunya" del dia 12 de novembre subratlla els crits de "Visca Catalunya", "Visca la República", "Visca els aliats" i "abaix el militarisme" i el parlament d'Andreu Nin davant d'un grup "en el qual va salu-- dar les llibertats dels pobles oprimits, advocant per la llibertat de Catalunya i dels altres pobles i la República". La premsa narra igualment les diverses manifestacions d'entitats nacionalistes o aliadòfiles d'homenatge a Sèrvia, Bèlgica, Estats Units, França, Itàlia i els aliats en general, entre les que hem de subratllar les organitzades a iniciativa del CADCI, a les que ja ens hi refe-- rirem més endavant. Esmentem especialment el gran acte d'homenatge a les nacions aliades, organitzat pel Comité Pro Aliats, a la sala d'actes del CADCI, el 24 de novembre de 1918, i en el que hi pren-- drien part Santiago Andreu, Puig i Esteve, Serra i Moret, Folguera i Duran, Nicolau d'Olwer i Grant i Sala ("L'Intransigent" del 22 de novembre de 1918, p. 1; "El Diluvio" del 25 de novembre de 1918, i "La Veu de Catalunya" d'aquesta mateixa data).

Assenyalem també el banquet de la Societat d'Amics de França, el 21 de novembre de 1918 ("El Diluvio" del 21 de novembre de 1918), l'acte de desagravi a Estats Units, d'adhesió al programa de Wil-- son i de defensa de les llibertats de Catalunya Sabadell, el 1 de desembre de 1918, en el que hi veiem participar diversos grups na-- cionalistes com el Partit Nacionalista Obrer, Joventut Nacionalis-- ta Renaixença, Club Incògnit Separatista, Joventut Nacionalista La Falç, "L'Intransigent", "Som", Comité pro Wilson, Comité pro -- Aliats, Grup Català La Barricada, etc. ("El Diluvio", 1 de desem-- bre de 1918), etc., a part d'altres manifestacions més de caire -- oficial com el banquet organitzat sota els auspicis de la Cambra de Comerç Britànica i de l'ambaixador anglès, el 24 de novembre --

- ("El Diluvio" del 25 de novembre de 1918). V. també, HURTADO, A.- op. cit., p. 342 i sgs; i SAGARRA, J. M.- Memòries.- Barcelona, 1954, p. 798-801.
- (9) PLA, J.- op. cit., p. 534. Per a aquesta campanya POBLET, J.M.- El moviment autonomista a Catalunya dels anys 1918-1919. Barcelona, 1970; GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.- Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938). Barcelona, 1974, p. 221-253.
- (10) La premsa del dies anteriors i posteriors es refereix extensament a aquest plebiscit. V. La voluntat de Catalunya, a "La Veu de Catalunya" del 12 de novembre de 1918; el manifest publicat al mateix diari el 14 de novembre de 1918, el qual inseria, a més, el text aprovat pels municipis; "El Diluvio" i "La Veu de Catalunya" del 15 de novembre de 1918, que transcriuen l'adhesió del CADCI, "La Veu de Catalunya" del 16 de novembre, "El Diluvio", del 17 de novembre, etc. HURTADO, A.- op. cit., p. 345-347.
- (11) El dia de la partida de la Comissió del Consell Permanent de la Mancomunitat cap a Madrid (28 de novembre), per fer aquest lliurament, unes cinc centes persones, sobre tot joves, acomiadaven els comissariats a l'estació del Passeig de Gràcia, amb crits de Visca Catalunya i "Els Segadors", que prosseguirien després tot manifestant-se: "Ya en las Ramblas los vivos se convirtieron en un poco subversivos. Algunos daban gritos a la independencia catalana. Ello produjo alarma, cierre de tiendas, y la embestida de los polizontes en la Rambla de las Flores, embestida brutal que indignó incluso a los paseantes -- neutralistas. (...)".- "El Diluvio" del 29 de novembre de 1918. També, HURTADO, A.- op. cit., p. 347-348. El text del Missatge i de les Bases de l'autonomia a "El Diluvio" del 30 de novembre de 1918. V., pel que fa a aquestes bases i els aspectes jurídics dels textos que sortiren d'aquesta campanya, GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.- Op. cit., p. 228 i sgs.
- (12) POBLET, J. M.- op. cit., p.31 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 34 i sgs. Assenyalem també, entre les manifestacions d'oposició l'estatut la manifestació pública organitzada pel Círculo de la Unión Mercantil e Industrial de Madrid, el 9 de desembre de 1918, que fóra contestada per una contramanifestació de dependents de comerç que repartirien un opuscle tot alçant la seva veu "en estos momentos solemnes en que la clase burguesa comercial se congrega para realizar un acto que --

considera patriótico. Esa clase que se manifiesta hoy, esa clase que protesta de la petición de autonomía formulada por Cataluña, es la misma que burla la legislación española de una manera descarada, pretendo monopolizar el patriotismo y no observa la ley del descanso dominical, ni la que regula el trabajo de la mujer y el niño, hace cuanto puede contra la de accidentes del trabajo (...). Nosotros no somos ni nacionalistas ni catalanistas; pero sí declaramos que estas clases mercantiles que hoy alardean de patriotismo no se hicieran nunca acreedoras al aprecio popular. Guerra, -- pues, a los conculcadores de la legislación, a los explotadores -- del patriotismo, a los logrerros del mostrador, que burlan los derechos de la dependencia contando con la impunidad que les conceden las autoridades a cambio de la protección electoral. Más que los catalanistas, son ellos los enemigos de la patria. ¡Abajo los falsos patriotas! ¡Viva la ley de la jornada mercantil!"- "El Diluvio" del 10 i 11 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya" del 10 de desembre de 1918. POBLET, J. M.- Història del catalanisme.- Barcelona, 1975, p.295-297. També es produïrien mostres de comprensió o d'adhesió, com el telegrama de suport a la campanya autonomista per part del Centro Regionalista Andaluz "que siempre defendió a Cataluña" i que feia "fervientes votos por la libertad y prosperidad de la región hermana, aclamando a Cataluña y Andalucía autónomas y a la libre federación de las nacionalidades de Iberia".- "El Diluvio", 6 de desembre de 1918. V., en aquest sentit POBLET, J. M.- El moviment autonomista..., p. 39-41

- (13) FERRER, J.- Layret (1880-1920). Barcelona, 1971, p. 158 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 54 i sgs. Les manifestacions i aldarulls al carrer, després de la retirada dels parlamentaris catalans del Congrés, se succeïren, amb el cant repetit de "Els Segadors", les càrregues de la policia, detencions, i actes com l'apedregada de "La Vanguardia" el 14 de desembre. "La Veu de Catalunya", "El Diluvio", "La Publicidad", d'aquests dies, en són un bon testimoni.
- (14) V. la nota anterior. ROVIRA I VIRGILI, A.- Resum d'història del catalanisme.- Barcelona, 1936, p. 148-149. És en aquest ambient on cal situar el famós discurs de Cambó del 16 de desembre de 1918 al Teatre del Bosc, on pronuncià aquells mots: "¿Monarquia? República? Catalunya!". V. PABON, J.- op. cit., p. 57 i sgs. PLA, J.- p.542 i

sgs. Segons Josep Pla aquest discurs fou "molt mal comprés". "És un discurs de forma cantelluda i violenta -prosseguetx Pla-, però d'un gran fons de moderació i d'oportunisme. En el moment que Cambó el -pronuncià sabia perfectament, com ja hem dit, que la Comissió extreparlamentària fóra un fet al cap de poques hores. Cambó creia que aquesta creació podia ésser un principi de solució; el que no podia preveure Cambó és que el poble davant aquesta obertura, és deixés emportar, accentués encara la crisi del sentimentalisme de què estava dominat i es lliurés inconscientment a les mans, com de fet, passà, dels pitjors enemics de l'autonomia. És per això que el discurs és essencialment una apel·lació al seny, a la moderació, a la lucidesa, al sentit polític: no és altra cosa, en un mot, que un referment del programa que la Lliga ha defensat tota la vida."

LLIGA CATALANA.- Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933.- Barcelona, 1933.

- (15) "El Diluvio" del 22 de desembre de 1918. GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.- op. cit., p. 240-241; FERRER, J.- op., p. 161-162; CUCURULL, F.- Panoràmica del nacionalisme català. V. IV, del 1914 al 1931.- Paris, 1975, p. 171 i 172; PABON, J.- op. cit., p. 71 i sgs.
- (16) FERRER, J.- op. cit., p. 157 i 162-164. Més endavant ens referirem a l'actuació del CADCI en aquest camp, en la que hem d'esmentar el míting del 31 de desembre de 1918, amb la participació d'Andreu Nin, A. Fabra i Ribas, Serra i Moret i Francesc Layret. V. infra, p. 431-492. D'altres entitats es manifestarien en el mateix sentit com la Societat d'Industrials Mecànics i Metal·lúrgics, la Joventut -- d'Acció Social Popular, la Federació Sindical Agrària de Girona, -- l'Associació Nacionalista de Calella, la Joventut Republicana de -- Lleida, etc. V. "La Publicidad" del 8 i del 14 de gener de 1916. Segons "La Publicidad" del 10 de gener de 1919, "parece que los representantes de las izquierdas han conseguido que el Consejo (de la Mancomunitat) aceptara su criterio de incluir, en parte, la legislación social en el estatuto". "Las cuestiones sociales -afegeix el diari- no fueron incluidas en las bases presentadas por la Mancomunidad al gobierno, a pesar de ser ya entonces criterio de las izquierdas, porque se tuvo en cuenta el hecho de haberse acordado en la Asamblea de parlamentarios, a propuesta de don Pablo Iglesias, que la legislación obrera estuviese a cargo del poder central." Se-

gons l'article nou de la redacció definitiva del projecte d'estatut d'autonomia, "l'execució de les disposicions dimanants de la legislació social dins el territori de Catalunya, correspondrà al Govern regional". V. el text estatuari a CUCURULL, F.- op. cit., p. 176-186. També, a "El Diluvio" del 24 de gener de 1919.

- (17) POBLET, J. M.- op. cit., p. 66 i 67. PABON, J.- op. cit., p. 80-83. "El Diluvio" del mes de desembre i gener de 1917 ofereix una bona crònica dels aldarulls públics, de les agressions de la Lliga Patriòtica Española i de les provocacions de les cupletista esmentada. "El Diluvio" del 17 de gener de 1919, publica una nota de l'Associació Catalana de Beneficència amb l'estadística dels detinguts els darrers dies pels fets del Teatre Goya (on actuava la cupletista) i de les Rambles: 42 detinguts, dels quals 39 "han estado encarcelados; dos sólo estuvieron detenidos doce horas entre cuartelillo y palacio de justicia, y otro estuvo 30 horas en el cuartelillo -- (la ley sólo permite 24 horas), y 16 horas en el Palacio de Justicia". Pel que fa a la seva composició social, assenyala un advocat, un procurador, cinc estudiants, un obrer joier, un obrer electricista, un obrer perruquer, un poeta, quatre dependents botiguers, dos comerciants i 25 dependents de comerç en els diferents rams, que palesa prou l'abast popular i interclassista dels manifestants a l'ensems que el pes dels dependents. "El Diluvio" denunciava també, a les seves informacions, l'actuació de la policia. V., igualment, MCLAS, I.- Federació Democràtica Nacionalista (1919-1922). "Recerques", 4, Barcelona, 1974, p. 140.
- (18) "Som", apareixia l'agost de 1918 i es definia com a "periòdic nacionalista radical, adherit a la Unió Catalanista. Hi col.laboraven, entre d'altres, Vicens A. Ballester, J. Grant i Sala i Daniel Cardona i es manifestava contrari a "l'actuació intervencionista" de la Lliga Regionalista. El mateix to adoptava "L'Intransigent", aparegut el primer de setembre de 1918, contrari a Cambó i al seu lema "per Catalunya i l'Espanya gran", exaltador de la memòria de Martí i Julià, afecte a Macià, "maximalista nacionalista"; hom hi publicava diversos articles separatistes i, entre els col.laboradors, hi apareixien Ramon Peypoch i Pich, Vicens A. Ballester, -- Joan Domènech, Ràfols i Camí, Josep Tarradellas, J. Grant i Sala, Jaume Arqué i Clapés, alguns dels quals, com Ràfols i Camí, Josep

Tarradellas i Jaume Arqué eren del CADCI.

"El Diluvio" mateix, per un altre costat, es manifestava insatisfet amb les conclusions aprovades pel Consell de la Mancomunitat del 21 de desembre de 1918. V. "El Diluvio" del 22 de desembre. Pel que fa a Macià, aquest es remarcaria, durant aquesta campanya, per les seves posicions independentistes, com les expressades a l'acte de lliurament de les bases autonòmiques al President de la Mancomunitat, el 16 de novembre de 1918, en què declararia: "Amb l'autonomia no n'hi ha prou. Cal que Catalunya estigui representada a la Conferència de la Pau. Necessita la independència." GARCIA VENERO, M.- Historia del nacionalismo catalán, II, Madrid, 1967, p. 247-248, citat per CUCURULL, F.- op. cit., p. 160. V. també el discurs de Macià pronunciat al Parlament el 5 de novembre de 1918, a la mateixa obra esmentada de Cucurull, p. 149-158, on planteja les seves posicions nacionalistes ("nosotros queremos formar una nacionalidad catalana libre e independiente") i social favorables a una legislació protectora de la classe treballadora i de la petita burgesia enfront de les grans empreses industrials i comercials, de la gran banca i de les grans companyies de transport -- terrestres i navieres "que imponen a los legisladores su conveniencia".

- (19) Pel que fa al grup de "La Falç", V. MAINAR, J.- Joventut Nacionalista La Falç.- Gran Enciclopèdia Catalana, VIII, Barcelona, 1975, p. 787; UDINA, E.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat.- Barcelona, 1978. Al míting inaugural del 25 d'agost de 1918, hi figurava l'adhesió del CADCI. Josep Tarradellas, membre del CADCI, n'era un dels seus afiliats. Els dependents, per un altre costat, en constituïen un dels seus components més important. La Lliga Regionalista, com ja era habitual en aquests ambients de radicalisme nacionalista, fóra fortament atacada. V. "L'Intransigent" del 1 de setembre de 1918.

Molts d'aquests grups es remarcaven per l'adhesió a Macià. L'Agrupació Nacionalista Obrera Germinal, per exemple, quedaria integrada dins la Federació Democràtica Nacionalista, si bé amb el nom de Bloc Nacionalista Obrer Germinal.- V. "La lucha" del 14 de gener de 1919 que convidava tots els nacionalistes que volguessin cooperar-hi que adrecessin llur adhesió a la redacció de "L'Intransigent"; MCLAS, I.- op. cit., p. 145. El mateix periòdic de "L'Intransigent" va oferint notes informatives d'aquests grups. com del míting d'afirmació nacional del grup Joventut L'avangada ("L'In--

transigent" del 10 d'octubre de 1918). Per una altra banda, "La -- Veu de Catalunya" del 13 d'octubre de 1918, manifesta que "es parla de la creació d'un partit socialista català, per a agrupar les masses obreristes en un sol partit de resistència. "La Lucha" del 29 d'octubre de 1918, assabenta que segueixen "endavant els treballs d'organització del nou Partit Socialista Català. Hom convida els que vulguin inscriu-s'hi a fer-ho al local de la Joventut Renaixença "on se'ls posarà en antecedents". Amadeu Bernadó, membre d'aquesta Joventut, impulsadora d'aquest assaig, declararia en un míting de la Joventut Nacionalista La Falç que els ideals socialistes "són complement dels ideals nacionalistes puix si uns volen la llibertat col·lectiva, els altres representen la llibertat individual" ("L'Intransigent" del 15 de novembre de 1918,). "La Publicidad" del 14 de febrer de 1919, també parlaria que el grup de "La Renaixença" "prepara la publicació de un periódico quincenal titulado Catalunya Roja, que fóra "órgano del nacionalismo obrero catalán".

"L'Intransigent" del 29 de novembre de 1918, recensionava un ---- "lunx en honor de Macià", organitzat per Àngel Guimerà, la Unió Catalanista i la "Comissió organitzadora del Partit Nacionalista Obrer, fet el 24 del mateix mes. Aristides Cot, en nom d'aquest mateix grup darrer, al míting abans esmentat per "L'Intransigent" del 15 de novembre de 1918, afirmaria els seus principis basats en el lema "justícia pel poble català i justícia per la nació catalana". Pel que fa al Centre Nacionalista Català de Barcelona, vegi's la composició del seu consell directiu a "La Publicidad" del 7 de gener de 1919.

La lliga Regionalista mateix no renuncià a crear els seus ateneus obrers i algun grup en aquesta mateixa direcció com la Joventut Nacionalista Obrera de la que "La Veu de Catalunya" del 29 d'octubre de 1918 n'anunciava l'organització i assenyalava que "el nacionalisme obrerista s'ha d'oposar a les prèdiques de violència i de pertorbació que fins el present s'han dirigit a l'obrer i que el perjudiquen greument. Contra semblants doctrines s'imposa la doctrina serena i de germanor que el nacionalisme defensa en la qual només s'hi veu una única i exclusiva finalitat: la de l'amor a Catalunya com a base de l'engrandiment individual i col·lectiu". (...). Convenia que s'esvais el perjudici que el nacionalisme era

contrari a les aspiracions de l'obrer (...). L'entitat nacionalista que ara comença a viure vé a destruir aquests perjudicis i a demostrar palesament que sota la bandera nacionalista caben la totalitat dels bons fills de la nostra terra sense distinció de classes ni estaments." "La Publicidad" del 14 de gener de 1919, informava també de la propera inauguració "en la barriada de Poblet de un Centro Nacionalista Democrático Obrero", també sota els auspicis regionalistes, car anunciava que a l'acte inaugural "hablarán probablemente los señores Cambó y Ventosa".

A "La Veu de Catalunya", per un altre costat, dins d'aquesta mateixa tònica, hi apareixia el 20 de novembre de 1918, un article de J. Garriga i Massó, El socialisme i l'autonomia de Catalunya, en el que manifestaria "als que per vocació estan al nostre país al front de les classes treballadores, i als intel·lectuals i teoritzadors del socialisme a la nostra terra: Penseu en el que dic i feu el que no va saber fer l'esquerra catalana: catalanitzeu el nostre proletariat perquè Catalunya, unida i tota en un sol bloc, recapti el propi govern, que es el mitjà únic de resoldre adequadament els seus problemes socials."

- (20) MARTIN, J. Ll.- La Unió Socialista de Catalunya, "Recerques" 4, -- Barcelona, 1974, p. 157 i 159; GONZALEZ CASANOVA, A.- op cit., p. 241-242. "El Diluvio" del 17 de desembre de 1918, per exemple, publicava la declaració següent de la Federació Catalana del PSCE: "El Comité de la Federación socialista catalana, después de aplaudir las declaraciones hechas en el Parlamento por Julián Besteiro con ocasión de la retirada de los diputados catalanes, declara: Que el problema de la autonomía de Cataluña ha quedado definitivamente planteado como un conflicto entre la democracia federalista y la reacción centralista. Que, por consiguiente, la lucha en favor de la autonomía de Cataluña, lejos de constituir un movimiento hostil hacia las demás regiones de España, representa una acción libertadora contra la oligarquía y el caciquismo y un medio seguro de establecer relaciones verdaderamente fraternales entre los diversos pueblos de la Península. Atendiendo a esto, el Comité de la Federación socialista catalana se propone apoyar con todas sus -- fuerzas y por todos los medios que estén a su alcance, sin limitación de ninguna clase, la campaña emprendida por las izquierdas españolas en favor de la autonomía. Para exteriorizar debidamente el

caràcter de la nacional e internacional participaci3n socialista en esta campanya, la Federaci3n socialista catalana, de acuerdo con el Comit3n nacional del Partido socialista obrero espaol, organizar3 una serie de actos p3blicos, el primero de los cuales se celebrara el domingo pr3ximo en esta capital. Este acto ser3 presidido -- por el diputado por Barcelona Largo Caballero, figurando como oradores representantes de la Federaci3n catalana, del Comit3n Nacional, de la minoria parlamentaria y un delegado del Bureau Socialista Internacional." El dia 22 de diciembre de 1918, efectivament, se celebrava el miting projectat al Teatre del Bosc, en el qual, segons "El Diluvio" de l'endem3, "se ha hablado en nacionalista de una manera cordial y entusiasta, como no se habia hecho nunca por socialistas". Hi prendrien la paraula Largo Caballero, Escorsa, Pla i Armengol, Serra i Moret, Anguiano, Fabra i Ribas i Besteiro, amb el cant al final de la Internacional en catal3.- V. "El Diluvio" - del 23 de diciembre de 1918. "L'Intransigent" del 13 de febrer de 1919, p. 2, subratllava tamb3, en un article titulat Un pas trascendental, el canvi favorable d'actitud dels socialistes en tema nacionalista catal3. Els cenetistes, per la seva banda, havien de criticar els socialistes pel seu col.laboracionisme amb la burgesia en l'afer autonomista. V. LLADONCSA, M.- El Congrés de Sants.- Barcelona, 1975, p. 122, i 123. Tamb3, GONZALEZ CASANQVA, J. A.- op. cit., p. 242.

(21) MOLAS, I.- op. cit., p. 137.

(22) V. MOLAS, I.- op. cit., p. 137-153; ALBERTI, S.- El Republicanisme catal3 i la restauraci3 mon3rquica (1875-1923). Barcelona, 1972, p. 452 i sgs. Recordi's la nota 18 d'aquest capitol. Maci3 exposaria tamb3 les seves tesis d'aquest moment en una confer3ncia pronunciada al CADCI el 17 de novembre de 1918, sota la presid3ncia dels dirigents de la Unió Catalanista, i en la que manifestaria la seva disconformitat "amb la soluci3 autonomista perquè encara dona massa atribucions al poder central, com l'ex3rcit, els tractats de comerç i la facultat de declarar la guerra" i afirmaria "que la p3tria no necessita que ning3 la porti de la m3 per presentar-se al m3n". Una manifestaci3 seguiria a la confer3ncia amb c3rregues de la policia, i diversos grups de la mateixa assistirien, poc des pr3s, a l'acte de lliurament d'un 3lbum de signatures d'adhesi3 al

Consolat de Sèrvia, a iniciativa de diverses entitats catalanistes. Val a dir que a la conferència de Macià, els joves del grup de "La Renaixença" repartien uns fulls vindicadors d'un "partit -recor-- di's la nota 18- que, emmotllant-se als corrents sociològics mun-- dial, uneixi totes les esquerres catalanes, a fi d'assolir la re-- presentació pròpia que li pertany en la pròxima hora de les reivin-- dicacions individuals i col.lectives". V. "La Veu de Catalunya" i "El Diluvio" del 18 de novembre de 1918. També l'anunci a "La Veu de Catalunya" del 14 de novembre de 1918 i a "L'Intransigent" del 15 del mateix mes i any. El 24 de novembre se celebrava un "lunx" en honor de Macià, al que ens hem referit a la nota 18. V. "L'In-- transigent" del 29 de novembre de 1918, p. 1-2; i "El Diluvio" del 25 de novembre de 1918.

"L'Intransigent" del 20 de desembre de 1918, p. 1, es mostrava -- d'acord amb el programa de Macià i afirmava: "Volem una Catalunya lliure, liberal i democràtica, separada d'Espanya" per a més endà-- vant formar "la República confederada d'Iberia" (La descomposició de L'Estat Espanyol) Pel que fa a la Federació Democràtica Naciona-- lista, la seva organització, primeres actuacions i programa, a més de la bibliografia esmentada més amunt, "El Diluvio" del 15 de ge-- ner de 1919, "La Publicidad" del 16 de gener de 1919, "El Diluvio" del 30 de gener de 1919, "El Diluvio" del 2 de febrer de 1919, "La Publicidad" del 5 de febrer de 1919, i "L'Intransigent" del 20 i del 27 de febrer de 1919. V. també FEDERACIÓ DEMOCRÀTICA NACIONAL-- LISTA.- Bases d'organització. Manifest. Programa.- Barcelona, 1919

(23) V. infra, p. 463-464. UDINA, E.- op. cit., p. 36.

(24) "La Publicidad" del 17 de gener de 1919; "El Diluvio" del 18 de ge-- ner de 1919; "La Publicidad", 18 de gener de 1919. Hom parlaria de suspensió de les garanties constitucionals per imposició dels mili-- tars. V. POBLET, J. M.- op. cit., p. 80-81. V. també "La Publici-- dad" del 8 de febrer de 1919 que transcriu el debat parlamentari - que esmenta Josep M. Poblet.

Romanones declararia a la premsa; pel que feia a les motivacions de la suspensió: "(...) no habré de ocultar que los temores de ayer se circunscribieran a la actitud que pudiera adoptar el elemento militar; por lo demás queda demostrado que en el elemento obrero la agitación es profunda y significativa. Confío en que habremos

llegado a tiempo a evitar mayores males."- "La Publicidad" del 18 de gener de 1919. V. també, LLADONCSA, M.- op. cit., p. 137.

Macià adregaria un telefonema al president del Consell de Ministres "en el que expone su enérgica protesta por la suspensión de garantías, la detención del publicista Jaime Brossa, la clausura de sociedades obreras con el encarcelamiento de sus juntas y contra el acto de la policía al arrancar de la solapa de los transeuntes los lazos de la bandera catalana".- "La Publicidad" del 20 de gener de 1919.

Pel que fa a les posicions cenetistes sobre el problema autonòmic, V. LLADONCSA, M.- op. cit., p. 123 i sgs.; SOLANO, E. G.- El sindicalismo en la teoría y en la práctica.- Barcelona, 1919, p.190-192; BALCELLS, A.- op. cit., p. 60-62. V. el text de la conferència de Pestaña, feta a Madrid, el 3 d'octubre de 1919, a PESTAÑA, A.- Trayectoria sindicalista.- Madrid, 1974. També el text de la conferència de Salvador Seguí, El sindicalismo en Cataluña, pronunciada a la Casa del Pueblo de Madrid, el 4 d'octubre de 1919, a PESTAÑA, A.- SEGUÍ, S.- El terrorismo en Barcelona seguido de -- Principios, medios y fines del sindicalismo comunista. El sindicalismo en Cataluña.- Barcelona, 1978, p. 63 i sgs. FCIX, P.- Apóstols i mercaders.- Barcelona, 1976, p. 99-101. Pel que fa a la polèmica sobre aquest text de la conferència pronunciada a l'Ateneu de Madrid, V. CUADRAT, X.- Salvador Seguí. Anarquisme i catalanisme.- "Serra d'Or", Barcelona, setembre 1975, p. 25-27. V., els textos publicats per MOLAS, I.- Salvador Seguí, Escrits.- Barcelona, 1975; i ELORZA, A.- Artículos madrileños de Salvador Seguí.- Madrid, 1976. V. també, CRUELLES, M.- Salvador Seguí, El noi del sucre.- Barcelona, 1974; HUERTAS, J. M. - Salvador Seguí, "El -- noi del sucre". Materials per a una biografia.- Barcelona, 1974

- (25) V. "La Publicidad" del 17 de gener de 1919; "La Publicidad" del 18 de gener de 1919; "La Publicidad" del 19 de gener de 1919; "La Publicidad" del 21 de gener de 1919; "El Diluvio" del 21 de gener de 1919; "La Publicidad" del 23 de gener de 1919; "La Publicidad" del 28 de gener de 1919, etc. Fou especialment escandalosa l'agressió d'un grup format principalment per membres de la Lliga Patriòtica Española, que, provinent del Teatre Goya on actuava la cupletista Mary-Focela, assaltà el Teatre Novetats on s'hi celebrava el ball del Gremi de cansaladers de la festa de Sant Antoni, i en el

que l'orquestra havia interpretat "Els Segadors", corejat per tot el públic. Les protestes contra la repressió policiaca, contra aquestes agressions i la suspensió de garanties, se succeïrien igualment entre els nuclis republicans i catalanistes. Així, els regidors Companys, Guerra del Rio, Ciralt i Ulled presentarien al Consistori barceloní una moció "interesando que el Ayuntamiento lamenta que los Poderes Públicos que por medio de una eficaz y previsoramente acción, a su tiempo, habría podido mantener el imperio de la justicia y el espíritu de la concordia en las cuestiones obreras, no hayan encontrado otro medio de mantener el orden público que la suspensión de garantías, con detenciones a veces injustificadas - mientras quedan sin sanción los atropellos y desmanes de otros elementos que parecen casados con la impunidad" ("La Publicidad" del 21 de gener de 1919). El 20 de gener, en aquest sentit, l'AJuntament acordaria de protestar contra la suspensió de garanties ipels fets esdevinguts els darrers dies a la via pública i al Teatre Novetats ("La Lucha", "La Publicidad" i "El Diluvio" del 21 de gener de 1919). El 20 de gener, també, els diputats a Corts Ruñol i Batlle, en representació dels parlamentaris de la província de Barcelona, visitaven el governador civil per a expressar-li la seva "protesta más enérgica por la parcialidad de la policía en los sucesos de estos días. Nuestra pretensión es una: que la policía sea imparcial. Si el gobernador ha dado orden de que no se permitan manifestaciones, que sea lo mismo para unos que para otros." - "La Publicidad" del 21 de gener de 1919. Diverses agrupacions de joventuts i entitats nacionalistes, entre les que hi apareixia el CADCI, decidien igualment de "participar al presidente de la Mancomunidad de Cataluña que no deben quedar sin castigo las extralimitaciones de la policía, ni perder las esperanzas de ver encomendado lo más pronto posible al futuro Estado Catalán el mantenimiento del orden" ("El Diluvio" del 21 de gener de 1919. Al mateix Parlament, Pere Rahola faria una interpel·lació sobre les agressions dels membres de la Liga Patriótica. V. POBLET, J.M.- op.cit., p. 66-67.

"El primer trimestre de 1919 -escriu Josep Pla- fou, des del punt de vista català, una etapa d'aldarulls inacabables, els esdeveniments més essencials de la qual foren l'afer de la Mary Focela, - que donà peu a Rahola per a fer una exposició admirable de l'estat

tristíssim en què es trobava aquest país; les explosions de fatxenderia de la Liga Patriótica Española, els assassinats de Miralpeix i de l'orfeonista Benet".-

PLA, J.- op. cit., p.558. V., pel que fa a aquesta interpel·lació i el debat que motivà, "La Publicidad" del 6, 7 i 8 de febrer de 1919.

(26) Pel que fa al CADCI, V. el proper apartat, p.450. Pere Rahola, a la seva interpel·lació parlamentària, abans esmentada, denunciaria que mentre el CADCI seguia clausurat "en la Liga Patriótica continuan reuniéndose los socios".- "La Publicidad" del 8 de febrer de 1919. Respecte a la prohibició d'exibir la bandera catalana, V. -- POBLET, J.M.- op. cit., p. 53-54.

(27) V. "El Diluvio" del 24 de gener de 1919, "El Diluvio", "La Publicidad" i "La Lucha" del 27 de gener de 1919, "La Publicidad" del 28 de gener de 1919. V. també, POBLET, J.M.-op. cit., p. 56 i sgs., i FERRER, J.- op. cit., p. 164-166.

Pel que fa a la xifra d'ajuntaments hi ha algunes diferències segons els autors. Així, mentre Josep Poblet i Joaquim Ferrer parlen de 1082, i J. Pabón i González Casanova donen la de 1072 ajuntaments. "El Diluvio" del 27 de gener de 1919, parla en els titulars de 1084 municipis, si bé en la informació interior de l'assemblea del 26 de gener, indica que l'oficial de la Mancomunitat, Crehuet, que actuava de secretari, en donar compte de les adhesions dels municipis catalans, sols 30 havien deixat d'adherir-se dels 1070 que existien a Catalunya.

(28) POBLET, J. M.- op. cit., p. 61 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 85 i sgs. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.- op. cit., p. 249 i sgs.

(29) PLA, J.- op. cit., p. 558.

(30) BALCELLS, A. - op. cit., p. 71. També, segons aquesta mateixa obra (p.70-71), el 17 de febrer s'havia iniciat una vaga del ram textil.

(31) PLA, J.- op. cit., p. 558. En aquesta edició (1973), no hi consta la frase "havia pogut resistir l'ofensiva espanyolista", que nosaltres hem transcrit, que figura a la primera edició, publicada el 1930 (el tercer volum), p. 299.

Joaquim Ferrer, a la seva obra esmentada, p. 168, per la seva banda, escriu: "Aquest moviment vaguístic, segurament el més important registrat a Catalunya en el que va de segle, a part que (...) representà una inesperada solució per al Govern respecte a la resposta a donar al projecte d'autonomia, evidencià unes estratègies divergents entre el moviment polític i el sindical. L'immens potencial de la CNT es posà en marxa concentrant tota l'atenció de l'opinió pública en els seus moviments i desplaçant de l'escena política la campanya de l'autonomia. Així es produí l'absurd que aquestes dues reivindicacions, tan fonament sentides per Catalunya, en lloc de potenciar-se, s'exclòren." V. també, MEAKER, G.H.- La izquierda revolucionaria en España (1914-1923). Barcelona, 1978, p. 211 i sgs.

- (32) MCLAS, I.- op. cit., p. 140.
- (33) LLADONOSA, M.- op. cit. MEAKER, G.H.- op. cit., p. 212-213.
- (34) Pel que fa als orígens del conflicte, V. BALCELLS, A.- op. cit., p. 67 i sgs.; LLADONOSA, M.- op. cit., p. 133 i sgs.; FERRER, J.- op. cit., p. 179. Albert Balcells ofereix un magnífic resum del desenvolupament de la vaga a l'obra esmentada. V. també la crònica a SCLANO, E.G.- op. cit., p. 70-130; MADRID, F.- Ocho meses y un día en el gobierno civil de Barcelona.- Barcelona-Madrid, p. 13-23; FERRER, J.- Simó Piera: perfil d'un sindicalista.- Barcelona, 1975, p. 78-93. També la conferència esmentada de Pestaña a Madrid el 3 d'octubre de 1919.- PESTAÑA, A.- Trayectoria sindicalista, p. 376-393. V. la bibliografia esmentada per Balcells a la seva obra esmentada, p. 67, nota 1.
- (35) BALCELLS, A.- op. cit., p. 68. També, HURTADO, A.- op. cit., p. 361. "Las reivindicaciones eran modestas: unos ligeros aumentos de salarios, ciertas mejoras de carácter más moral que material, pero sobre todo el reconocimiento del sindicato. Y a eso era precisamente a lo que se negaban rotundamente los empresarios."- BUESO, A.- Recuerdos de un cenetista.- Barcelona, 1976, p. 109.
- (36) BALCELLS, A.- op. cit., p. 86. BRENAN, G.- El Laberinto español.- Paris, 1962, p. 54 i sgs. V. la nota següent.
- (37) Escriu Balcells, pel que fa a les conseqüències de la segona part de la vaga de "La Canadiense" (a partir del 24 de març): "Els cene

tistes, doncs, van cometre la imprudència d'accedir a les exigències dels més apassionants i de comprometre tot allò que acabaven de guanyar quan van llançar-se a la vaga per una qüestió d'honor i de prestigi. Això, sense proporcionar cap benefici a l'organització obrera, acabà d'agrupar les classes empresarials en la Federació Patronal, sota la direcció dels elements més combatius i intransigents de la burgesia, els quals van respondre a les demandes i a les pressions obreres amb el lock-out; tot plegat féu també que la burgesia cerqués i trobés l'ajuda de l'Exèrcit."

Escriu també en aquest sentit Amadeu Hurtado: "Però l'alarma que havia causat la vaga tenia una reacció fins aleshores desconeguda en aquests moviments socials a Barcelona. Dintre les classes patronals havia penetrat per contagi i per influència de les excitacions pròpies del temps el mateix sentiment de lluita i d'adhesió als procediments autoritaris que havia inspirat l'acció sindicalista, i des dels primers dies s'havia parlat d'organitzar el somaten (...). Al mateix temps naixia la idea de muntar seriosament una Federació Patronal segons el model del Sindicat Únic, que ja s'havia intentat amb poc èxit dos anys abans. I per fi aquella paradoxa -- que s'havia observat en els orígens del catalanisme polític entre l'esperit de transformació de totes les tradicions polítiques espanyoles i l'esperit de conservatisme social, desapareixia per a cedir la plaça a aquest segon sentiment, amb una màxima intransigència, fins a posar-se resoludament la burgesia a les ordres de les autoritats militars sense cap reserva per salvaguardar les conviccions nacionalistes. Hi havia en la majoria de la massa patronal la impressió confusa que les darreres agitacions catalanistes eren la causa directa de l'agitació social, en part perquè tota acció protestatària de les multituds és encomanadissa, però en part també i principalment perquè creien que el Govern Romanones havia atiat els sindicalistes com una rèplica a l'acció del nacionalisme. Aquest estat d'ànim havia de portar fatalment a una resistència -- absoluta a acceptar les intervencions conciliadores del Govern, repudiant l'autoritat del governador Montanyés, català de simpaties catalanistes, i reclamant la del capità general Milans del Bosch que, si també descendia de família catalana, sentia per raó de la seva carrera, tant com per propi temperament, una marcada hostilitat contra el catalanisme."- HURTADO, A.- op. cit., p. 362-363.

Josep Pla, per la seva banda, assenyalaria que a Catalunya, "des--

prés d'aquests dramàtics esdeveniments, s'inicià la dispersió i començà el desinflament. Els obrers continuaren més o menys convençuts de l'aventura sindicalista. La petita burgesia es contragué. Una bona part dels elements socials abandonaren per instint conservador la neutralitat i la simpatia que sovint havien mostrat pel catalanisme, i llançaren el manifest de la constitució de la Unión Monárquica. Hom tractà de contrarrestar aquest fet creant la Federació Monàrquica Autonomista; el fet, de tota manera, era greu, perquè havia estat sempre una constant de la política de Prat i de Cambó plantejar els problemes d'interès general català sobre la base de la unanimitat. Això era una esquerra que no es tancaria potser mai més. En realitat la vaga general de març-abril marcà la fi de la crisi d'il·lusionisme i de sentimentalisme".- PLA, J.- op. cit., p. 559-560.

V., pel que fa a aquest procés de doble radicalització entre sindicalistes i patrons, MEAKER, G.H.- op. cit., p. 221 i sgs.; BUENACASA, M.-El movimiento obrero español (1886-1926).- Paris, 1966, p. 68 i sgs., i les obres esmentades de Pere Foix, Adolfo Bueso, Joaquim Ferrer, i la de César M. Lorenzo, Les anarchistes espagnols et le pouvoir (1868-1969).- Paris, 1969.

- (38) BALCELLS, A.- Cataluña contemporánea, II (1900-1936).- Madrid, 1974, p. 17.
- (39) BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 91-92.
- (40) BALCELLS, A.- op. cit., p. 92. Ja vàrem veure al capítol anterior, com l'augment de preus, era una dels elements que caracteritzaven la conjuntura del moment (1914-1918). L'augment de preus esperonava les reivindicacions obreres, si bé els guanys empresarials permetien d'accedir en part a les demandes dels primers. L'encariment de les subsistències i dels lloguers continuaria estant a sota de l'adhesió massiva dels obrers als sindicats i de la resistència enfront de la repressió. La premsa dels anys 1918 i 1919 continuava subratllant aquest encariment; i "La Publicidad", per exemple, --- se'n feia ressò de manera extensa mentre es desenvolupava la vaga de "La Canadiense". I el tema persistiria els anys següents. "El Diluvio", el 30 de maig de 1920, publicaria un editorial, titulat de manera significativa, El hambre empuja: "A pesar de haber sido disuelta la Confederación General del Trabajo; a pesar de estar clausurados los Sindicatos; a pesar de hallarse en la cárcel casi todos los revolucionarios de España, nunca ha estado este desventurado --

pais más revuelto que ahora. ¿Y eso? Sería suicida que nos riéramos, como ha hecho en otras ocasiones La Veu, de la tremenda inquietud social que por doquier reina y calificáramos los actuales movimientos huelguísticos de agitación primaveral o estival. Sería estúpido que, cerrando los ojos, atribuyéramos las huelgas y los motines de mujeres y de niños al oro alemán o francés o a los manejos turbios de agitadores extranjeros. Sería una aberración - que por desconocimiento de la naturaleza de los fenómenos sociales, o por terquedad y empeñarnos en no querer ver, buscáramos en la policía y en la guardia civil la solución de estos trágicos conflictos. Para nosotros, como para Schaeffle, la cuestión social es una cuestión de estómago. Cuestión de estómago, entiéndase bien, en cuanto tiene en esa víscera su principal raíz, y en cuanto lo que con más urgencia debemos corregir es la desigualdad económica. En estos momentos, esa desigualdad entre los nuevos ricos y los nuevos pobres, es tan escandalosa, es tan horrorosa, que a estos últimos se les hace imposible la vida. Y de ahí las protestas, los jaleos callejeros y los asaltos a las tahonas. De ahí y nada más que de ahí. Es el hambre el que subleva a la mujer, la que saca de sus casas y de sus casillas a los más pacíficos. Es el hambre la revolucionaria, la agitadora y la subversiva. No hay que darle vueltas. Los pobres no pueden pagar el azúcar a tres pesetas, el aceite a dos y el pan a una. Sobre todo, el pan."

Els preus pujarien fins el setembre de 1920 (V. la nota 18 del capítol quart), per a començar a disminuir a partir d'aleshores. V., el comentari de "El Diluvio" sobre l'inici de la baixa del preus, La ola de baja, el 9 de gener de 1921. "A finals de 1920 -escriu també Tuñón de Lara-, la reorganización económica de los países be ligerantes va desplazando los productos españoles del mercado internacional.

A este hecho (...) se une la baja de precios de la crisis en todo el mundo. Los empresarios que habían tenido que subir los salarios y acortar las jornadas durante los dos últimos años (recordem la jornada de les 8 hores decretada el 3 d'abril de 1919 que fou el resultat més espectacular de la primera part de la vaga de "La Canadiense"), sienten ahora necesidad de pasar a la contraofensiva para que no mermen demasiado sus beneficios (...). "La crisis as senyala més endavant el mateix autor- tuvo como consecuencia una

ofensiva contra los salarios".- TUÑÓN DE LARA, M.- El movimiento obrero en la historia de España.- Madrid, p. 671 i 675.

La disminució de l'índex general de preus no implica que alguns - productes concrets no experimentessin augments. Així, "El Diluvio" del 25 d'octubre de 1922, després d'informar sobre l'alça dels -- preus dels ous i indicar les responsabilitats municipals en aque- ta qüestió, concloïa amb aquest interrogant: "No se han enterado los representantes municipales del término de la gran guerra y de que todo continúa como entonces para el desdichado consumidor?" V. la bibliografia esmentada a la nota 47.

- (41) Entre 1917 i 1922 es varen produir més de 800 atemptats, 440 dels quals contra obrers, 218 contra empresaris i subalterns seus, i la resta bombes i actes contra l'autoritat: BALCELLS, A.- Cataluña-contemporanea..., p. 17. V. l'estadística de M. Sastre i Sama, al seu llibre La esclavitud moderna. Martirilogio Social.- Barcelona, 1921, esmentada per Albert Balcells, a l'obra esmentada El sindi- calisme a Barcelona, p. 150-151. Sobre el tema dels atemptats, An- gel Pestaña s'hi referí extensament al seu llibre Lo que aprendí en la vida. Madrid, 1971. El llibre esmentat, Trayectoria sindicalis- ta, el publica complet, a diferència de l'edició anterior. El -- darrer publica a més diversos textos de Pestaña sobre el tema del terrorisme. V. els records de Simó Piera, recollits per Joaquim -- Ferrer, esmentats abans. També les obres esmentades de Eueso, Foix, Buenacasa, Madrid, Cruells, Ferrer, Meaker i Balcells. FOIX, P.- Los archivos del terrorismo blanco. El fichero Lasarte. 1910-1930.- Madrid, 1978.

El tema del terrorisme donà peu o aparegué en diverses novel·les. Així, OLLER I RABASSA, J.- Quan mataven pels carrers.- Barcelona, 1930; PUIG I FERRATER, J.- Servitud.- Barcelona, 1973 (darrera edi- ció); VILA, J. M.- La ciutat malalta.- Barcelona, 1956; VILA, J. M.- El poder feia vacances.- Barcelona, 1964.

V., pel que fa al Baró de Koenig: VENTURA, J.- La personalitat ve- ritable del Baró de Koenig.- "Serra d'Or", Barcelona, 15 de desem- bre de 1970, p. 81-85.

- (42) Comentari que ens feu l'antic sindicalista Camil Piñon, Pere Foix, a la seva obra esmentada, Apòstols i mercaders, (p. 83), escriu: "A les llars dels dirigents del sindicalisme la vida esdevingué molt

difícil; no podien anar al treball perquè els pistolers estaven a l'aguait; tot eren dificultats, angoixes estretors. Les preocupacions de caire econòmic eren agreujades per la temença a la mort, empestada com estava Barcelona de les bandes de pistolers (...)." A la premsa, públicament, tant els sindicats com la Federació Patronal desmentia qualsevol participació en els atemptats i s'hi manifestaven contraris. Igualment eren una realitat les acusacions mútues en aquest camp, com pot veure's a les obres esmentades a les notes anteriors. V., per exemple l'opuscle redactat pel Comité de la CNT, titulat A toda conciencia honrada. Manifestaciones y origen del terrorismo en las luchas sociales. Quienes somos y a donde vamos.- Alacant, s.d.

- (43) V. la bibliografia esmentada a les notes anteriors. També, PEREZ BARÓ, A.- Els "feliços" anys vint.- Barcelona, 1974. Jesús Pabón, a la seva obra citada, p. 205, esmenta aquests mots de Martínez Anido, pronunciats el 1927, quan era ministre de governació, reproduïts per la premsa i revisats per ell mateix: "Dijo que él no era político, y que era injusta la fama de sanguinario que se le atribuía. Yo solucioné los conflictos sociales de Barcelona -afirmó- sin hacer uso de la policía y de la Guardia Civil. Lo que hice fue que se levantara el espíritu ciudadano, haciendo que desapareciera la cobardía, y recomendando a los obreros libres que por cada uno (de los suyos) que cayera deberían matar a diez sindicalistas." V, del mateix llibre de Pabón, per a aquest període, les p. 202-212. "La política del general Martínez Anido -escriu pel seu costat Josep Pla- (...) consistí primer a desfer el monopoli sindical --- creant el Sindicat lliure; consistí, a més, a posar davant l'implacable terror roig un implacable terror blanc. El xoc entre les dues forces fou terrible (...). Fou la llei del talió aplicada amb una rusticitat aferrissada. Els sindicalistes presenciaren els primers actes d'aquest governador amb un astorament glaçat. En el fons d'aquest astorament hi ha, però, una mica de puerilitat. Era perfectament previsible que la societat es decidiria un dia o altre a defensar-se en el mateix terreny que el de l'atacant. En aquest sentit, Anido i el seu home à tout faire, Arlegui, no foren res més - que els dos braços d'un ambient que havia arribat a un extrem insuportable de paroxisme i de nerviositat."- PLA, J.- op. cit., p.569. "La conseqüència fatal d'aquest sistema -el de Martínez Anido- va ésser que, en lloc de disminuir, augmentaven els atemptats perso--

nals, especialment contra els obrers de les dues organitzacions - oposades, com si anessin a fer-se entre ells una guerra a mort".- HURTADO, A.- op. cit., p. 391. V. igualment, GARCIA VENERO, M.- Historia de las internacionales en España, II (1914-1936), - Madrid, 1957.

- (44) V. PAGES, P.- Andreu Nin: su evolución política (1911-1937).- Madrid, 1975, p. 73-93. BONAMUSA, E.- Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937).- Barcelona, 1977, p. 14. BONAMUSA, F.- El Bloc Obrer i Camperol (1930-1923).- Barcelona, 1974, p. 7-10. BALCELLS, A.- op. cit., p. 164. BUENACASA, M.- op. cit., p.94.
- (45) El 23 de juliol de 1919, des del Parlament, Cambó demanava que patrons i treballadors dialoguessin: "Tengan en cuenta los patronos que el estado de guerra, y el mauser, y la movilización, y las -- condenas de los Tribunales, pueden dominar transitoriamente manifestaciones episódicas del pleito social; pero que sólo la justicia puede resolverlo de una manera permanente y decisiva. Tengan en cuenta los obreros que un día puede imponerse la violencia; pero si la violencia no consagra la razón, es, en definitiva, la razón quien se impone, y que para el triunfo de su razón, hoy no sería necesaria la violencia. Y tened en cuenta todos, obreros y patronos, que es la prosperidad y el porvenir de Cataluña lo que está en litigio. Y Cataluña es de todos. Vuestra ... y de los demás." SOLANO, E. G.- op. cit., p. 190. V. también, PABÓN, J.- op. cit., p. 148-150. El canvi de la situació governamental, el nomenament d'un nou governador de Barcelona (Julio Amado) i el fi de l'estat de guerra, el 2 de setembre de 1919, donà lloc a una etapa de treva, caracteritzada per la creació de la Comissió Mixta del Treball -- l'onze d'octubre de 1923, i que fou interrompuda amb el "lock-out", iniciat el 27 de novembre de 1919. En aquesta etapa de treva difícil, el 31 d'octubre, Francesc Cambó pronunciava una conferència al Palau de la Música Catalana sobre "la crisi social de Catalunya" en la qual acusaria "objetiva, imparcial, y enérgica a patronos y obreros. Acusó duramente a los patronos de no querer dar voluntariamente lo que podían para luego coaccionados, ser lo bastante cobardes para acceder a lo que no podían. Explicó las gestiones por él realizadas para conseguir una mejora de las condiciones de la dependencia mercantil, que no hechaba mano de la coacción como los obreros. ("Se dolió del hecho de que el comercio de Barcelona no hubiera escuchado su sugerencia.")

SOLA CAÑIZARES, F. de.- Luchas sociales en Cataluña (1812-1934).- Madrid, 1970, p. 42-43.

Jo, senyors, no puc ni vull callar-me un fet -afirmaria Cambó en aquesta conferència.

Aquí, en el mes de març, havent me cridat l'atenció sobre la situació en que vivia la dependència mercantil de Barcelona, que no havent provocat conflictes violents no havia estat escoltada per -- les classes patronals i, salvant rares excepcions, continuava amb uns salaris iguals que en els temps en que el cost de la vida era tot just la meitat del que és avui, jo vaig creure, senyors, que era una injustícia que no havia de persistir, i vaig creure fer un bé a la classe patronal de Barcelona i a la pau de la ciutat requerint la classe patronal perquè s'avencés a concedir el que en justícia qualsevol jorn li podrien exigir. I dirigint-me a les entitats econòmiques de Barcelona, representatives del nostre comerç i la nostre classe patronal, vaig tenir la fortuna que fossin escoltades les meves paraules, que s'acollissin les peticions del Centre de Dependents de Comerç, que estudiessin unes bases de millora de sous i que aquestes bases de millora de sous fossin publicades amb la firma dels Presidents de les entitats econòmiques de Barcelona, requerint a la classe patronal d'aquesta ciutat que les acceptés. Doncs bé, senyors: ni un 10 pel 100 del comerç de Barcelona ha acceptat aquella petició justíssima.

Jo tinc la impressió, la trista impressió, que si aquelles mateixes peticions, o unes peticions mes fortes, se'ls formulessin pel camí de la violència, serien acceptades. (Molt bé. Aplaudiments perllongats).

Doncs, jo dic, senyors, que la classe patronal de Barcelona no te dret a donar aquesta lliçó i a fer aquest convidat a la violència. (Molt bé).

CAMBÓ, F.- La crisi social de Catalunya.- Santiago de Xile, 1920, p.7.

V. "La Publicidad" del 1 de novembre de 1919. El mateix diari del 17 de novembre de 1917, lloaria la Lliga perquè havia estat l'únic partit que "en estos momentos de agitación se ha atrevido a dar la cara (...), es decir, se ha comprometido. Ha dado su opinión en -- voz alta. (...) Contrasta su actitud con el quietismo, con el silencio (...) de los otros partidos políticos cuyos leaders, con ex

cesiva prudencia, se han inhibido de la cuestión, no atreviéndose a poner contra el sindicalismo por temor de restarse popularidad, ni contra la clase patronal, por miedo a perjudicar sus intereses". También, PLA, J.- op. cit., p. 565.

- (46) La confusió entre nacionalisme català i la Lliga Regionalista, la força política hegemònica en aquest camp explica les actituds cene- tistes respecte el catalanisme en general. Per això difícilment po- dia ésser escoltat Cambó entre els treballadors amb credibilitat. V. la bibliografia esmentada a la nota 24. Per als sindicalistes no hi havia el menor dubte sobre l'estreta identificació de Cambó amb la patronal i la política repressiva. V., a més a més, els ju- dicis dels sindicalistes en aquest sentit a l'opuscle A toda con- ciencia honrada, ja esmentat.

Pel que fa al somatent, no hem d'oblidar tampoc el gest espectacu- lar de Cambó, durant el conflicte vaguís- de la primavera de 1919: "Para que no hubiese duda alguna sobre cual era nuestra actitud, - yo cogí una mañana el fusil del Somatén cit., p. 115. V., igualment la carta de Pere Coromines a Cambó, e 17 de maig de 1919, referent al somatent i la justificació del darrer, a COROMINES, P.- De la Solidaritat al Catorze d'Abril.- Barcelona, 1974, p. 360-362.

- (47) V. CABANA, F.- La banca a Catalunya.- Barcelona, 1965. PELECHA ZO- ZAYA, F.- La crisis industrial española y el arancel de 1922.- Bar- celona, 1975. PI SUNYER, C.- El comerç de Catalunya amb la resta - d'Espanya.- Barcelona, 1974.

HARRISON, J.- El món de la gran industria i el fracàs del naciona- lisme català de dreta (1901-1923).- "Recerques", 7, Barcelona, -- 1978, p. 83 - 98.

- (48) El 31 de gener de 1919, "La Publicidad" publicava una declaració del Consell de la Mancomunitat subratllant que competia "a la Man- comunitat, como la más alta representación de nuestro país, diri- girse a las agrupaciones patronales, a las entidades obreras, a -- los núcleos intelectuales y a las corporaciones que representan in- tereses colectivos, invitándoles a intentar, en caso de conflicto entre los dirigentes y los servidores de la producción, soluciones de armonía, ya que de no seguirse este camino todo problema social tomará aspectos de violencia y producirá en definitiva perturbacio- nes profundas y perjuicios enormes a la riqueza de Cataluña."

En ple "lock-out" de desembre de 1919, La Mancomunitat publicaria un manifest que cridava a la pau pública i a la reconciliació entre obrers i patrons i assenyalava una sèrie de bases possibles -- que podrien canalitzar la situació ("El Diluvio" i "La Publicidad" del 24 de desembre de 1919). Val a dir, que uns dies abans, el -- CADCI havia demanat aquesta intervenció de la Mancomunitat, conjuntament amb la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona ("El Diluvio" del 22 de desembre de 1919), els presidents dels quals, juntament amb els de les altres diputacions catalanes, signaven el manifest esmentat. La Federació Patronal contestava la declaració de les -- autoritats catalanes i justificava la seva pròpia actitud: "Nues-- tra actitud, pues, no representa como arteramente se ha querido de-- mostrar, una lucha de clases; responde exclusivamente a la necesi-- dad de defender la economía patria de las asechanzas del Sindicato comunista libertario, creyendo que con ello, a la vez que cumpli-- mos un deber inexcutable, prestamos un señalado servicio a la socie-- dad". La declaració, després, d'acord amb la demanda que havia fet el manifest de les corporacions catalanes, oferia unes bases per a posar fi al "lock-out", si bé força més dures que les que proposava la Mancomunitat i signataris adjunts. V. "El Diluvio" i "La Publicidad" del 29 de desembre de 1919.

Els comitès sindicalistes replicarien als dos manifestos esmentats amb un tercer, publicat a "El Diluvio" el primer de gener de 1920, que atacava la Lliga Regionalista i Cambó "causante de que no ha-- ya habido paz en nuestra ciudad a raiz de la huelga general de marzo último"; qualificava de parcial el manifest de les autoritats ca-- talanes "porque los mismos hombres que lo firman y se dicen respe-- tuosos con las ideas han pretendido ahogar en sangre las sindicales" i refusava les bases ofertes per la patronal.

L'assaig pacificador de la Mancomunitat, de les diputacions catalanes i de l'Ajuntament de Barcelona, doncs, resultava una temptati-- va inútil. El 6 de gener, el governador civil de Barcelona, Comte de Salvatierra, protagonista de la segona repressió contra els sin-- dicalistes i que havia substituït Julio Amado, clausurava els sin-- dicats obrers. V. "El Diluvio" del 8 de gener de 1919. També, BAL-- CELLS, A.- op. cit., p. 118 i 125 i sgs.

- (49) V. FERRER, J.- Layret.- op. cit. BALCELLS, A.- La figura de Fran-- cesc Layret dins la història contemporània de Catalunya, "Serra --

d'Or", Barcelona, març 1971, p. 13-16. V. també, BALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans.- Barcelona, 1973, p. 12. MEAKER, G.H.- op. cit., p. 432-435.

- (50) El final de la primera part de la vaga de "La Canadiense" era saludada per "L'Intransigent" del 20 de març de 1919, amb un editorial titulat La vaga gran: "(...) Entonem avui cants de triomf per les condicions que han presidit la solució, en gran part assenyada i beneficiosa per a tothom. Obrers, germans nostres! Els nacionalistes breguem amb ardidesa pel deslliurament de la nostra nació. Mes entengueu que treballant per la llibertat de Catalunya, treballem ensem per la llibertat i millorament dels catalans. (...) Nosaltres entenem que el govern de Catalunya serà el govern de les justícies socials. (...) Sempre el catalanisme radical ha comptat amb els obrers, defensant-los de les escomeses de les Autoritats legals i de les injustes pretensions de la burgesia."

El mateix periòdic, del 21 de novembre de 1919, reproduïa un article de "Nova Catalunya", titulat La qüestió social i l'autonomia, on hom es preguntava "si l'obrer català no s'ha deixat portar massa lluny pels sindicats? ¿Si aquestes entitats únicament obreres, no hagueren obrat millor fent alhora obra social i nacional catalana? (...). Si aquesta és la veritat, cal rectificar, els obrers nacionalistes deuen exigir, una actuació a plena lluny, deuen defugir les actuacions internacionals (...), deuen apartar-se dels procediments anarquitzants (...), organitzacions destructives, incapaces de millorar la classe obrera i de contribuir al progrés de la Nacionalitat." L'article exigia dels sindicats "una orientació nacionalista (que això no és política) (...). Obrers nacionalistes, féu bé en exigir lo que de dret us pertoca (...); demaneu, sí, pro sense exageracions, penseu en què tot té un límit i que no és just ni patriòtic matar la indústria de Catalunya (...)."

El 7 de febrer de 1920, P. Ruença i Oliva, publicava un article al mateix periòdic, titulat significativament Prou, dirigit als treballadors i patrons perquè uns i altres deposessin les seves actituds irreconciliables. El mateix setmanari en un dibuix al·lusiu, el primer d'octubre de 1920, mostrava Catalunya víctima de les escomeses dels conflictes socials.

La Joventut Nacionalista La Falç, per la seva banda, s'adheria al

al manifest de les autoritats catalanes, citat a la nota 48, i es perava de les mateixes que "encontrarán la deseada concordia, y - depuestas las hostilidades trabajaremos todos por el engrandeci-- miento y liberación de nuestra patria, que no existirá sin la li- bertad del pueblo".- "El Diluvio" del 29 de desembre de 1919. Vi- cens A. Ballester, dirigent de la Unió Catalanista també s'hi ad- heria i demanava als obrers una actitud en el mateix sentit. V. La pau social.- "El Diluvio" del 30 de desembre de 1919.

Polítics de signe diferent com Gabriel Alomar o Amadeu Hurtado, as- sajarien d'examinar la situació social amb lucidesa, cadascú des - de la seva perspectiva, sense deixar-se endur per l'emotivitat del moment, V., així la conferència de Gabriel Alomar, pronunciada al Teatre Còmic de Barcelona, el 29 de maig de 1919 ("El Diluvio" del 30 de maig de 1919) o els articles d'Hurtado a "El Diluvio", El -- preludio de la paz social, el 4 de gener de 1920, i La actualidad social de Cataluña, l'onze de gener de 1920. El mateix Eugeni -- d'Ors feu alguna aproximació al tema sindicalista a través de di-- verses glosses a la vaga de març-abril de 1919 i una conferència a l'Acadèmia de Jurisprudència de Madrid, el 15 de desembre de 1919. V. CRS, E. d'.- Glosses de la vaga de 1919.- Barcelona, 1919. Una civilización sindicalista, recensió de la conferència esmentada, a "La Publicidad" del 16 de desembre 1919. V. la carta pública de Xe- nius sobre la seva dimissió de la Direcció d'instrucció Pública de la Mancomunitat, a "El Diluvio" del 14 de gener de 1920.

- (51) V. MOLAS, I.- op. cit., p. 143-145. Els resultats de les eleccions, escriu Molas, "evidencien un fracàs general, puix que no van aconseguir de mobilitzar ni els treballadors ni la petita burgesia al voltant del programa de catalanisme radical i de reformisme social" "El Diluvio", lloaria la continuïtat i persistència de Macià en els seus ideals. V., així, PUJOLA, F.- Orden en la revolución. Francis- co Macià y los federales.- "El Diluvio", 8 de febrer de 1920, TER- MES Y VILAPLANA, J.- ¡Sonó la hora crítica!.- "El Diluvio" del 3 - de novembre de 1920. V. igualment la crònica de la reunió de parla- mentaris del 17 de juny de 1920 al Palau de la Generalitat a "El - Diluvio" del 18 de juny de 1920. Macià faria responsable de la de- pressió nacionalista de Catalunya a la política lliguera.

A través de les informacions de la premsa podem seguir l'activitats dels grups nacionalistes. Així la Joventut Socialista Renaixença --

(o Joventut Socialista de Catalunya Renaixença) fóra clausurada - per l'autoritat militar l'abril de 1919 ("L'Intransigent" del 17 d'abril de 1919). En trobem informacions a "El Diluvio" del 10 de febrer de 1920. El juny de 1920 organitza un homenatge a Martí i Julià i fa una crida a "todas las entidades nacionalistas y socialistas, así como a las de carácter más avanzado en el terreno social, para que con su colaboración contribuyen a dar más realce al homenaje a Martí", que havia de celebrar-se el 20 de juny ("El Diluvio", 6 de juny de 1920); Cardús per la Joventut Socialista de Catalunya Renaixença, Puig i Esteve, en nom de l'Ajuntament, Eudeni d'Ors, Martí Matons, Vicens A. Ballester i Serra Moret, Daniel Cardona i Solé i Pla prenen la paraula davant la tomba de Martí i Julià i a la seu de la Unió Catalanista; i La Unió Catalanista, -- l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el CADCI, Joventut Nacionalista La Falç, Ateneu Barceloní, Joventut Democràtica Nacionalista, Federació Democràtica Nacionalista, Grup Sindicalista Els Lliures, Bloc Nacionalista Obrer Germinal, Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, Sindicat Nacionalista Obrer, Joventut Nacionalista Els Nets dels Almoçàvers, i altres entitats de tot Catalunya i de fora, així com diversos periòdics nacionalistes ("L'Intransigent", "Nacionalisme" de Badalona, etc.), s'hi adherien. V. "El Diluvio" del 11, 16 i 22 de juny de 1920.

"El Diluvio" del 6 de juliol de 1920 publica els noms del Consell Directiu de la Joventut Socialista Renaixença, eixits de la seva junta general: Antoni Daniel (president), Joan Vilà, Josep Fages, Domingo Ramon i Antoni Obach. Força dels grups adherits a l'acte darrerament esmentat, podem seguir-los a través de les informacions periodístiques: Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, - "compuesta integralmente por obreros", segons un telegrama que adreçaven al diputat socialista Saborit, tot aplaudint la seva actitud "frente energúmenos patrioterros", i que lluitava, segons el mateix telegrama "por una Cataluña libre, al lado de una República socialista ibérica" ("El Diluvio", 11 de maig de 1920); que reconeixia Francesc Macià com "únic cabdill del poble català" ("El Diluvio" del 26 de novembre de 1921), i la junta de la qual era formada per Manuel Fontdevila (president), Enric Rutllan, Pere Deulofeu, Josep Elias, Joaquim Casas, Ramon Formiguera, Domingo Latorre, Màrius Escofet, Antoni Formiguera i Manuel Amat ("El Diluvio" del 1 de juliol de 1921). El Bloc Nacionalista Obrer Germinal, "entitat que

es proposa de fer catalanisme dintre l'estament obrer. Iniciada la idea per l'antic lluitador, el company Tàpies, hom posà fil a l'agulla fent juntes cada diumenge, tarda, a un cafetet de barriada. Avui és tan considerable el nombre dels seus inscrits que compta ja amb un estatge propi." "L'Intransigent", del 27 de novembre de 1919. La Joventut Nacionalista La Falç, els membres de la qual esbroncaven Cambó a la conferència de Puig i Cadafalch al Palau de la Música Catalana, el 15 de desembre de 1920 ("El Diluvio", 16 de desembre de 1920); el Grup Irlanda que, amb altres nuclis, participava a la festa patriòtica organitzada per la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, en benefici de "L'Intransigent", el 13 de juny de 1920 ("El Diluvio" del 15 de juny de 1920); la mateixa Unió Catalana, de la que Vicens A. Ballester (president), Josep Grant i Sala, Antoni Carbonell i Beleny, Pere Manen i Artés, Josep Riera i Puntí, Rafael Monjo i Segura, Leandre Cervera, Joaquim Delclós i Dols, Pere Oliver i Domingo (Mallorca), Joan Bergós (Lleida) i Antoni Niubó, formaven la Junta el febrer de 1922 ("El Diluvio" del 8 de febrer de 1922). V. també el seu manifest, publicat a "El Diluvio", el 13 d'abril de 1922. Esmentem finalment la nota de "El Diluvio" del 30 d'octubre de 1921, que anunciava que "Un grupo de elementos nacionalistas de extrema izquierda empezará en breve a publicar un semanario titulado La Veu del Poble. Se le imprimirá un carácter ampliamente obrerista y será democrático."

- (52) Amadeu Hurtado assenyala tot referint-se a la campanya pel dret català del 1920, com el CADCI "havia esdevingut el casal predilecte de totes les manifestacions catalanistes d'ençà que la Lliga estava un poc al marge de les agitacions del moment". V. HURTADO, A.- op. cit., p. 386. El CADCI, precisament, havia de convidar Eugeni d'Ors i Amadeu Hurtado a parlar, el 11 de març i el 13 d'abril de 1920, al seu local, "a fin de iniciar una acción protestaria ante la actual depresión del espíritu patriótico y civil de Cataluña" ("El Diluvio", del 16 de març de 1920).
- (53) V. el text del dictamen sobre la posició de la CNT davant la política nacional al Ple de Saragossa del 11-14 de juny de 1922, a MOLAS, I.- Salvador Seguí. Escrits, p. 82-83. V. també el pròleg de Molas sobre l'estratègica de Seguí. Igualment, CRUELLS, M.- op. cit. p. 146-152. A l'entorn de la reorganització cenetista i l'orientació que havia de prendre el sindicalisme, és força interessant la

informació i els articles que publica "El Diluvio". V. així, "El Diluvio" del 7 d'abril de 1922; "El Diluvio" del 7 de novembre de -- 1922, que recensiona el míting del Teatre del Bosc, i, sobre tot, una polèmica i l'entorn de la participació política dels treballadors i dels sindicats, que durant la darrera setmana de novembre, el mes de desembre de 1922, i bona part del gener de 1923, va donar lloc a una nombrosa sèrie d'articles a favor i en contra, i en la que hi participarien J. Peiró, la Federació Local de Sindicats de Barcelona, F. I. Sanz, L. Xifort, Joaquim Escofet, Joan P. Sánchez Marín (secretari de la Joventut Socialista), Josep M. Pou i Sabater (president dels Estudiants de l'Esquerra Catalana), J. Duran i Guardia, Marià Domper i Buil, i Regina Lamo, entre els que hem de subratllar els nombrosos articles que signà Joan Peiró, un dels quals, el titulat La actuación política contribuye a sostener el estado, està reproduït a PEIRO, J. - Escritos (1917-1939). Barcelona, 1975, p. 55-57. Aquest tipus de polèmica hauria de sovintejar a partir d'ara. V., així, per exemple, sobre l'arrelament de l'anarquisme a Catalunya, la polèmica recollida per Albert Balcells, El arraigo del anarquismo en Cataluña. Textos de 1926-1932.- Barcelona, 1973.

- (54) V. així la sèrie d'articles publicats sota el pseudònim de Metternich, L'Esquerra nacionalista catalana, a "El Diluvio" dels dies 17, 18, 22 i 25 de març de 1921; el comentari del mateix diari del 22 de juny de 1921, ¿Cristalizará una izquierda catalana? que es feia ressò dels treballs per a la "formación o resurgimiento de -- una izquierda político-social catalana", i subratllava el protagonisme del diputat provincial Joan Casanovas; La izquierda catalana, a cura d'Arturo Giménez, a "El Diluvio" del 23 d'agost de 1921. Finalment, a començaments de setembre de 1921, es reunien els diputats parlamentaris Albert i August Pi i Suñer, i diversos membres de la minoria republicana catalana de la Mancomunitat (Briansó, Casanovas, Ignasi Iglesias, Josep Irla, Pere Mias, Noguera i Comet, Alfred Pereña, Manuel Potau, etc.), i feien pública una declaració en la que manifestaven que havien "estimado indispensable recoger en una organización común las fuerzas de izquierda que actúan dispersas en la vida política catalana" i designaven una ponència per què continués els treballs fins a arribar a "la organización del proyectado partido, cuyos principios fundamentales serán la defensa de los ideales nacionalistas y republicanos".- "El Diluvio" del

3 de setembre de 1921.

800

V., el comentari editorial, La izquierda está en marcha de "El Diluvio" del 6 de setembre de 1921; l'article de J. Grant i Sala, A l'entorn de l'esquerra catalana, a "El Diluvio" del 5 d'octubre de 1921. "El Diluvio" del 20 de desembre de 1921, donava a conèixer el manifest del Consell Directiu de l'Esquerra Catalana; el 28 de desembre, J. Grant i Sala, publicava al mateix periòdic un nou comentari sobre aquest tema; el 29 un interview a Albert Quintana, en registrava els esforços del grup Casanovas-Noguer per fer l'esquerra catalana, "no aquella de 1911, ni la que pretendieron formar Layret y Domingo, sino una izquierda política, en la amplia, novísima, europea acepción de la palabra". El 25 de juny de 1922, se celebrava una reunió de grups nacionalistes d'esquerra i federals, convocats per l'Esquerra Catalana, per a decidir llur actitud davant l'anunciada Conferència Nacional Catalana del 4 i 5 de juny de 1922. Com a fruit d'aquesta reunió, una ponència formada per Macià, Pereña, Manuel Carrasco, Santiña, Isern Dalmau, Riera i Punxí, Lluís Bru i un representant de les associacions escolars nacionalistes restava formada perquè cadascun dels seus membres assistís a l'esmentada Conferència i defensés les conclusions aprovades en "un sentido netamente radical y contrario a toda colaboración con el Estado español". V. "El Diluvio" dels dies 24, 27, 28 de maig i 2, i 6 de juny de 1922. A finals d'agost de 1922, hom assajava de constituir una Federació d'esquerres Catalanes, a base d'alguns dels grups representats a la ponència anterior i d'altres ("El Diluvio", 30 d'agost de 1922). Hom anunciava efectivament una assemblea constituent de l'Esquerra Catalana ("El Diluvio", 27 de gener de 1923). S'obria la possibilitat d'una confluència entre els nuclis d'esquerra representats per Domingo i Casanovas i Francesc Macià, que celebraven un míting conjunt al local del CADCI, el 2 de febrer de 1923, en el que hi participarien Casanovas, Companys, Domingo i Macià, amb l'adhesió d'Alomar del que es llegí un escrit, si bé els nacionalistes d'Estat Català interrompien els discursos de Companys i Domingo ("El Diluvio", 3 de febrer de 1923). Aquestes interrupcions mostraven les dificultats del projecte, i l'assemblea constituent projectada s'ajornaria indefinidament ("El Diluvio" del 14 de febrer de 1923). V. també el text de la conferència de M. Domingo a l'Ateneu Enciclopèdic Popular sobre el nacionalisme d'esquerra, reproduïda a "El

"Diluvio" del 15 i 16 de febrer de 1923; l'article Nacionalisme liberal, a cura de Pere Rius, el 18 de febrer de 1923. Algunes altres notícies sortien sobre aquella "esquerra", com l'anuncia d'una conferència del "propagandista de la izquierda catalana", Josep M. - Pou i Sabater sobre "Sindicalisme" el 7 de març de 1923 ("El Diluvio" de la mateixa data) o l'homenatge que l'Esquerra Catalana dedicava al seu soci Narcís Pla i Carreras. De fet, de tots aquests temptejos, n'havia de sortir, passats els anys de la dictadura de Primo de Rivera, l'Esquerra Republicana de Catalunya, V., també, MOLAS, I.- Federació Democràtica Nacionalista, p. 146-147.

- (55) "Durant aquests anys d'inactivitat i d'impotència polítiques, anaren arrelant dins la Federació (Democràtica Nacionalista) les -- tendències militaristes (...), sota la influència del nacionalisme irlandès, barrejades amb una orientació tàctica vers la constitució d'un front únic catalanista d'esquerres".- MOLAS, I.- op.-- cit., p. 146. V. la conferència pronunciada per Macià al CADCI, organitzada per questa entitat, el 2 d'abril de 1922 ("El Diluvio" del 31 de març i del 4 d'abril de 1922) i que esmentem més endavant (V. p. 81 i sgs.); la carta de Macià a "La Publicidad", que no fou publicada, ("El Diluvio" del 30 de juliol de 1922); i els actes d'Estat Català del 20 i 28 de gener de 1923 ("El Diluvio" - del 19, 27 i 30 de gener de 1923).
- (56) La col.laboració de Cambó al govern, el 1921-1922, augmentà el desencís de molts davant la política intervencionista de la Lliga Regionalista en la política general espanyola, especialment entre les seves joventuts. El març i abril de 1922, es manifestaven grups com l'Associació Catalana d'Estudiants i altres sectors per un retorn a un autèntic nacionalisme i per acabar amb "l'oportunisme" lliguer, que havia de desembocar en la Conferència Nacional Catalana, esmentada a la nota 54. V. GONZALEZ CASANOVA, A.- op. cit., p. 253 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 369-393. L'eferverescència nacionalista, enfi, s'enregistra en el gran nombre de mítings, a alguns dels quals ja ens hem referit, la revigorització de grups nacionalistes radicals com la mateixa Unió Catalanista que el 8 de juliol celebrava un míting d'afirmació nacionalista al local - del CADCI, amb la participació de Riera i Puntí, Marsans, Noguera i Comet, Llangort, Isern Dalmau, Humbert Torras, Josep Murillo, - Folguera i Duran, i Francesc Macià ("El Diluvio" del 9 de juliol

de 1922), la creació de noves formacions com les esmentades (Estat Català, Acció Catalana), el sorgiment de noves iniciatives polítiques per a reagrupar i relançar l'esquerra, en els articles periòdics i d'altres mostres ja esmentades o que subratllem a continuació, en una nova dinàmica que la dictadura anava a interrompre.

- (57) V. MARTIN I RAMOS, J.Ll.- La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936).- "Recerques", 4, Barcelona, 1974, p. 155-191. MARTIN RAMOS, J. Ll.- Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya -- (1930-1936).- Barcelona, 1977. Esmentem també, arran d'una conferència de Fabra i Ribas amb manifestacions contràries al nacionalisme, el febrer de 1923, una sèrie d'articles sobre el nacionalisme català i el socialisme, a "El Diluvio", al llarg del mes de febrer i part del mes de març, a cura de rafael Campalans, especialment, Fabra i Ribas, Joan Ll. Pujol i Font, Dario Villorodo, i -- Francasc Hostench (aquest darrer el 12 de maig), a part de les conferències de Campalans al CADCI, el 11 de febrer de 1923, i a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el 17 de març de 1923, i de Serra i Moret, el 13 de febrer de 1923, sobre la mateixa qüestió ("El Diluvio" i "La Publicitat" del 13 de febrer de 1923, "El Diluvio" del 24 de febrer de 1923 i "El Diluvio" del 18 de març de 1923). V. també, SALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans.- Barcelona, -- 1973.

Amb la Unió Socialista de Catalunya, es completaven els quatre projectes polítics que estaven en marxa a Catalunya en aquests moments i que responien a la nova conjuntura apuntada: el nacionalista centrista d'Acció Catalana, rival directe de la Lliga Regionalista; la reagrupació de l'esquerra republicana tradicional, el nacionalisme radical i independentista, i el socialisme que volia assumir el nacionalisme. Els tres darrers, però, en trobar-se amb l'abstencionisme polític generalitzat de la classe treballadora, es disputaven a la pràctica el mateix espai polític, pel que, a la llarga, la seva confluència orgànica o mitjançant aliances havia de produir-se, i més quan fóra Macià el que esquerdés el 12 d'abril de 1931 aquell abstencionisme.

- (58) Els atemptats donarien lloc a una campanya cívica contra el terrorisme, a través d'un Comitè d'Acció Civil, format per representants d'organitzacions polítiques i cíviques, entre elles el CADCI i, en els primers moments, per la mateixa Confederació Regional -- del Treball de Catalunya. V. "El Diluvio" del 15, 18 i 24 d'abril

de 1923. També, "Catalunya Social" del 21 d'abril de 1923, p. 1; "El Diluvio" del 1 i 3 de maig de 1923, "Catalunya Social" del 5 de maig de 1923, p. 1; "Catalunya Social" del 19 de maig de 1923, i "El Diluvio" del 2 de juny de 1923, en la que es reproduïa l'escrit dels Comitès de la Federació Local de Barcelona i de la CRT de la CNT, que comunicava l'abandó de la campanya a causa de la seva manca d'eficàcia. Al proper apartat tornarem a referir-nos-hi.

- (59) La xifra corresponent a l'any 1918, està extreta de la revista -- "Anales", publicació de la "Comisión Mixta del Trabajo en el Comercio de Barcelona", V. I, N. 4, octubre-novembre-desembre, 1922, p. 590. V. també el capítol anterior, p. 291. La xifra corresponent a l'any 1919 és extreta de "La Lucha", 1 de febrer 1919 (V. més endavant la nota 120 d'aquest capítol). La de l'any 1920, correspon al nombre de socis existents el 27 de juny ("Acció", juliol de 1920, p.1); la del 1921, als existents el 1 de juliol ("Acció" d'agost de 1921, p. 3); la de 1922, als existents el 1 d'agost de 1922 -- ("Acció", setembre de 1922, p. 3); i la de 1923 als socis inscrits el 1 de juny ("Acció", juliol 1923, p. 6).

Els socis protectors, d'ençà de la reforma estatutària de 1915, ho eren de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. V. la nota - 212 del capítol anterior.

- (60) Segons "Acció" de novembre de 1919, p. 1, l'"assemblea va aprovar (...) que donades les especials condicions de nostres companyes dependents de comerç que essent tan dignes com nosaltres de gaudir dels mateixos drets ja que comparteixen quasi idèntics deures, i no tenint elles cap entitat de dependents constituïda, el Centre les admeti com a sòcies, i estudiï la manera de que ho puguin ésser més tard de Socors Mutus tenint en compte ses característiques". "Acció" d'abril de 1921, p. 1, convidava a col.laborar "a la tasca de propaganda que venen fent els dos centenars de dependents que han ingressat ja a les nostres rengleres; fem saber a les dependents que cada u de nosaltres coneix, que ja que no existeix una Associació femenina que aplegui a les del seu estament, poden perfectament aixoplugar-se en nostra Casa on poden dur a terme una campanya de reivindicació social per a la qual no ha de faltar-los la nostra ajuda i recordem-los-hi que entrant en el nostre Centre passen a gaudir dels mateixos drets que nosaltres".

En aquesta qüestió d'admissió de nous grups, el Consell Directiu, acceptava l'afiliació dels dependents de farmàcia al CADCI, com a socis. V. "Acció", maig 1922, p. 2.

- (61) V. el capítol quart, p. 292; "Acció", desembre 1919 a març 1920, p. 1-2; "Acció", agost 1920, p. 1-2; "Acció", agost 1921, p. 2-3 i setembre 1921, p. 1; "Acció", Agost 1922, p. 2-3; "Acció", setembre 1923, p. 1-2.

Vejam la composició d'aquests pressupostos:

<u>Cursos</u>	<u>Ingressos</u>	<u>Despeses</u>	<u>Sobrantes</u>	que passen a la Comissió Administrativa de l'Edifici Social.
1918-1919	90.400	60.600	29.800	
1919-1920	111.300	77.858	33.441	
1920-1921	134.811	102.467	32.344	
1921-1922	152.860	117.793	35.067	
1922-1923	175.087	136.886	38.200	
1923-1924	195.830	160.489	35.340	

Entre les despeses, V. l'evolució de les subvencions a les seccions

<u>Cursos</u>	<u>Educació i I.</u>	<u>Socors M.</u>	<u>Propaganda A.</u>	<u>Organització i T.</u>
1918-1919	4.200	118	1.800	2.700
1919-1920	5.300	118	1.920	2.700
1920-1921	11.000	118	2.100	3.500
1921-1922	11.500	118	3.600	4.800
1922-1923	12.000	118	4.000	7.500
1923-1924	12.500	118	4.500	8.00

<u>Cursos</u>	<u>Esports i E.</u>	<u>Cooperativisme</u>	<u>Biblioteca</u>
1918-1919	3.600		1500
1919-1920	4.500		2100
1920-1921	5.700		2700
1921-1922	6.600		3000
1922-1923	7.500	2.475	3300
1923-1924	8.400	3.500	5000

<u>Cursos</u>	<u>Despeses generals</u>	partida per a personal de les despeses generals
1918-1919	34.760	18.146
1919-1920	51.522	33.570
1920-1921	64.932	44.480
1921-1922	80.300	54.900
1922-1923	89.860	63.860
1923-1924	94.000	64.000

Hem de tenir compte que les subvencions a les seccions no esgotaven la font d'ingressos de les mateixes. V. la nota 187 del capítol anterior.

V. algunes xifres referents a les seccions, d'acord amb les dades que faciliten els butlletins del CADCI, "Acció". Pressupostos:

<u>Cursos</u>	<u>Organització i T.</u>	<u>Educació i I.</u>
1918-1919	82.100	
1919-1920	92.900	21.519
1920-1921	123.500	
1921-1922	143.300	38.640
1922-1923		42.130
1923-1924	181.500	

Cal tenir en compte, igualment, en el cas d'Organització i Treball, que la quantia dels seus pressupostos vé explicada, perquè en els ingressos hi entraven les quotes dels socis actius, i en les despeses el 15 % a la Secció Permanent de Socors Mutus i la indemnització al Centre per personal, servei d'estatge i altres conceptes - que s'emportava una part molt elevada de pressupostos, concretament al de 1923-1924, per exemple, 146.746 pts. Al de 1918-1919, 62.274; al de 1919-1920, 76.382; al de 1920-1921, 101.670; al de 1921-1922, 117.386.

V. l'evolució de les xifres dels resums de l'estat de comptes de Socors Mutus:

<u>Cursos</u>	<u>Capital actual</u>	<u>Inventari (Actiu)(Passiu)</u>		<u>Cartera</u>
1917-1918	138.166	141.156	141.156	99.917
1920-1921	262.239			
1921-1922	338.004	345.693	345.693	295.687
1922-1923	413.075	423.709	423.709	347.712

A les dades no hi afegim els cèntims.

Pel que fa a les subvencions que rebia el CADCI de corporacions públiques o de caire econòmic:

<u>Cursos</u>	<u>Ajuntament</u>	<u>Diputació</u>	<u>Mancomunitat</u>	<u>Cambra</u>	<u>Industrial</u>
1918-1919	2.000	2.750		250	
1919-1920	3.500	2.750		250	
1920-1921	3.500	2.750			
1921-1922	15.000		3.000		
1922-1923	18.500		2.000	250	
1923-1924	10.000		1.000		

La quota del soci romangué durant aquesta etapa en la mateixa quantitat d'una pesseta amb cinquanta cèntims; a part del pagament d'una quota d'entrada quan hom ingressava al Centre, que, a partir del cap d'any de 1919, pujà a 2'50 pts. ("Acció", gener 1919., p. 1), a part de les quantitats o quotes complementàries que calgués pagar per la utilització de determinades seccions, com s'esdevenia, per exemple, en el cas de la Permanent de Socors Mutus i de les seves seccions especials. D'aquesta manera, un soci que ingressés pel mes de maig de 1920 havia de satisfer, a més a més d'una quota d'entrada de 2'50 pts., una quota com a soci actiu de 1'50 pts., 7 pts. de matrícula anual per assignatura si volia matricular-se a les Escoles, 1'50 pts. si volia inscriure's a la Secció de Socors Mutus i gaudir per tant dels seus serveis, especialment del Dispensari - (sinó hom abonava 30 cèntims per visita); 0'20 pts., si volia afiliar-se també a l'Especial adherida a la Quinta de Salut l'Aliança, amb una pesseta més hom podia beneficiar-se de la reassegurança mutual, a les que hauríem d'afegir més endavant, les 2'50 pts., de la Mútual Feminal. Si es matriculava el setembre de 1922 a les Escoles, hom havia de pagar aleshores 10 pts. per assignatura. V. "Acció", abril 1920; "Acció", agost 1922, p. 9, i "Acció", juliol 1923, p. 36. Hom havia de pagar, enfi, una quota suplementària per al Club de Mar de 5 pts. mensuals, més o'50 si volia usar armari, i 15 pts. a l'ingressar que podia pagar en tres terminis.- CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS del Comerç i de la INDUSTRIA.- Reglament interior del club de Mar. Secció d'Esports i Excursions. Barcelona, 1920, p. 7.

Esmentem, finalment, l'evolució dels pressupostos de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social:

<u>Cursos</u>	<u>Quantitat en pessetes</u>
1918-1919	40.514
1919-1920	44.178
1920-1921	45.500
1921-1922	49.335
1922-1923	50.191

Referent als deutes contrets pel Centre a causa de l'edifici social, un Consell General extraordinari, celebrat el 30 d'abril de 1920, autoritzaria el Consell Directiu que concertés i portés a la pràctica un segon préstec hipotecari, de 75.000 pts. amb el Banc Hipotecari d'Espanya, "quin montant serà per a pagar el ròssec que

deu el Centre als senyors J. i B. Bassegoda".- "Acció" de juny 1920, p. 1

- (62) El cost de la matrícula evolucionà de 5 pessetes, per al curs 1918-1919 ("Acció", setembre 1918, p. 5), a 10 pts., a partir del curs 1921-1922 ("Acció", setembre 1921, p. 5), passant per les 7 pts., a què pujà el curs 1920-1921 ("Acció", setembre 1920, p. 3). En una entitat del nombre de socis del CAOCI, amb la multiplicitat de serveis que oferia i les diverses edats que comprenia, era lògic que sols un sector -important, tanmateix- dels nous socis que entraven, els més joves, i amb una certa base, donada l'exigència acadèmica de les Escoles, es matriculessin a les Escoles. Aquestes havien estat un factor essencial en el creixement del CAOCI, els primers -- temps, però en diversificar-se els centres d'interès i sedimentar-se generacions successives d'afiliats, era comprensible que el nombre de matriculats s'estabilitzés, a part d'altres raons prou importants de tipus tècnic.
- (63) "Acció", abril 1932, p. 6. Les dades sobre el nombre de matrícules estan extretes del butlletí "Acció" de cada setembre. Hem triat -- aquestes dades i no les que ofereix el gràfic d'"Acció" d'abril de 1932, p. 6, que dona el nombre respectivament de 35, 36, 40, 39 i 37 per als cursos 1918-1919, 1919-1920, 1920-1921, 1921-1922 i 1922-1923.
- (64) A part d'alguns arranjaments a les aules de les Escoles, el Consell Directiu, el 28 de febrer de 1921, nomenava una ponència perquè estudiés "el projecte d'ampliació de les Escoles i el de reforma i habilitació dels soterranis". Hom millorava també les instal·lacions, l'utilitatge, a vegades gràcies a donacions com el d'un teler a mà per a la classe de Teoria del Teixits i llibres de caràcter tècnic per part de la Casa Hereus Joan Servat, el gener de 1923. V. "Acció" d'abril 1920, p. 1; de novembre de 1920, p. 1; d'abril 1921, p. 1; de desembre de 1921, p. 1; de març de 1923, p. 2. Pel que fa a la Secció d'Esports, hom construïa noves instal·lacions de vestidors i hidroteràpia i d'altres obres al Gimnàs, l'estiu de 1921, ("Acció", juliol 1921; p. 8, d'octubre 1921, p. 14, i de desembre 1921, p. 17), hom adquiria noves embarcacions per al Club de Mar; el 7 de febrer de 1921, el Consell Directiu acordava, "en principi, habilitar un dels pisos per a instal·lar-hi les dependències d'Organització i Treball", que el març de 1922 eren -- equipades amb telefon ("Acció" de març 1921, p. 1, i d'abril de

1922, p. 2); també la Secció de Propaganda Autonomista canviava de lloc "a fi i afecte que l'escenari (del saló d'actes) reuneixi més comoditats per a treballar-hi", passant a la dependència abans ocupada per Organització i Treball ("Acció" de desembre 1921, p. 7); hom feia entrar en funcionament, enfi a partir del mes de maig de 1923, un servei de Barberia ("Acció" de juliol 1923, p. 5).

En correspondència, hom demanava el màxim de cura en l'ús del local i espais del Centre, hom donava normes de comportament en aquest sentit i insistia en la necessitat de portar sempre el carnet de soci per a entrar al local. V. "Acció" de gener de 1921, p. 1; d'abril 1921, p. 1, i de febrer de 1922, p. 8.

(65) "Preferent atenció ha merescut -escriu hom a "Acció" de setembre de 1919, p. 4. la classe elemental. La Direcció de les Escoles ha pogut observar en exàmens d'ingrés que cada any tenen lloc, el crescut nombre d'alumnes que era precís enviar a la classe elemental".

(66) "(...) les tres classes setmanals no eren suficients per a explicar als alumnes els coneixements de Gramàtica, Aritmètica i Geografia que formaven el programa. Per aquest motiu, l'anterior classe elemental s'ha subdividit en dos: una destinada a explicar els elements d'Arimètica i l'altra als elements de Gramàtica i Geografia."- -- "Acció" de setembre de 1919, p. 4.

El mateix butlletí de setembre de 1920, p. 2, assenyalava que el "gran nombre d'alumnes que es matriculaven a aquestes (les classes del període elemental) i la necessitat de que els alumnes tinguessin una bona preparació a l'inscriure's en els plans, han obligat a precisar encara més la divisió que ja sigué començada en el curs passat. Amb aquest objecte, l'antiga classe Elemental, de programa extens i sobrecarregada d'alumnes, quedarà definitivament dividida en tres assignatures de Gramàtica Elemental, Geografia Elemental i Aritmètica Elemental."

(67) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 630 i sgs.

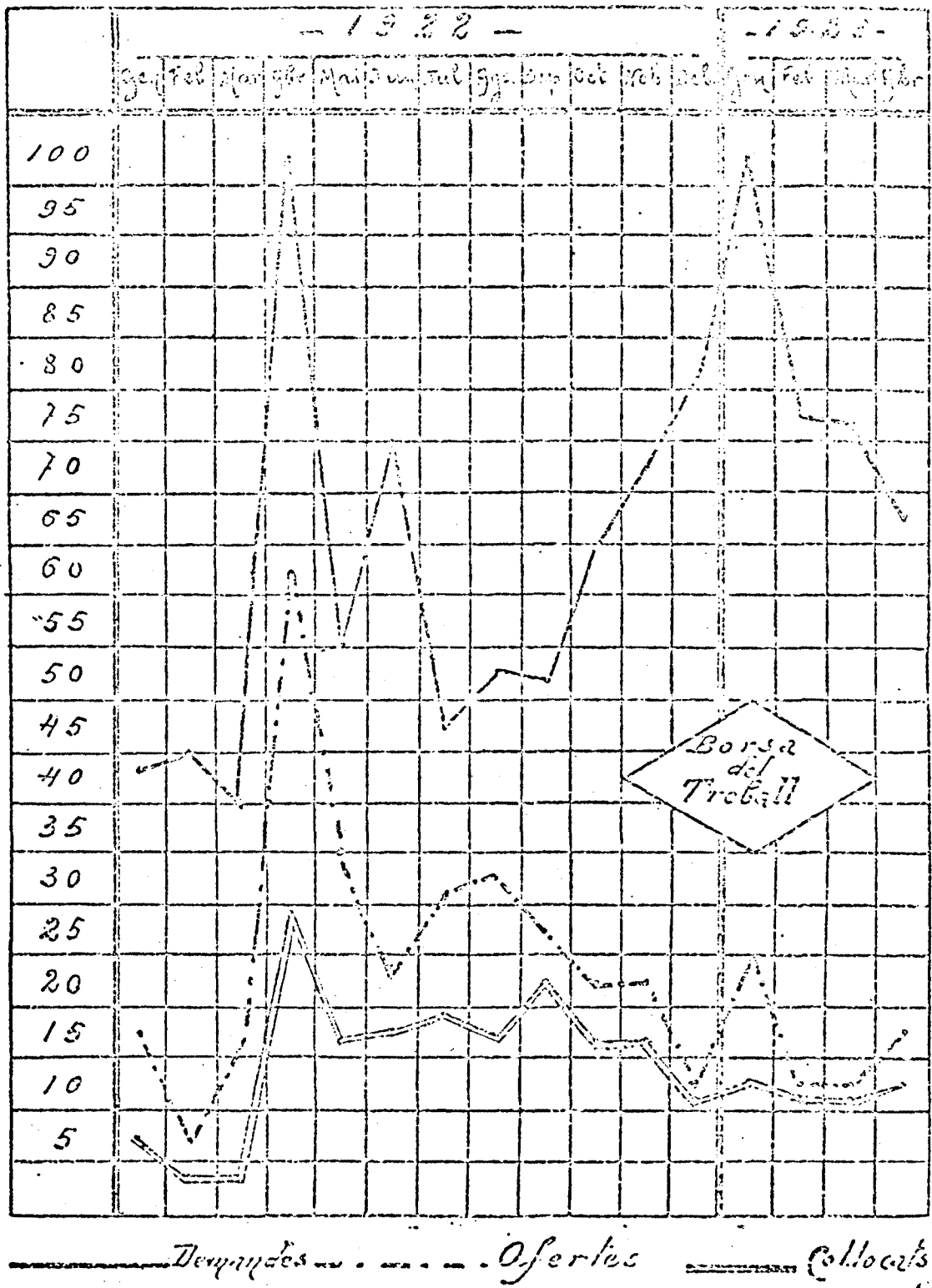
(68) "Acció" de desembre 1920, p. 3. Recordem com a entecedent, les converses de comptables, fetes a partir del març de 1916. V. el capítol anterior, p. 416 V. més endavant, Les seccions entre 1918 i 1923, p. 631-632 .

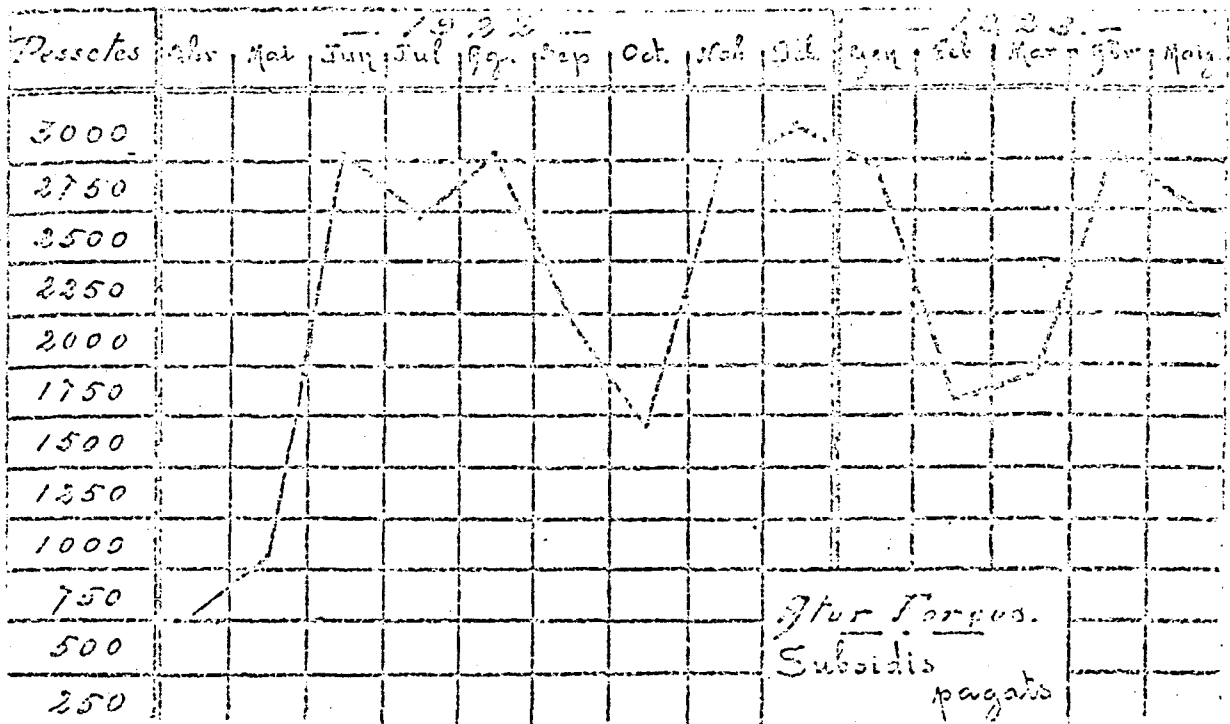
- (69) "Acció", abril 1932, p. 12, "Acció" de març 1920, p. 9-10.
 Les tasques preparatòries del nou subsidi varen començar el 1918. Consistia en un augment en una pesseta de la quota de Socors Mutus que permetia percebre unes quantitats per malalties llargues que - ultrapassessin els 75 dies normals durant els quals un hom cobrava subsidis per malaltia. Amb la "reassegurança", hom rebia 3 pessetes diàries durant els sis mesos posteriors a aquells 75 dies i -- 1'50 els altres sis mesos següents.
- (70) "Catalunya Social", 20 d'agost 1921, p. 12. "Acció", maig 1921, p. 2. "Acció", abril 1932, p. 12 i 15.
- (71) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 636 i sgs.
- (72) "Acció", abril 1932, p. 40. "Acció", febrer 1919, p. 4 indicava que la Secció de Propaganda Autonomista s'encarregava de l'administració d'aquest butlletí, per "delegació del Consell Directiu", "Qual comès es ve desempenyant fa uns mesos".
- (73) "Acció", novembre 1919, p. 5. En començar aquesta etapa, el CADCI, tenia delegats a Bellcaire d'Urgell, Vilafranca del Penedès, Tàrraga, Igualada, Vic, Tortosa, Tarragona, Madrid, Valladolid, Vigo, - León, Bilbao, Melilla, París, Tolosa, Ginebra, Pinar del Rio (Cuba), San Juan (Puerto Rico), Lima (Perú), Pilar (Paraguai); Buenos -- Aires, Bahía Blanca, Jujuy, Mendoza, Santiago del Estero (Argentina); i Montevideo (Uruguai). V. "Acció", setembre 1918, p. 2. L'agost de 1923, comptava amb delegats a Montblanc, Bellcaire d'Urgell, Igualada, Vic, Vilafranca del Penedès, Mataró, Olot, Balaguer, Cntenient, València, Perpinyà, Vilanova i la Geltrú i Sant Feliu del Llobregat, tots els quals figuraven sota l'epígraf de Catalunya; - Madrid, París, Ginebra, Brusel·les, Berlín, Melilla, San Juan (Puer to Rico), Santiago de Cuba, Lima (Perú), Santiago i Valparaiso -- (Xile), Buenos Aires i Bahía Blanca (Argentina), Calif (Colòmbia), Havana (Cuba), Barranquilla (Colòmbia), Mexico, Concordia (Argentina i Manila (Filipinas).
- (74) "Acció" de desembre 1919 -març 1920, p. 12. Salvador Suñol, Pere Ballesta, Claudi Curet i Joan Cot, juntament amb Miquel Guinart, - president de la Secció, n'eren encarregats. Segons "Acció" d'abril de 1932, p. 40. l'oficina era de "relacions exteriors i estadís-- tica", "que les anormalitats polítiques no deixen descabdellar su-- ficientment".

Segons el primer butlletí esmentat, hom havia "començat a estendre ja, centenars de targes, corresponents a entitats i periòdics de vida catalana de Catalunya i fora d'ella. D'Amèrica hem rebut ja mantes lletres felicitant-nos per aquesta iniciativa i agraint-nos fins que ens preocupem d'establir una constant comunicació amb -- ells." V. la nota 324 d'aquest capítol.

- (75) "Acció", abril 1920, p. 12.
- (76) V. més endavant, p. 473 i 475-6. Dins de les tasques de la Secció de Propaganda Autonomista, el Consell Directiu, el 14 d'abril de 1922, aprovava "unes bases presentades per la Secció de Propaganda, que delimiten les seves funcions en l'organització d'espectacles al Centre".- "Acció" de maig de 1922, p. 2.
- (77) "Anales", octubre-novembre-desembre 1922, p. 597. Recordi's el capítol anterior, p. 477. Pel que fa al mateix moviment de l'any --- 1922 i primer trimestre del 1923, vegi's aquest gràfic, extret -- d'"Acció" de juliol 1922, p. 28:

Gràfic demostratiu del moviment de la Borsa del Treball

- (81) V. infra, El CADCI i la lluita de classes, p. 545 i 567 i sgs.
- (82) "Acció", abril 1932, p. 36. El 8, 9, 10 i 11 de setembre se celebrava "el magne esdeveniment que fins ara no ha estat igualat en els annals de L'esport català, i podem assegurar que sense l'obra del Centre aquest esdeveniment no s'hauria produït". A l'organització, prossegueix el mateix butlletí, "de tan importants proves, -- els nostres elements directius s'emportaren tot el pes de la feina, però l'èxit coronà tots els esforços i el nom de Barcelona ressonà amb admiració en aquells dies per la premsa europea que envià alguns representants".
- (83) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 641 .
- (84) A partir del 16 d'agost de 1918 i durant alguns dies del mes de setembre s'interrompia el servei de la biblioteca per a "distribuir i ordenar els llibres". Aquesta tasca significava la primera "d'un projecte de reformes" de la Biblioteca. Es tractava d'ordenar les obres per matèries, per a dur a terme després un catàleg sistemàtic "que permetés fer-se ràpidament càrrec dels buits a omplir, de les adquisicions a realitzar".
Hom tractava també de convertir la biblioteca del Centre en "un valuós instrument de treball amb una significació ben definida, so--

cial i econòmica".- "Acció", setembre 1918, p. 2; "Acció", octubre 1918, p. 1-2.

- (85) "Acció", setembre 1919, p. 3. "Flames d'un gran incendi -proseguia el mateix butlletí- que s'extén arreu del món, abrindant en totes les consciències la passió de justícia, cal que el proletariat mercantil de Catalunya s'habitui a llur escalf per a seguir avançant al compàs de les transformacions universals i viure plenament les hores més intenses de la història. (...)

En esclatar la guerra es vessava la sang d'en Jaurés a París. En ésser finida, es vessava la sang d'en Liebknecht a Berlín. I per virtut d'aquesta sang gloriosa, introducció i epíleg de la guerra, vessada d'una i altra banda per enrunar les fronteres que els odis nacionals feien més altes, avui comença pel proletariat de tot el món una era més fàcil, més segura, i més oberta a totes les possibilitats alliberadores."

Sota l'epígraf, Socialisme.- Els clàssics, hom havia adquirit per a la biblioteca, El capital i Misèria de la filosofia de Carles -- Marx, en traducció francesa, El manifest comunista de Marx-Engels, en castellà; Filosofia, economia, política, socialisme d'Engels, en francès; i obres de F. Lassalle, J.J. Rousseau, S. Sencier, Chabosseu, E. Silberling i les obres completes, en francès, de Proudhon. Sota l'epígraf de Maders, obres de Zévaès, Jean Jaurés, Charles -- Andler, Et. Antonelli, L. Gault, Berstein, Schaffle, Ch. Verecque, Jules Guesde, Kautsky, E. Vandavelde, J. Destrée, Nitti, Prolo, E. Berth, Liebknecht i M. Bourguin.

Les obres de literatura, d'història, de ciències humanes i socials, de qüestions científiques, relacionades amb el treball o l'ensenyament mercantil, en català, castellà, francès, anglès, etc., mostrava prou bé la inquietud del responsable o responsables de la biblioteca. Així hom hi trobava obres de Goethe, Balzac, Larra, Apollinaire, F. James, López Picó, Xènius, Torras i Bages, Pompeu Fabra, El The industrial revolution of the eighteenth century in England d'A. Toynbee, obres de Pirenne, Keynes, Trotski, Lenin, Malato, Tassin etc., entre moltes altres de la literatura i història catalanes i del catalanisme polític. V. així, "Acció", desembre 1918, p. 2; de gener de 1919, p. 2; de febrer 1919, p. 2; de setembre 1919, p. 3; de desembre 1919, p. 6; d'octubre 1920, p. 2; de març 1921, p. 1, etc.

Pel que fa al càrrec de bibliotecari, el curs 1918-1919, l'exercí

Joan Ors i Verde (V. "Acció", juliol 1918, p. 1); el 1919-1920, Àngel Otto i Jordà ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1); i, a partir del curs 1920-1921, Guillem Roig i Parcerisas ("Acció", juliol 1920, p. 1; d'agost 1921, p. 1; i de juliol 1922, p. 6).

- (86) "Acció", abril 1932, p. 7. "Acció", març 1923, p. 2; "Acció", d'abril 1923, p. 2; i "Acció" d'agost 1923, p. 5. Antoni Caballer havia estat president de la Secció de Socors Mutus entre 1911 i 1914 i professor de Taquigrafia Catalana. V. el capítol tercer, p. 116 i 245.

A finals d'aquest període (1918-1923), hom preparava l'organització d'un servei de préstec de llibres de la biblioteca a domicili, a petició de l'Agrupació de Comptables a través de la Secció d'Educació i Instrucció. V. "Acció", març 1923, p. 2; i de juny 1923, p. 3.

- (87) "Acció", maig 1923, p. 3. V. també l'evolució de les quantitats en dipòsit i del Fons de reserva, en acabar cada any:

<u>Anys</u>	<u>dipòsit</u>	<u>Fons de reserva</u>
1918	90.221	105
1919	105.639	605
1920	172.723	973
1921	252.732	1.671
1922	401.031	3.441
1923	357.261	6.871
1924	341.204	10.808
1925	325.374	13.470
1926	203.668	18.104
1927	70.895	23.043
1928	42.600	24.060
1929	40.037	25.761
1930	47.257	29.296
1931	65.585	31.304

"Acció" d'abril 1932, p. 3-4. Segons aquest mateix butlletí, "el compte de dipòsit creix constantment fins l'any 1922, o sigui fins l'esdeveniment de la dictadura. La minva s'inicia quan els tancaments governatius aleshores patits pel Centre. Durant aquells temps, el servei de caixa no s'interrompí mai, però no podent funcionar a porta oberta, és natural que sols serví per efectuar reintegraments,

mancant-li les impositcions, per consegüent. El 1926, quan esdevé el fet únic de donar la direcció del Centre a una Junta nomenada de R.O., la davallada s'accentua més ràpidament i no s'atura fins que hom aconsegueix salvar la Caixa d'Estalvis, separant-la de -- l'entitat mare, encara governada pels usurpadors. A conseqüència de la nova situació, es produeix un cert augment, que es determina francament important així que ens és tornada a darreries de l'any passat."

En contrapartida, "és altament encoratjador el moviment progres-- siu que mentrestant ha tingut el Fons de Reserva (...). De manera que actualment els cabals del Fons de Reserva gairebé munten la meitat dels dipòsits, ço que representa un excés de garantia po-- ques vegades igualat per les més renomades entitats de crèdit."

- (88) La Comissió de cafè era formada per cinc socis, que el 5 de maig de 1922, era ampliada a 6, un dels quals tindria "la representa-- cció de la novella Comissió d'Escacsistes". V. "Acció" de setembre i d'octubre de 1918, p. 1; i de juliol de 1922, p. 7. En aquest sentit, l'estiu del mateix any 1922, hom organitzava un concurs d'escacs per als socis del Centre. V. "Acció", d'agost 1922, p. 5; "Acció", setembre 1922, p. 3. Hom faria d'altres activitats relacionades amb els escacs. V. així, "Acció" d'octubre 1922, p. 2; de novembre 1922, p. 6, etc. El 1923 hom organitzava un torneig d'escacs; sobre el mateix i el seu reglament, V. "Acció", abril 1923, p. 3-4. Les partides havien de començar a partir del 15 de maig.
- (89) "Acció", juliol 1920, p. 1.
- (90) Així, el Consell Directiu del 26 d'agost de 1921, confiava a Francesc Flor, secretari, "l'encàrrec de sol·licitar al senador don -- Lluís Duran i Ventos amb còpia del Projecte de Llei de Cases Barates pendent d'aprovació de les Cambres, per tal de que el projecte de la futura Cooperativa del Centre pugui adaptar-se a les disposicions legals més recents".- "Acció" d'octubre de 1921, p. 1.
- (91) V. "El Diluvio" del 8 d'octubre de 1921, "Catalunya Social" del 15 d'octubre de 1921, "El Diluvio" del 25 d'octubre de 1921, "El Di-- luvio" del 1 de novembre de 1921 i "Acció" de desembre 1921, p. 2.
- (92) Així, la mateixa nit del dia 26 d'octubre, segons "El Diluvio" de l'endemà, una comissió de socis del CADCI, visitava la redacció

d'aquest diari per a "rogarnos hiciéramos constar su protesta por tratarse y discutirse en una junta extraordinaria un proyecto de estatutos en el que, aparte de la insuficiente publicidad dada al mismo, se introdujo modificaciones que varían bastante la redacción primitiva. No pudiendo nuestros visitantes -la comissió de socis del Centre- hacer prevalecer sus derechos, amparados en la persona del delegado de la autoridad gubernativa, por estar este ausente, creyéndose atropellados y considerando que el proceder seguido por una parte de los asistentes al acto representa una infracción de la Ley de Asociaciones, formularon la correspondiente queja al Gobierno civil."

Francesc X. Casals, adreçaria un escrit de rèplica a la nota anterior, de la que aquell mateix diari se'n feia ressò el 28 d'octubre de 1921. Segons el president del CADCI, el conflicte "surgido en la junta general celebrada el miércoles" (dia 26), "limitose a un incidente sin importacia motivado por una docena de socios que no habían tenido tiempo, según dicen, de estudiar las bases para la creación de una Cooperativa, cuyo contenido hace días estaba en las oficinas a disposición de todos los socios para que pudieran examinarlo. Lo que no estaban conformes con lo que se discutía pidieron la suspensión de la reunión, y, al no conseguirlo por estar aquella debidamente autorizada, se retiraron del local." I afegia "El Diluvio": "Esto es lo que nos dice el señor Casals en la primera parte de su carta. En cuanto a lo que luego añade en la misma, debemos manifestar a dicho señor que EL DILUVIO ha acogido siempre las quejas que se le formulan, sin hacérmolas nuestras, si no están comprobadas, dejando el campo expedito a los interesados para que puedan puntualizar a fin de que salga, al final, resplandeciente la verdad".

El 30 d'octubre, "El Diluvio", publicava un nou escrit d'aquella comissió de socis descontents, adreçada al president del Centre, en resposta a l'escrit anterior. En la seva rèplica, els socis --protestaris assenyalaven que la "convocatoria de la reunió extraordinaria de referencia no fue hecha con la publicidad y el tiempo necesarios, habiendo podido efectuarse así, toda vez que desde el dia 2 del pasado septiembre el C.D. había aprobado el proyecto de estatutos de la Cooperativa d'Estatge, y no tan solo el órgano social Acció del presente mes no habla de dicha reunión, sino que esta que debía celebrarse el 26 del presente, no fue convocada por

la prensa hasta el día anterior. 2º Que algunos de los pocos socios que se enteraron, debido a la poca publicidad dada, de la edición del proyecto de estatutos, al irlo a recoger les dijeron que se habían agotado y que se procedería (i) a un nuevo tiraje. 3º Que el proyecto mentado se le hicieron una serie de modificaciones fundamentales, que no fueron repartidas, de las que se dió cuenta por primera vez en el acto mismo de leer la totalidad del articulado. 4º Que los que pedimos la suspensión de la reunión ya dijimos que era para que se nos diera tiempo de estudiar dichas reformas; y en vista que la Directiva, contra su costumbre, se inhibía de votar, y entendiendo nosotros que la votación no era procedente y que, dado el carácter extraordinario de la reunión, también contra la costumbre seguida en las asambleas, se iba a tratar de asuntos que variaban el orden del día de la convocatoria, insistimos en nuestra demanda, retirándonos al irse a empezar la votación por creernos -- atropellados en nuestros derechos. Y 5º Que los que nos retiramos -- por creernos atropellados, y no como dice el presidente, por estar disconformes con la que iba a discutirse, representamos aproximadamente el veinticinco por ciento de los asistentes a la reunión. Si a todo eso se le dice que no tiene importancia, ¿qué cosas mayores han de suceder para que la tengan?"

Assenyalem, finalment, que "El Diluvio" del 8 d'octubre de 1921, - havia publicat la nota informativa i de convocatòria de la reunió del dia 26. "El Diluvio" de 1 de novembre de 1921, recordava la celebració de la segona reunió sobre el mateix tema, el dia 3 i hom feia present que es facilitarien exemplars del projecte i de les -- esmenes presentades. Probablement la discussió versaria sobre els dos tipus de cases o pisos a bastir. Així, "Acció" de desembre de 1921, p. 1-2, indica que la junta general extraordinària havia ratificat, "salvant petites variants, el criteri que ha presidit la redacció del regisme de la Cooperativa d'Estatge. En ell es regulen les dues modalitats que comprèn la Cooperativa: la que es refereix a la construcció de xalets isolats i la que concerneix a les Cases de Veinat. El Consell ha cregut que establint aquestes dues modalitats desapareixia tota diferència que hauria pogut interpretar-se com a preterició dels interessos d'una part dels associats, si únicament s'hagués estudiat un sol aspecte, car aquesta divisió permetrà optar per la modalitat més adequada a la situació econòmica de cada un."

- (93) "Acció" de gener de 1922, p. 1 i 2; i de març 1922, p. 6. La inscripció de socis s'inicià a partir del 25 de novembre de 1921, un cop aprovat pel govern civil l'estatut de la Cooperativa d'Estatge. V. "Acció" de desembre de 1921, p. 2. Dels 125 inscrits citats 31 ho estaven a la llista d'estatges de lloguer i 94 als de propietat.
- (94) "Acció", gener 1922, p. 2. La Cooperativa d'Estatge, organitzaria per al dia 22 de gener de 1921, una conferència a cura dels socis González i Ferreras sobre "Moderna construcció de cases a bon --preu", amb projeccions. V. "El Diluvio" del 21 de desembre de 1921 i el butlletí "Acció" esmentat, p. 2; "Acció", febrer 1922, p. 1.
- (95) V. "Acció" dels mesos de febrer de 1922, p. 1; de març 1922, p. 6; d'abril 1922, p. 2; de juliol 1922, p. 7; de setembre 1922, p. 1-2; de febrer 1923, p. 2-3, i d'abril 1923, p. 2. "Acció", abril 1932, p. 8.
- (96) "Acció", juny 1921, p. 1, 2 i 9. V., més endavant, Les activitats permanents entre 1918 i 1923, p. 474.
- (97) "Malauradament -proseguia el mateix butlletí- a Barcelona el cooperativisme està en la seva infància. Quan en moltes grans ciutats europees el comerç a la menuda, pels articles d'ús general, està quasi tot en mans de grans organitzacions cooperativistes, que giren a l'any per valor de milions de pessetes, a la nostra ciutat està encara en la seva quasi totalitat en mans de múltiples empresaris particulars. A Catalunya i altres països també, es dona el cas que el cooperativisme està més desenrotllat en pobles i petites ciutats que a Barcelona, i aquí, als únics districtes on té una relativa importància, són aquells que constitueixen barriades amb personalitat pròpia. En canvi en la Barcelona pròpiament dita, a la nostra ciutat, on totes les idees de transformació social --arrelen i on tant s'ha parlat de cooperativisme, aquest en prou feines representa cap valor malgrat les nombroses i sinceres ---temptatives que s'han fet per a portar-lo del terreny de les idees al de la realitat."
- (98) "Acció", juny 1921, p. 9.
- (99) El 30 de maig de 1921, el Consell Directiu havia encarregat a --aquells socis esmentats el "projecte definitiu d'Estatuts". V. --

"Acció" dels mesos de juliol 1921, p.; de setembre 1921, p. 1 i 2; d'octubre 1921, p. 2; de novembre 1921, p. 1; "El Diluvio", 8 d'octubre 1921.

(100) "Acció" de desembre 1921, p. 1. "El Diluvio", 18 de desembre 1921.

(101) Aquesta junta era formada per Jaume Martínez i Piñol, president; Joaquim Ragon i Reig, vice-president; Víctor Ribera i Feliu, caixer; Lluís Gallés i Nicolau, sub-caixer; Joan Marimon i Borràs, comptador; Antoni Vallés i Fargas, vice-comptador; Francesc Rodon i Clivella, secretari; Marcel·li Creixell i Llopart, vice-secretari; Leandre Mas i Galceran, vocal directiu; Agustí Salat i Bou, vocal primer, i Francesc Ribas i Josep, vocal segon.- "Acció" de juliol 1922, p. 7.

Segons "Acció", d'agost 1922, p. 5, Antoni Vallés i Fargas, fóra substituït per Joan Ventura i Pons, a causa de la renúncia del primer per malaltia; i segons el mateix butlletí del mes de setembre de 1922, Francesc Rodon i Clivella ho era per Josep Duran i Guàrdia, a causa també del mateix motiu.

El 19 de juliol de 1922, el CAOCI celebrava una assemblea general extraordinària per tal de reformar els articles 15 i 16 dels seus estatuts, tot adaptant-los a la constitució de la nova que es puguin crear". Per una altra banda, els socis inscrits a la nova secció, feien una junta general extraordinària per a fer reformes també dels estatuts de la mateixa i "per a la discussió i aprovació del Reglament del servei a domicili i demés funcions anexas".- "Acció" d'agost 1922, p. 3, i de setembre 1922, p. 18.

(102) 200 socis s'hi havien inscrit en inaugurar-se. "Acció", octubre 1922, p. 15 i 16; i de novembre 1922, p. 5, i 25-27.

(103) "Acció", juliol 1923, p. 33. La Cooperativa en aquesta primera etapa, més aviat avançada amb dificultats, si hem de fer cas de les informacions del butlletí "Acció", i com ho prova el resum de l'import del capital passiu i actiu durant l'exercici 1922-1923:

Import de l'actiu:	55.845 pts.
Import del passiu:	57.608 pts.

Diferència de percepció, negativa: 1.762. No comptem els cèntims. La junta general ordinària del 14 de juny, reelegia la junta de govern anterior, a part d'aprovar, entre altres coses, "la conducta fins aquí seguida de que, degut a les actuals circumstàncies

(vaga de transports) se suspengués per complert el servei a domicili", llevat de casos de malaltia que impossibilités l'anada a la cooperativa.- "Acció", juliol 1922, p. 32-33.

Esmentem, finalment, relacionat amb serveis d'aquest caire, el nomenament que feia el Consell Directiu, el 23 de febrer de 1923, de Ràfols i Duran "per a prosseguir les gestions ja iniciades amb el vice-president de la Federació de Cooperatives, concernent al projecte d'establiment d'una impremta cooperativa".- "Acció" --- d'abril de 1923, p. 2.

- (104) V., així, "La Publicidad" del 21 de setembre de 1918. L'estat sanitari obligaria, per exemple, a suspendre diversos actes com la celebració del Jocs Florals que havia de fer-se el 12 d'octubre de 1918. V. "La Publicidad" del 25 de setembre de 1918. També, -- "La Publicidad" del 13 d'octubre de 1918 i dels dies següents.
- (105) "La Veu de Catalunya" del 30 d'octubre de 1918, indicava com -- aquesta secció, "amb motiu de la malaltia reganant ha tingut ocasió d'experimentar-ne el desenrotllament entre els seus 3.200 associats (de la Secció). Des del 28 de setembre, data que es va -- iniciar l'epidèmia, fins el 15 d'octubre, el promig d'atacats fou de 10 cada dia, i des d'aquesta data fins el 22 del mateix mes, -- aquest promig baixà fins a tres invasions diàries". Hom assenyala que "tot i essent considerable el nombre de malalts", s'havien atès tots els serveis, i que no s'havia pensat en cap moment, denegar o reduir els subsidis, encara que s'hagués agreujat la -- infecció.
- (106) "Acció", novembre 1918, p. 2.
- (107) Així, l'octubre de 1918, la major part dels membres de la junta de govern de la Secció de Propaganda Autonomista emmalaltien, el que perjudicava la bona marxa de la seva activitat. El Gremi de Viatjants i Corredors, feia campanya per la higiene i la salut pública, alhora que suspenia dues conferències que havien de donar Felip Rodés i Pere Coromines, a part de les víctimes que causà l'epidèmia entre els membres del Gremi i les dificultats que plantejà per al desenvolupament de la seva tasca professional. Igualment, la passa afectava el desenrotllament del Concurs de -- Classificació de Tennis. V. "Acció", de novembre 1918, p. 4, i 6-8.
- (108) "Acció", novembre 1918, p. 1, i "Acció", desembre 1918, p. 1.

- (109) "Acció", desembre 1918, p. 2; "El Diluvio" del 6 de novembre de 1918. La festa inaugural del curs es feia el 7 de desembre de -- 1918. V. "Acció" de gener 1919, p. 2.
- (110) "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 9.
- (111) "Acció" de desembre 1918, p. 1.
- (112) Al president Wilson, al diputat català del Roselló E. Brousse, al mariscal Jofre, etc. V. més endavant El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 486.
- (113) V. l'apartat El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 487 .
- (114) Recordi's la nota 17 d'aquest capítol.
- (115) CARRERES I PALET, J.- Un troç de la història de Catalunya. La vida i l'obra del que fou el CADCI. Text inèdit mecanografiat, p. 10.
- (116) GALÍ, A.- Institucions de cultura i moviment científic, artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936.- Llibre seté. Capítol IV. Text inèdit, p. 286.
- (117) "Acció", setembre 1919, p. 1; "El Diluvio", 29 de gener 1919; -- "La Lucha", 29 de gener 1919.
- (118) "El Diluvio", 29 de gener de 1919. Recordi's la nota 26 d'aquest capítol.
- (119) Així una comissió de socis visitaria el president de la Mancomunitat i el governador civil. Rafael Pons com a president del -- CADCI, adreçava telegrams al president del Consell de ministres i a Salvatella, ministre d'Instrucció Pública. Al primer, protestava "enérgicamente cierre inmotivado Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria que perjudica intereses culturales y merma socorros subsidiarios, Bolsa trabajo, Caja de ahorros, etc. de más de 6.500 asociados. Rechazamos indignados atribuirnos intervención disturbios políticos"; al segon protestaven "vostra conformitat amb permetre estigui clausurat el CADCI, entitat de vostra terra que coneixeu sobradament per son valor cultural, mutualista i benèfic perjudicant inutilment a més de 6.500 associats, esperant vostra oportuna rectificació". Igualment, la Secció Permanent d'Organització i Treball protesta-

va en un telegrama adreçat al president del Consell de ministres i al ministre de la governació, per la "injustificada clausura -- Centre acarreado paralización actuación social necesaria momentos presentes, particularmente gestiones debida aplicación ley jornada mercantil y descanso dominical", signat per J. Torrens, president. La Secció Permanent d'Educació i Instrucció, per la seva banda, -- protestava també davant del ministre d'Instrucció Pública per la clausura de les Escoles Mercantils Catalanes, i un grup de viat-- jants, des de la Bisbal, ho feien de la mateixa manera, tot adre-- çant telegrams al president del Consell de Ministres i al minis-- tre d'Instrucció Pública, tot recordant-li, alhora, que era cata-- là. V. "El Diluvio" del 30 de gener 1919; "La Publicidad", 30 de gener 1919; "La Publicidad", 31 de gener 1919; "El Diluvio", 31 - gener 1919; "La Publicidad", 1 de febrer 1919; "La Publicidad" 2 de febrer 1919.

- (120) Moltes entitats catalanistes adreçaven telegrams al president del Consell de Ministres protestant per la clausura del CAOCI. V. "La Publicidad", 1 de febrer 1919; "Acció" de setembre 1919, p. 1. Ramon Rucabado des de "El Sol" de Madrid, i Joan Ors, des del set manari "España", elogiaven la tasca del CAOCI en aquells moments. "La Lucha" del 1 de febrer de 1919, per un altre costat, publica-- va un comentari titulat Una clausura que no debe persistir, en la qual referia que una nombrosa comissió de socis del CAOCI "nos -- han expuesto los grandes perjuicios que la clausura del local cau sa a la colectividad de 6.519 socios". "La Lucha" esmentava els - diversos serveis interromputs: la Caixa d'Estalvi, els de Socors Mutus com el dispensari mèdic, la Borsa del Treball, les classes, a les que assistien "1.200 alumnos, casi tantos como a la Univer-- sidad", "sin contar otras muchas secciones no tan indispensables, pero de utilidad indiscutible, como gimnasia, cultura física, etc". "La Lucha", considerava injust que aquestes seccions es vegessin incloses en l'ordre de clausura pel que considerava calia que l'au-- toritat governativa procurés "el modo de evitar los perjuicios que con la clausura se irrogan a una colectividad de tanta importan-- cia".

- (121) "La Publicidad", 8 de febrer de 1919. En anunciar-se la interpel-- lació de Pere Rahola sobre els esdeveniments de Barcelona, Rafael Pons li adreçava un telegrama tot donant-li les "gracias anticipa--

das seguros que con vuestra interpelación al Congreso defende--reis valores culturales, mutual, educativos, físicos, etc... del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria al mismo tiempo que combatireis la falsa y equivocada suposición de ninguna actitud que no se amolde en un tan alto como profundo sentido patriótico".

- (122) "Acció", setembre 1919, p. 1.
- (123) "Acció", setembre 1919, p. 3. Per al cursat serví la mateixa matrícula feta per al curs 1918-1919. El cursat, segons aquest -- butlletí, havia estat satisfactori "car, malgrat la inconveniència del temps i l'absència d'alguns professors, les classes recomengades s'han cursat amb normalitat, assistint-hi una concurrència prou nodrida".
Pel que fa a Socors Mutus, "La Publicidad" del 19 de juliol de 1919, anunciava que, en obrir-se parcialment, el Centre, s'obria el dispensari des de les 6 de la tarda a les 12 de la nit.
- (124) "Acció", octubre 1919, p. 1. La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, el 24 de setembre, per a festejar l'autorització -- del funcionament complet de l'entitat, organitzava una audició -- de ballets populars catalans, a cura de l'Esbart Dansaire del Casal Nacionalista Martinenc, seguida d'algunes sardanes i del cant de "Els Segadors".- "Acció", novembre 1919, p. 5-6.
- (125) V. més endavant El CADCI i la lluita de classes, p. 540 - 542 .
- (126) BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 82. V., infra, p. 432
- (127) UDINA, E.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat.- Barcelona, 1978, p. 47.
- (128) BALCELLS, A.- op. cit., p. 106. V. també més endavant, p. 432 .
- (129) V. la nota 24 d'aquest capítol.
- (130) UDINA, E.- op. cit., p. 47-48. Ramon Sebrí i Miquel Guinart -- acompanyarien Josep Tarradellas en aquestes converses, segons ens referí el primer. Tarradellas, efectivament fou el que s'encarregà de contactar amb Salvador Seguí.
- (131) "La Publicidad", 16 d'octubre de 1919. "La Publicidad", 19 d'octubre de 1919, subratllava les declaracions del governador civil, segons les quals havia autoritzat tots els actes que se celebra--

ven amb motiu del congrés patronal, i "dijo también que había -- autorizado la conferencia que debía dar Salvador Seguí en el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria suspèn_uda por dicha entidad".

- (132) Recordi's la nota 45 d'aquest capítol.
- (133) "Acció", abril 1932, p. 23. V. més endavant El CADCI i la lluita de classes, p. 544-545 .
- (134) V., infra, p. 542 - 545 .
- (135) CARRERES I PALET, J.- op. cit., p. 14, text inèdit. Els errors - en les dades, com hem vist en altres ocasions, són freqüents en el testimoni de Carreres i Palet, pel que utilitzem el seu text amb molt de compte.
- (136) "El Diluvio" del 16 de març de 1920, assenyalava així que el -- CADCI posseïa "en conocimiento de sus asociados que habiendo desaparecido las circunstancias anormales que impidieron la publicación de su boletín mensual "Acció", se ha publicado ya y con carácter extraordinario el número que corresponde al corriente mes". El butlletí portava la referència dels mesos de desembre de 1919 a març de 1920.
- (137) V. més endavant, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 494 i sgs.
- (138) V. infra, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 495 - 497 .
- (139) "Acció", abril 1932, p. 22-23. Per a seguir l'activitat de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, vegi's la seva revista trimestral "Anales", publicada a partir del gener de 1922.
- (140) "Acció", abril 1932, p. 24. En aquesta etapa, segons el testimoni esmentat de Carreres i Palet, molts centres de dependents de Catalunya que "en els primers anys de la seva vida no foren res més que una sèrie de casinets d'esbarjo per a la joventut els diumenges i per a anar-hi a prendre cafè o a fer el dòmino", es desvetllaven i desbordaven el mateix CADCI a nivell de la lluita laboral.
- (141) "Acció", desembre 1920, p. 1. V., més avall, El CADCI i la lluita

de classes, p. 561 i sgs.

- (142) V., més endavant, p. 463 i sgs. Recordi's també el capítol anterior p. 305 i sgs.
- (143) V., infra, El CADCI i la lluita de classes..., p. 640 .
- (144) V., més avall, p. 463 i sgs. Val a dir que dues setmanes després de l'elecció de F. X. Casals com a president d'Organització i Treball, el 30 de novembre, es produïa l'assassinat de Layret. Casals i Joan Crs havien de representar el Centre i el seu president a l'enterrament del líder del Partit Republicà Català.- "Acció", gener 1921, p. 1.
- (145) "Acció", abril 1932, p. 26. La Federació de Dependents de Catalunya, a partir del 15 de gener de 1923, publicaria una revista mensual anomenada "Lluita". V., més endavant, El CADCI i la lluita de classes..., p. 575 i sgs.
- (146) Llibre de deliberacions i acords de la primera assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya.- Reus, 1921, p. 61 "Acció", novembre 1921, p. 12. V., infra, p. 580-581 .
- (147) "Acció", juny 1921, p. 1. El gener de 1921, havien estat reorganitzades les oficines del CADCI i el 22 de març de 1921, s'obria un concurs per a ocupar-hi la plaça de director de les mateixes i majordom del Casal, amb un sou de 450 pts. mensuals, que era declarat desert. Atés que Noguer i Comet, havia ja acomplert aquesta funció entre 1912 i 1916, ell mateix s'oferí -segons el butlletí "Acció"- o li fou demanat per part del Centre -segons Noguer i Comet-, d'ocupar novament aquella plaça. V. "Acció", març 1921, p. 1; "Acció" d'abril 1921, p. 1-2; "Acció", juny 1921, p. 1. El seu horari fóra de 6 a 8 de la tarda.
- Noguer i Comet explica així les raons de la seva tornada al CADCI: "M'havia succeït en dit càrrec oficinesc el Sr. Faust Casals i Bo ver -escriptor i poeta- que ja els darrers temps de la meua primera època era empleat i subordinat meu, però a mi em constava ja que al Sr. Casals aquell càrrec li venia un xic gran, com diu la gent, sobre tot per l'enorme desenvolupament que anava adquirint el Centre en la seva nova casa pròpia i també perquè el Sr. Casals no tenia temperament adequat per a tractar a la gent, sobre tot quan calia tractar diversos caràcters, com en aquella benemè-

rita entitat... Així és que ja diverses vegades, durant aquells anys d'absència, se m'havien fet indicacions de reprendre el meu lloc, però la cosa no arribà a formalitzar-se fins al mes de març o abril del 21, en qual data vaig rebre una lletra signada pel meu amic, el Caixer del Centre Sr. Josep Sala i Ricol -el qual de sempenyava el susdit càrrec, amb l'aprovació de tothom, des de gairebé la fundació de l'entitat-, comunicant-me clara i oficialment el desig del consell de que tornés a ocupar la direcció de la casa i l'assessoria del Consell, per tal d'atendre a les necessitats sempre existents d'una i altra. Davant d'aquell requeriment, vaig posar-me immediatament a la disposició del Consell del Centre i no va ésser difícil arribar amb ell a un acord (...)."- NCGUER I COMET, R.- Al llarg de la meua vida, text mecanografiat, p. -

- (148) NCGUER I COMET. R.- op. cit., p. 263.
- (149) "Acció", octubre 1920, p. 1. I afegia el mateix butlletí: "Serà bo, per tant, parar esment en què si el que vol entrar a col·laborar en la nostra obra, no reuneix la qualitat de dependent de comerç o de la indústria o bé es tracta d'un patró, sigui proposat com a soci protector de les Escoles, seguint la classificació que manen els Estatuts i quina bona pràctica és d'alta conveniència - pels interessos del Centre en tots els seus ordres, ja que llavors són molt diferents els drets del soci actiu dels de soci protector".
- (150) V., Les activitats permanents, p. 478 i sgs. i El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 499 i sgs.
- (151) El 31 d'agost de 1921, F. X. Casals, com a president, i Francesc Flor, com a secretari, adreçaven, en nom del CADCI, un "missatge" a la Mancomunitat amb ocasió de celebrar la seva assemblea. "Davant els darrers esdeveniments del Marroc -assenyalava el butlletí "Acció" d'octubre de 1921, p. 1- que novament han fet preveure al poble les amargors de la lluita estèril i el sacrifici d'una abnegada joventut, el Centre, que compta entre les seves llistes a infinitat de socis afectats per la movilització, s'ha cregut en el deure de fer públic el seu criteri adreçant la seva paraula al primer organisme popular de la nostra terra".

En el missatge elevat al president i diputats de la Mancomunitat catalana, i fet públic, hom hi assenyalava: "Novament la joventut catalana és cridada a les armes; arrencada de les llars i de la vida civil per anar a vessar la sang en les desolades terres africanes que fa prop d'un segle són cementiri d'Espanya. Per què i en nom de què és posada en peu de guerra? Això és ço que el Govern d'Espanya no ha dit encara; ço és el que havia d'haver dit ja; -- això és, senyors representants de Catalunya; ço que vosaltres si escolteu el voler unànim del nostre poble, heu de demanar-li, Que digui el Govern d'Espanya per què i fins a quins límits s'exigeix el sacrifici de la nostra joventut; que es digui clarament i en la forma que les normes constitucionals de l'Estat prescriuen, si ens trobem amb guerra amb un altre poble. El nostre ha de judicar -- té el dret de fer-ho -- sobre la justícia d'aquesta acció, perquè en cap guerra cal esperar la victòria si aquella no és sentida -- per l'ànima popular. Tancat, com de costum, el Parlament espanyol, sou vosaltres, senyors diputats, els més autoritzats representants de Catalunya, i vosaltres no podeu presenciar impossibles lo que s'està fent silenciosament, escarnint les lleis i el país. La major part dels components d'aqueixa honorable Assemblea, us dieu nacionalistes catalans; com a tals nacionalistes, companys -- d'ideals, ens permetem dir-vos: no té dret Catalunya a saber on es porta a la nostra joventut i per què se li porta? Perquè si -- fos, com creiem nosaltres, per a combatre en nom d'una injustícia, per a venjar-nos de fets dolorosos deguts a la supina torpesa i a les característiques ineptituds de l'administració espanyola caldrà que diguem tots la nostra protesta i hi oposem tots la nostra resolta. Perquè si fos que Espanya, encara es sentís dominadora i erradament imperialista, vosaltres i nosaltres i tota Catalunya tenim el deure de dir-li, usant dels mots d'un dels més il.lustres fills de la Pàtria: per l'amor, pel seny, per la cultura, SÍ; per les armes, NO. Senyors diputats de Catalunya: la Pàtria espera de vosaltres el gest i la paraula dignes de la solemnitat de l'hora present, dignes en fi, de Catalunya."- "Acció" d'octubre 1921, p. 1 i 2.

- (152) Aquesta actuació de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista fóra fetà a iniciativa del CADCI de Vic. V. "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921. Més endavant ens hi referirem; V. p. 504-505.

- (153) "Acció", abril 1922, p. 9. V. L'apartat El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 507.
- (154) "Acció", abril 1932, p. 42.
- (155) NOGUER I COMET, R.- op. cit, p. 266 bis.
- (156) "Acció", agost 1922, p. 1. V. infra, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 515 i sgs.
- (157) "El Diluvio" del 17 de marzo de 1922. Casas Briz, fóra designat el 3 de març de 1922 pel Consell Directiu perquè representés el CADCI a la reunió d'entitats, convocada per l'Ateneu Enciclopèdic, "per tal de decidir una acció conjunta en ço que afecta al problema de la Rússia". En aquestencontre, fóra constituït el Comité esmentat del que Josep Ricart i Sala, president d'Organització i Treball, seria nomenat secretari. V. "Acció", abril 1922, p. 2. El 15 de març de 1922, el Comité de Catalunya d'Auxili als Russos, feia un manifest dirigit al poble català, demanant la cooperació corresponent als objectius del Comité. La cooperació es concretà en una subscripció pública, a la que el Centre contribuï amb 250 pts. que encapçalaven una llista oberta al seu local. V. "Acció" d'abril 1922, p.2. L'Associació de la Dependència Mercantil, pel seu costat, recomanava públicament als dependents de contribuir-hi. V. "El Diluvio" del 2 de març de 1922. També l'article d'Àngel Samblancat, Vuestro óbolo a "El Diluvio" del 10 de març de 1922. V. també la crida per la contribució a la subscripció pública a "El Diluvio" del 1 de març de 1922. El 29 de març hom feia amb el mateix motiu un festival artístic i el 2 d'abril una qüestació pública ("El Diluvio" del 29 de març 1922); a finals d'abril Joaquim Maurín parlava de la Rússia dels soviets a l'Ateneu Enciclopèdic Popular ("El Diluvio" del 28 d'abril de 1922), etc.
- (158) "Rússia -continuava el manifest- es mor de fam, i això la Humanitat no pot consentir-ho. El règim soviètic serà o no expressió de la majoria de la voluntat del poble rus; però no es per la fam com se'l deu impulsar a manifestar-se en contra. Aquest procediment, - el procediment del bloqueig, no fa sinó contribuir a què es dissimulin, sota un nimbe d'heroisme, les possibles errors del règim -- nou. Menys dubtós era el cas del zarisme, detentador impúdic de la sobirania popular, i Europa no esgrimí mai contra d'ell l'arma in-noble del Pacte de la fam."

- (159) "Sols les manifestacions -proseguia l'escrit-, cada dia creixents, de la solidaritat internacional, secundades per la tècnica dels transports, havien aconseguit desterrar, semblava que definitivament, el flagell de la fam d'entre els pobles civilitzats. Ha sigut precisa la desfeta, sense parió, de valors morals ofegades pel materialisme abassegador desvetllat per la gran guerra, perquè una part de la Humanitat, la que es considerava més civilitzada, gosés usar l'arma de la fam contra un gran poble pel sol delictes - d'haver-se produït autòctonament en la determinació dels seus sistemes d'organització social i política."
- (160) "Catalans! Rússia es mor de fam -acabava el manifest- perquè els pobles d'Europa li tanquen les portes. Aquestes portes que les oligarquies capitalistes han tancat, el proletariat de tots els països es disposa a obrir-les. Els pobles que primer cedixin a aquest impuls generós, seran dignificats davant de la Humanitat sencera. Catalans! Vulgueu que Catalunya sigui d'aquests pobles!" - "Acció" de març de 1922, p. 2. "El Diluvió", 1 de març de 1922.
- Aquest manifest fou reproduït també públicament en un cartell, i produït comentaris vers el CADCI dels que "Acció" d'abril de 1922, p. 1, se'n feia ressò: "L'exortació del Centre ha arribat fonamentalment a la consciència ciutadana -hi llegim- perquè ha coincidit en moments en què la sensibilitat popular es mostrava propícia a la compassió envers els germans d'aquelles terres sotmeses a les doloroses d'un ordre nou d'humana convivència. De nou la veu del Centre ha estat el monitor del nostre poble (...), i en la premsa i en les converses ciutadanes el manifest del Centre ha estat acollit com la veu amiga que en moments d'indecisió aconsella un gest, una actitud. Aqueix afecte moral, però, ha trascendit també insospitadament a l'aspecte nacionalista, i amb joia havem oït frases laudatòries que provenien d'elements distanciat dels nostres rengles, perquè suposaven absent de nosaltres aquell esperit d'unió universal que batega en el fons de les consciències proletàries. Ens plau avui de reproduir alguns conceptes que ens dedicà en un popular setmanari barceloní el brillant publicista que signa amb el pseudònim Paradox:
- I ara, aquest cartell, mostrant-nos un nacionalisme que trenca -- tots els encongiments i totes les desviacions conservadores. Quan algú malparli dels dependents atribuïnt-los-hi una basta sensibi-

litat o un pensament de munició; quan se vulgui agermanar-los amb aquell tipus d'hortera imaginat pels satírics castellans; quan, en fi, algú pretengui que no posseeixen altre sentiment que el d'un catalanisme cridaire i recreatiu, els hi mostrarem aqueix cartell en el qual hi batega Europa."

El manifest fóra també adreçat als delegats del Centre i a les entitats catalanes de fora de Catalunya, segons el butlletí esmentat d'abril de 1922, p. 10. Aquesta publicació, en un altre apartat, dedicat a Organització i Treball (p. 16-17), comentava també aquesta campanya en un escrit, en el que remarcava el caràcter medieval de Rússia fins ben entrat el segle XX, i com les "nacions civilitzades d'arreu del món res feren per a ajudar al poble rus a trencar ses cadenes (...). Pel contrari alguns d'aquests -- països, tot i vantant-se d'estar governants sota règims democràtics, conrearen d'una manera especial l'amistat amb el Zar i els seus ministres. Per a fins egoïstes els hi deixaren llur or a interessos usuaris. (...) Quan l'exèrcit rus fou esmicolat, el poble pogué al fi enderrocar el zarisme i fer justícia. Encarant-se -- aleshores amb els seus pretesos acreedors els hi digué que no pagava interessos d'emprèstits que no havien contret i qual producció havia causat només misèries al país. Fou aleshores que les falses democràcies occidentals no satisfetes amb els rius de sang que feren vessar al poble rus i vegent en el nou règim l'antítesi dels sistemes en què estaven basades, no repararen en l'elecció de mitjans per tal d'aconseguir la restauració de la tirania (...).

El proletariat d'Europa ha aixecat unànimament la seva veu perquè el bloqueig s'aixequi; a Anglaterra, a Itàlia i a altres punts ho ha aconseguit ja. Cal que el poble treballador de Catalunya no es quedi enrera en aquesta creuada. A la propera Conferència de Gènova les forces cooperatives de Catalunya hi seran, segurament, representades. Allí, d'acord amb la representació de les forces similars dels altres països, han d'obligar als governs capitalistes d'Europa a rectificar llur conducta i a permetre la reanudació de les relacions comercials amb Rússia." Mentre, la Secció d'organització i Treball esperonava els socis a contribuir a la subscripció. "Acció" de maig de 1922, per la seva banda, publicava els resultats d'una llista de subscripció oberta el CADCI, que pujava 2.841 pts., i reproduïa el manifest del Comité de Catalunya d'Auxi

li als Russos així com la notícia d'una conferència feta a París el 17 de febrer de 1922, a cura del doctor Nansen, sobre La fam a Rússia, publicada en català.- "Acció" de maig 1922, p. 3 i 16.

Al mateix CADCI, s'hi feia una conferència aquest sobre tema, organitzada pel Comité esmentat, a cura de Domènec de Cañellas, Ignasi Iglesias i Martínez Domingo, el 12 de maig de 1922.- "Acció" de juny 1922, p. 2; "El Diluvió" del 7 de maig 1922.

És interessant de remarcar aquesta iniciativa del CADCI ja que el seu manifest del 17 de febrer i la subscripció oberta amb l'aportació decidida pel seu Consell Directiu el 3 de març, precedí a la constitució d'aquest Comité en la que participà el mateix Centre. L'"Acció" esmentada de juny de 1922, p. 2, ho remarcava en afirmar que la "campanya iniciada suara pel Centre en favor dels famolencs russos té una eficaç continuació en la labor de portar a terme el Comité Català d'Auxilis a Rússia integrat per significades entitats i personalitats de Barcelona".

En tot cas, el fet com els textos citats són prou significatius en aquesta evolució del CADCI que anem descrivint.

(161) V. més endavant l'apartat, El CADCI i la lluita de classes..., p. 532 i sgs.

(162) La personalitat del dependent.- "Acció", maig 1922, p. 13. "No és solament un Centre de cultura, no és solament el fogar de la recatamentització del nostre poble, no -afegia hom-; és també una col·lectivitat de classe, purament, estrictament de classe. I diem purament, estrictament de classe, perquè la nostra labor pedagògica i cultural, ultra la vivificació del sentiment de llibertat pàtria que el nostre Casal acura d'una faisó dilecte i amorosívola, no -- són altra cosa que els fonaments bàsics de la nostra personalitat Social, eminentment de classe. És hora ja d'acabar amb aquest fals concepte que molts tenen de la nostra entitat. El fet d'ésser Soci del Centre, hem de consider-nos associats en una col·lectivitat de classe sobrerament capacitada per a emprar i defensar a llurs associats. És més, el grau d'autoritat i fortitud del Centre, està en raó directa amb el grau d'autoritat i fortitud que llurs associats vulguin donar-li. Altrament fóra vergonyós, ridícol, que les entitats de dependents, més concretament, que el Centre, entitat que ultrapassa del nombre de deu mil adherents hagués d'ésser la fràgil joquina de les voluntats agenes a nosaltres per decisió vo

luntària nostra sobre d'aquestes, per una que ha d'ésser el nostre. Això no pot ésser per múltiples raons i per imperatiu categòric; per dignitat col·lectiva."

(163) "Acció", abril 1923, p. 2.

(164) "Les gents senzilles -continuava hom- no s'adonaren que aquests problemes quan s'han aguditzat en el grau a què han arribat els de Catalunya, no poden ésser solucionats d'una manera momentània, sinó que és precís una acció de govern prou eficaç i serena per part del Poder públic que, encarrilant tota acció per viarany de justícia porti als esperits un sentiment de confiança i d'optimisme".

(165) "Acció", abril 1923, p. 2. El comunicat del CADCI, sortia d'altres diaris com "El Diluvio" i "La Veu de Catalunya" el 13 de març de 1923.

El mateix butlletí del CADCI, la Secció d'Organització i Treball, en un altre lloc, sota el títol La tragèdia de la ciutat (p.18), publicava aquest comentari: "Continuen els carrers de Barcelona -- sent teatre dels més repugnants crims... El poder exòtic que encara detenta la sobirania política de Catalunya és impotent per a -- restaurar la característica més essencial de tot país organitzat: la defensa de la seguretat de la vida de tots els ciutadans. L'opinió pública com si estigués convençuda que aquest estat de barbàrie és ja inseparable de la nostra urbs, es guarda amb covarda indiferència la repetició contínua dels assassinats. Com a condemna--ció dels cruents fets que cada dia es realitzen i com a piecós record a les víctimes que cauen, reproduïm a continuació una poesia de n'Enric Sàez Vilella publicada en el diari barceloní Solidari--dad Obrera. Molt ens hauria agradat que la lletra d'aquesta poesia hagués sigut catalana... però els poetes nascuts a Catalunya viuen quasi tots tan lluny de la tragèdia que sobre la gran ciutat pesa..

Caminos de Murcia: calles de Barcelona

Aquí, justamente,
le dieron el tiro en la frente...
Aquí, en su agonía,
dió el postrer suspiro;
aquí se cerraron sus ojos de luz,
a luz del día... donde está la cruz...
Son como una siembra de brazos al cielo,
todas estas cruces que tiene el camino,

donde puso el celo
de sus correrías
el vil asesino
de todos los días.

Amado: no brotan desde que te han muerto,
las flores del huerto;
se secó el maizal,
que era nuestra gloria;
no gira la noria,
ni crecen las cañas de nuestro arrozal.

¡Oh, triste destino
del viejo camino,
que, el tiro certero,
de bruces,
desengran los hombres, dejando el lindero
sembrado de cruces!"

V., també, infra, p. 527.

- (166) V. la p. 432-433 i la nota 58 d'aquest capítol. Rafael Campalans era un dels animadors principals d'aquesta campanya, en la que hi participava també Joaquim Maurín i el grup del setmanari "La Batalla" a part d'altres representants d'entitats que tot seguit esmentem. V. BALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans, p. 17.
- (167) En una reunió de les entitats adherides a la campanya, celebrada a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, hom aprovava com a primera manifestació de la mateixa, un manifest, dirigit al poble de Barcelona, publicat a la premsa, i que obtindria més de cent adhesions. V. -- així, "El Diluvio" del 18 d'abril de 1923; "Catalunya Social", del 21 d'abril de 1923, p. 1. La premsa es faria ressò remarcable de la campanya. I els articles sobre el tema del terrorisme foren -- freqüents igualment. V., per exemple, l'article d'Arturo Giménez, ¡Esto no puede seguir! a "El Diluvio" del 15 d'abril de 1923, o el de Rafael Campalans, Per l'acabament de la tragèdia a "El Diluvio" del 8 de maig de 1923.
- (168) "El Diluvio" del 22 d'abril de 1923; "El Diluvio", 24 d'abril de 1923.
- (169) El 3 de maig de 1923. El dia abans se'n feia un altre al Cinema Bohème de la Pl. Espanya. V. "El Diluvio" del 2 de maig 1923; "El Diluvio", 3 de maig de 1923.

Al del Teatre del Bosc, intervenien Pere Gorga (Lliga dels Drets de l'Home), Francesc Muntanà (Esquerra Catalana), Francesc X. Casals (CADCI), Joaquim Maurín ("La Batalla"), Duran i Albesa (Federació Democràtica Socialista), Rafael Campalans (Federació Socialista de Catalunya del PSCE), Àngel Pestaña ("Solidaridad Obrera"), Jaume Aguadé (Ateneu Enciclopèdic Popular) i Amadeu Aragay (Gran Lògia Espanyola).

Pel que fa als mítings del Teatre Nou i del Bosc, V. "Justícia Social" del 22 d'abril i 3 de maig de 1923. Fragments de les intervencions de Campalans, reproduïts a BALCELLS, A.- op. cit., p.51-57.

- (170) El 4 de maig de 1923, a cura d'Escorsa (Agrupació Socialista de -- Barcelona), Peiró (CRT), Casals (CADCI), Marchuach (Partit Radical Pelegrí Llangort ("La Tralla"), Aragay (Gran Lògia Espanyola), -- Aguadé (Ateneu Enciclopèdic Popular), i Pou i Sabater (Esquerra - Catalana).- "El Diluvio", 4 de maig de 1923.
- (171) El míting havia de celebrar-se el 6 de maig de 1923. En ésser suspés, sols es faria el lliurament de les conclusions a l'alcalde. V. "El Diluvio" del 6 de maig de 1923.
- (172) V. així els editorials, Contra el terrorisme i La campanya anti-terrorista de la revista "Catalunya Social" del 21 d'abril de -- 1923, p. 1, i del 5 de maig de 1923, p. 1; l'article de Ramon Rubabado, Terror blanc i terror roig, a la mateixa publicació del 19 de maig de 1923, p. 4. Les declaracions que esmentem, tot seguit, de F. X. Casals són també significatives. V. les posicions dels sindicalistes del Lliure: Unas cuartillas de Ramón Sales. Acerca de los últimos sucesos, a cura de Ramon Sales ("El Diluvio" del 16 de març de 1923); La verdad sobre el terrorismo, manifest d'aquell sindicat ("El Diluvio" del 1 de maig de 1923); la res--posta del doctor Aguadé al manifest de la Unió Local de Sindicats Lliures, a "El Diluvio" del 3 de maig de 1923.
- (173) Segons Albert Balcells, a l'obra esmentada, p. 17, per "haver denunciat públicament les relacions entre algunes autoritats subalternes i els caps del Sindicat Lliure, Campalans patí un atemptat frustrat del qual sortí il.lés. Se suposà que l'acte havia estat obra dels pistolers del sindicalisme lliure."
V. la nota següent i, més endavant l'opinió de Noguer i Comet a la p. 468.

- (174) En una nota signada pels Comitès de la Federació Local de Barcelona i Confederació Regional dels Treballadors de Catalunya, i adreçada al president del Comité d'Actuació Civil, els primers comunicaven la seva retirada, a causa de la manca d'eficàcia del mateix "porque en su seno y colaborando en una alta obra de civilidad y ciudadanía faltaron algunos elementos que quizás podían ser decisivos en la labor que realizamos".
- Per un altre costat, "ha llegado a nuestro conocimiento la noticia de las amenazas de que han sido objeto algunos individuos del Comité de actuación civil, y nosotros no podemos de ninguna manera exponer a persona alguna al peligro que pueda representar una colaboración con nosotros. Suponiendo que los elementos a que antes hubimos de referirnos, al abstenerse de colaborar en una obra común, no hicieron más que obedecer a un instinto de clase, no muy civil ni liberal, dejamos el campo libre a todos para que sea realizada la magna empresa de acabar con el terror en Barcelona. Si nosotros pudimos ser obstáculo, este ya no existe. Pero siempre, señor presidente, cuente usted con nuestro concurso leal y desinteresado para contribuir a la pacificación de los espíritus ciudadanos. Es evidente que representamos una gran fuerza de opinión, dispuesta siempre a velar por los valores morales y espirituales de un pueblo digno de mejor suerte." L'escrit s'excusava per la contrarietat que pogués produir i ratificava "nuestra adhesión sincera a esta obra de justicia. Fuera nuestro mayor orgullo y satisfacción que reconociera usted la lealtad con que la representación que suscribe se comportó durante su permanencia en el Comité de actuación civil."- "El Diluvio", 2 de juny de 1923.

(175) "Acció", juliol 1923, p. 1.

(176) "Quan a les darreries de l'any passat -manifestava Casals-, s'aixecà la suspensió de les garanties constitucionals d'aquella manera tan sobtada, rebérem la sensació que no era res més que una de --tantes solucions espanyoles, que no resolen res, sinó que ho agreugen. No podíem comprendre com el poder públic que havia acudit a tots els ressorts coercitius, sobtadament, sense cap preparació manifesta, tornés a la legalitat als qui fora de la legalitat havia tràgicament llançat.

Aleshores teníem el propòsit de manifestar aquesta nostra sorpresa, no pas pel fet del retorn a una relativa normalitat social, -

com comprendreu, sinó pels perills que se'n podien derivar per la manca de preparació, Com que no ens ha plagut mai entrar en la te-
nebricitat d'aquestes lluites, ajornarem el fer pública la nostra
opinió que d'un quant temps ençà volem sempre manifestar en cada -
moment interessant per a la vida del nostre poble. Els primers --
temps, els del governador Ardanaz, foren de relativa calma. Enca-
ra que creïem endevinar-les, no coneixem prou bé les causes de la
renovació dels atemptats de caràcter social--potser diríem obreris-
ta-- però és cert que s'anaren succeint d'una manera alarmant. Es-
tàvem nosaltres estudiant què podríem fer per intentar remeiar-ho,
quan a la Premsa va publicar-se el manifest de l'Ateneu Enciclopè-
dic Popular, demanant una reunió de tots els organismes interes-
sats en acabar amb el terrorisme, Decidírem anar-hi, convençuts
que l'acció popular podia fer-hi molt."

Alguns dels comentaris de Casals sobre la represa de la normali-
tat constitucional, havien estat plantejats en un editorial, pu-
blicat al butlletí "Acció" del gener de 1923, p. 1, titulat Actua-
litat Social.

- (177) "És cert que ha estranyat a molta gent --afegia Casals-- que el nos-
tre Centre formés part del Comité d'Actuació Civil. Confesso sin-
cerament que no ens ha sorprés, perquè, observadors de la vida, si-
més no per la raó del nostre càrrec, coneixem la inconsciència --
que dessota un vernís de coneixements a la nostra ciutat es mani-
festa. Aqueixa estranyesa, diguem-ho clarament, no ha estat per -
altre motiu que pel d'haver-s'hi adherit i fins formar part del
dit Comité la Confederació Regional del Treball. Haig de fer cons-
tar que aquesta col.laboració per part nostra és amb plena cons-
ciència."
- (178) "Els enemics de Catalunya, no d'ara, de sempre, han deixat arre-
llar a la nostra Barcelona, valor representatiu de la nostra col-
lectivitat nacional, els actes de caient terrorista --assenyalava
també--. Recordem la llarga temporada, d'alguns anys, de les bom-
bes, amb l'execució d'en Rull a qui ningú va creure amb plena res-
ponsabilitat."
- (179) "És molt difícil preveure una ràpida solució, perquè hi ha molts
elements amb les mans ensagnantades --declarava igualment-- (...)
En la davallada moral, en la ubriaguesa de sang, hi han ramifica-
cions molt complicades. En la impossibilitat d'aclarir-ho total-
ment, ens acontentaríem amb què tots els inductors fessin examen

de consciència i en traguessin el convenciment que els problemes socials no seran mai definitivament resolts, perquè la societat -- suggereix constantment noves modalitats. La violència engendrarà sempre una altra violència. Procurem, doncs, la solució momentània dels problemes en forma harmònica, facilitant així la natural transformació de la societat. No hi podem comptar amb el poder públic. Els representants de l'Estat que ens envien a Catalunya no en saben res dels nostres problemes socials, i els que en saben -- els enreden. El terrorisme roig subsistí, en part -cal dir-ho- -- perquè la classe patronal, en general, es negava durant els anys - de les vaques grasses, a accedir bonament a les justíssimes demandes dels obrers, quan no podien viure per l'encariment de la vida. El poder públic devia i podia fer que això es remeies harmònicament però va preferir el sistema d'inhibició absoluta. Després el mateix poder públic obrà per excés, perdent aquella serenitat que tot poder ha de posseir. Cal no oblidar que també a Madrid s'hi ha intentat posar en pràctica el terrorisme. Els autors han hagut de desaparèixer immediatament d'aquella població. A Barcelona hi campen - tranquil·lament...! La salvació de la ciutat és un cas de nacionalisme, no hi poseu cap dubte. El terrorisme es deixa practicar o es -- practica perquè esfondra la nostra Barcelona i estimagtitza la nostra Catalunya, Si no fos així, els nostres problemes socials es -- resoldrien de la mateixa manera que es resolen als altres pobles civilitzats. Cedint o no cedint, però sempre amb la intervenció -- discreta, paternal, del poder que sent la responsabilitat de la seva acció. Aquí no hi ha responsabilitat de cap mena. Un fracassa sorollosament i se li dóna un ascens. Cal que tothom mediti les -- conseqüències i que tothom accepti la responsabilitat que li correspon. El passat, passat és. Amb el seu record pensem tots en l'avenir i tinguem present que els problemes de cada dia, com ho és la qüestió social, difícilment els resoldrem per la violència. Aquesta solament pot admetre's en un cas desesperat, però elevar-la a sistema serà sempre, en definitiva, en perjudici d'aquell que la usi."- Declaracions reproduïdes a "Acció" de juny de 1923, p. 2 i 3.

(180) V. infra., El CADCI i la lluita de classes. ... p. 6/3 i sgs.

(181) "El Diluvio" del 23 de juny de 1923, assenyalava que "los elementos nacionalistas del CADCI, nos ruegan hagamos constar que es de

la mayor importancia para los socios del Centre, la asistencia a la junta general que tendrá lugar mañana (...), pues en ella se discutirán varias proposiciones, entre otras la del cambio de autonomista por nacionalista, que son de gran importancia para la vida y actuación del Centre". Els socis contraris al canvi de denominació es manifestaren també públicament a través de les planes de "La Vanguardia". El fet és que l'assemblea hagué de continuar-se el dia 27 de juny "La Publicidad" del mateix dia 27, manifestava que "arran dels incidents esdevinguts a la junta general de diumenge passat (dia 24), molt preparada pels enemics del canvi des de les columnes de La Vanguardia, on es recomanava que aquests elements fessin ostensible presència, els bons elements nacionalistes del Centre preguen amb molt d'interès als fermes patriotes socis d'aquesta entitat, que assisteixin a la junta d'avui per tal que la susditaproposició pugui reeixir, donant un cop més, aquest Centre, - proves de ferma catalanitat". V. "La Vanguardia" del 23 i del 27 de juny de 1923. També, "El Diluvio" del 26 i del 27 de juny de 1923.

- (182) "El Diluvio", 27 de juny de 1923; "Acció" d'agost de 1923, p. 1. La relació de vots de diferència ens ha estat facilitat per Ramon Sebríà, així com els noms esmentats. Segons el mateix Sebríà, Alfons Galí, germà d'Alexandre Galí, es destacaria especialment a l'assemblea a favor del canvi de denominació.
- (183) A manera d'aclariment.- "Acció" d'agost 1923, p. 1.
- (184) Segons relació del mateix Sebríà, el qual, a les dues avinanteses, presentà la moció del canvi de nom.
- (185) El CADCI assistia periòdicament a la festa anual del Centre de Dependents de Sabadell (V. "Acció", febrer 1919, p. 1; de juny 1920, p. 1; de març de 1921, p. 1; "El Diluvio" del 17 de gener de 1922); assistia a l'acte inaugural de la Cambra de Directors, Majordoms i Contramestres de l'Art Textil, el gener de 1919 ("Acció", febrer 1919, p. 1); el febrer de 1920 decidia de prendre part a l'Exposició d'indústries Elèctriques ("Acció", abril 1920, p. 2); el CADCI concorria a les festes del primer aniversari del Centre de Dependents de Tortosa que se celebraven el 23 i 24 de maig de 1920 s'inscriví a la Sisena Setmana Municipal ("El Diluvio" del 29 de juny de 1920); el mateix mes feia acte de presència a la festa inaugu-

ral del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria a Vic ("Acció" d'agost 1920, p. 1); el setembre de 1920, col·laborava a "l'ofrena d'una Biblioteca Catalana a la ciutat de Perpinyà i concedir un premi en els Jocs Florals Infantils que organitza el Centre de Dependents de Girona" ("Acció", novembre 1920, p.1); l'octubre de 1920 decidia d'assistir a la inauguració oficial de la Fira de Mostres ("Acció" de desembre 1920, p. 1), i 31 de gener de 1921, eren nomenats Narcís Rucabado i Narcís Vidal per a formar part de la Junta Assessora de la segona Fira Oficial de Mostres de Barcelona ("Acció", març 1921, p. 1); l'octubre de 1921, la Secció d'Educació felicitava el Centre de Lectura de Reus, en inaugurar aquest el seu nou edifici ("Acció" de desembre 1921, p. 1); el novembre de 1921, assistia a una assemblea de Corporacions, convocada pel Comité de l'Exposició de Barcelona ("Acció", gener 1922, p. 1); hom feia festions per la llibertat dels "companys -- Riu i Parés" ("Acció" de març 1922, p. 1); el CADCI era representat a les reunions dels "estudiants de la Universitat Nova", el -- març del 1922 ("Acció" d'abril 1922, p. 2); el Centre cooperava -- també, el maig de 1923, a l'Exposició Internacional del Moble i -- Decoració d'interiors ("Acció", abril 1923, p. 4); etc.

Com sempre el CADCI era objecte de visites, com la d'un grup "d'artistes, escriptors i homes de ciència" de la Catalunya Nord el -- maig de 1920, p. 1-2); la de l'Orfeó Muntanyenc de Sant Quirze de Besora, l'agost de 1921 ("Acció" d'octubre 1921, p. 1); la de l'alcalde i una representació de Tolosa, el març de 1922 ("Acció" d'abril 1922, p. 1 i 10); o la de Mr. Seyler, Secretari del Bureau -- Internacional du Travail, el juliol de 1922 ("Acció" d'agost 1922, p.3).

- (186) Recordem les preses de posició davant de la guerra del Marroc, de la fam de Rússia o del terrorisme. L'octubre de 1921, per exemple, el president del Centre telegrafiava a Cambó "interessant-se per la llibertat del literat en Pous i Pagés i dels pares dels desertors detinguts amb motiu de la campanya del Marroc" ("Acció", novembre 1921, p. 1. El CADCI es manifestava igualment per l'indult d'uns condemnats a mort, el maig de 1922, tot adreçant un telegrama en aquest sentit al president del Consell de Ministres ("El Diluvio" 7 de maig de 1922), i per l'alliberament d'uns estrangers empresonats en comunicació adreçada al ministre de la governació el 12 de juliol de 1922, i publicada a "Acció" d'agost 1922, p. 3-4

V. també, el mateix butlletí d'octubre de 1922, p. 1; i de juliol 1923, p. 1.

- (187) Els actes fets a la Sala d'Actes del CADCI per diverses entitats polítiques, culturals i sindicals eren innumbrables. Ja fos per cessió gratuïta (a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, al Foment de la Sardana o per a la Diada de la Llengua Catalana), o mitjançant el pagament del corresponent lloguer, tant la Sala d'Actes com la Sala de conferències era lloc de celebració de nombroses conferències i mítings, fins el punt que cal tenir cura a l'hora de resseguir les activitats del CADCI, quines d'aquelles manifestacions són organitzades pel Centre i quines simplement hi tenen lloc. Hi veiem actes de la Federació Mutualista Ferroviària, del Sindicat Únic del Ram de l'Alimentació, del Sindicat del Ram de la Construcció; actes per la victòria dels aliats, conferències d'en Macià, a part de les que el CADCI havia organitzat o organitzaria per propi compte; actes o mítings de la Unió Catalanista; mítings de la Joventut Republicana Nacionalista d'afirmació de l'esquerra catalana el 2 de febrer de 1923, o el de caire nacionalista radical, organitzat per Estat Català, el 28 de febrer de 1923; conferències com la del primer tinent d'alcalde Enric Maynés de la Lliga Regionalista, el maig i juny de 1921 que trobaren un bon ressò a la premsa, o la de Rafael Campalans sobre "El socialisme i el problema de Catalunya. L'interès dels treballadors", el 11 de febrer de 1923. Poc abans del cop d'estat de Primo de Rivera, l'onze de setembre de 1923, enfi, cediria el seu local per a la constitució de Galeusca o "Triple Aliança" de nacionalistes catalans, bascos i gallecs. V. la nota 285 d'aquest capítol.
- (188) V. el capítol anterior, p.303 -304 . UDINA, E.- op. cit., p. 35. Algunes de les consideracions sobre els dirigents o animadors del CADCI ens han estat facilitades per Ramon Sebricà i Ramon Carreras. El Consell Directiu del curs 1918-1919, era format per Rafael Pons, Joaquim Sans, Amadeu Castelló, Miquel Guinart, Joan Torrens, Grau Pascual, Josep M. Magriñà, Joan Monsonís, Josep Viura, Josep Giralt, Josep Rivas, Joan Ors, Josep Sala i Màrius Calvet.- "Acció de juliol de 1918, p. 1.

- (189) V. el capítol anterior, p. 304.- La Junta de Propaganda Autonomista era formada per Miquel Guinart, com a president, i Joan B. Fonta, Joan Casajuana, Josep Viura, Francesc Llinàs, Baldomer Dalfó, Màrius Bonet, Josep Tarradellas i Josep Bonfill. Segons Josep Tarradellas, es presentaria a les eleccions per a la Secció de Propaganda Autonomista en una "candidatura autonomista", a proposta de Màrius Calvet, futur director general de cinema durant la Generalitat. Tarradellas esmenta també la figura de Domènec La Torre i Soler, molt nacionalista, i que "fou executat per Franco pel sol fet d'haver estat membre del CADCI", si bé val a dir que pertanyé també a la Unió Catalanista i a Pàtria Nova, de la Junta de la qual fou vocal el 1921. V. "El Dilúvio" del 1 de juliol de 1921. UDINA, E.- op. cit., p. 35-36.
- (190) Juntament amb Josep Tarradellas, hi figuraven membres del CADCI com Ramon Carreras i Parset, Jaume Casanovas, Josep Mainar, un dels fundadors amb Tarradellas de "La Falç", etc. V. UDINA, E.- op. cit., p. 37-39. El CADCI, per una altra banda, s'adheria al míting inaugural de la Joventut Nacionalista La Falç. V. "L'Intransigent" del 1 de setembre de 1918. Recordi's la nota 19 d'aquest capítol. El butlletí "Acció" mateix, d'abril de 1920, p. 8, en esmentar una iniciativa de La Joventut Nacionalista La Falç, re marcava el fet "que hi militen tants bons companys del Centre".
- (191) CARRERES I PALET, J.- op. cit., p. 16.
- (192) "Acció", novembre 1919, p. 1. V., més endavant, El CADCI i la lluita de classes, p. 543 i sgs.
- (193) El dia 3 d'abril de 1919. V. BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 82. V. el capítol anterior, p. 304. Segons ens manifestà Jaume Cardús, Torrens fou el "primer president socialment obert del CADCI".
- (194) Completaven el Consell Directiu, Joan Munné, Joan Monsonis, Josep Viura, Agustí Dulcet, Ignasi Gual, Josep Sala, Àngel Otto, i Màrius Calvet.- "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1. Recordem aquí com Marià Vendrell havia participat ja en ocasions passades en activitats del Centre, com a membre del Consell Directiu del CADCI, i de la junta de la Secció d'Educació i Instrucció, -- entre 1914 i 1916.

- (195) Molts d'aquests, juntament amb Francesc X. Casals, Manuel Juliachs, Màrius Calvet, Domènec Carrové, Ricart i Sala, etc. haurien de -- formar en els rengles de l'Esquerra Republicana de Catalunya.
- (196) Hem usat també aquí les manifestacions de Ramon Carreras i Ramon Sebrà. A més a més, "L'Opinió" del 4 d'agost de 1933 i del 28 de març de 1934. Com ha estat dit, Juliachs era el més radical del grup, segons l'asseveració de Sebrà; persona llavors molt impe-- tuosa, era deixeble fidel de Martí i Julià, seguidor de les seves posicions socialistes, director de "La Nació", militant d'Estat Català i, més endavant, durant la segona república, de l'Esquerra Republicana de Catalunya.
Successor de F. X. Casals, com a president del CADCI, havia d'és ser un dels protagonistes de les lluites internes del CADCI entre els dirigents antics i els membres de la Minoria d'Oposició Mer-- cantil. Casas Briz, era també membre de la Unió Catalanista i se-- guidor de les tendències de Martí i Julià.
- (197) V. el capítol anterior, p.304 i sgs. Jaume Cardús, segons manifes-- tació de Jordi Arquer, durant força temps aparegué solitàriament a les assemblees mostrant l'oposició a la línia tradicional del Centre i del seu Consell Directiu, President del CADCI durant els fets del 6 d'octubre, fóra un altre dels protagonistes d'aquelles lluites entre els sectors antics i joves dels socis del CADCI du-- rant la segona república.
- (198) V. infra, p. 542 - 545 .
- (199) Segons Josep Clotet, en declaracions a "L'Opinió" del 4 d'agost de 1933.
- (200) V. més avall, El CADCI i la lluita de Classes..., p. 56 i sgs.
- (201) Formaven part de la junta també, F. Figuerola i Magriñà i Albert Juyol i Sagúes.- "Acció", de desembre 1920, p. 7. J. Ricart i Sa-- la, ultra les seves col.laboracions a "Lluita", col.laboraria a "Justícia Social". Segons Jordi Arquer, J. Ricart s'engatjava -- molt verbalment, però a l'hora de la veritat, mirava més aviat -- d'estalviar-se complicacions.
- (202) Ràfols i Camí entraria com a secretari d'Organització i Treball, l'abril de 1921, a causa de la dimissió d'Albert Juyol per malal-- tia. V. "Acció" de maig 1921, p. 12. Ràfols, procedia també de la

Unió Catalanista, havia col·laborat a les seves publicacions; ho faria també a "Lluita"; impulsor important dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta del Comerç així com de la Federació de Dependents de Catalunya, portaria les negociacions que durien aquesta a adherir-se a la Internacional Sindicalista d'Amsterdam, segons Jordi Arquer. V., infra, p. 539-540.

- (203) Recordi's la polèmica entre Cardús i Climent a "La Nació", al capítol anterior. V. p. 308-309. J. Climent, fou vice-secretari de la Secció Permanent de Socors Mutus durant els cursos 1919-1920 i 1920-1921. V. "Acció", novembre 1919, p. 3, i "Acció", juliol 1920 p. 4. Segons ens manifestà Ramon Carreras "el bagatge de l'edifici i de la hipoteca" feia el CADCCI socialment moderat i estimulava els instints conservadors dels que havien de dirigir-lo. Mentre -- que els sindicats de la CNT tenien "una sala amb una taula i -- quatre cadires", el Centre tenia molt més a perdre i per això no podia arriscar-se en una època d'interrupció contínua de les garanties constitucionals i de repressió del sindicalisme de classe.
- (204) V. el capítol anterior, p. 217-218. Els mateixos esforços en --- aquest sentit palesaven que hi havia socis actius que no es donaven de baixa quan esdevenien propietaris, si bé això no s'esdevenia en el cas dels membres de juntes. Joan Torrens, per exemple, en esdevenir "amo", deixaria de pertànyer a la direcció del Centre; Joan Ors i Verde dimitiria com a president d'Educació i Instrucció el 21 de març de 1921, en passar a soci protector per la mateixa raó ("Acció", maig 1921, p. 2).
- (205) Era el cas de socis com Enric Losantos, president d'Esports i Excursions el 1921-1922 i 1922-1923, que arribaria a ésser director del Banc de Catalunya; Josep M. Artigas, apoderat, vocal directiu per Educació i Instrucció els cursos 1921-1922, 1922-1923 i 1923-1924; Pau Humedes, Ribas i Puig, J. Morató, tresorer d'Esports i Excursions el 1918-1919, 1919-1920 i 1922-1923; Josep M. Magriñà, vocal directiu per Educació i Instrucció el 1918-1919, al costat d'altres de l'època anterior com Joan Bas, etc. Aquestes dades ens han estat facilitades per Ramon Carreras i Ramon Sebricà.
- (206) GALÍ, A.- op. cit., p. 302.
- (207) Segons Francesc Serinya, en un escrit a "L'Opinió", el 28 de març de 1934, referint-se a aquestes dates, assenyala que Casals fou nomenat president "a satisfacció de tots". També Ramon Carreras

va referir-nos que Casals fou elegit president "amb l'aquiescència dels fundadors".

- (208) "L'Opinió", 4 d'agost de 1933.
- (209) GALÍ, A.- op. cit., p. 345.
- (210) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 264.
- (211) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 264-265.
- (212) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 266.
- (213) V. supra., p. 460 i sgs. A desgrat del "caràcter personal" del que parla Noguer i Comet, el CADCI assumí plenament la campanya, tot cooperant-hi econòmic, com ho proven les planes abans esmentades del butlletí "Acció" i la Memòria del Consell Directiu del curs 1922-1923, presentada per Francesc Flor, secretari general del CADCI, a l'aprovació de l'assemblea; "De llavors ençà la lluita ha esdevingut més cruenta encara; encabades el Centre ha reclamat del Poder públic l'acció serena que deu restablir per normes de justícia, l'imperi de la normalitat. Persistents han estat les apel·lacions del Centre per a remeiar l'actual esta de coses, però la Ciutat es debat gairebé sense ànim per a sortir-se del regne de les tenebres. Suara una entitat que té ample crèdit en la vida cultural de Catalunya (l'Ateneu Enciclopèdic Popular) sol·licitava l'adhesió de les col·lectivitats més representatives de Barcelona per a emprendre una acció ciutadana que cerqués viaransys de solució a aqueix anguniós problema. D'aquest intent d'unió moral va nèixer el Comité d'Actuació Civil del qual el Centre en formà part Cal reconèixer però que la vida del Comité ha estat efímera i la seva eficàcia ben escassa, si bé ha servit per a posar de manifest una vegada més el complet abandó de la ciutat pel Poder que detenta la nostra sobirania política."- "Acció", juliol 1923, p. 1.
- (214) NOGUER I COMET, R.- op, cit., p. 266 bis.
- (215) Manuel Alcàntara i Gusart, que havia esta director de "Renaixement", pertanyia també de la tendència renovadora; a partir de l'aparició de "Lluita", en fóra un dels seus col·laboradors. V. també, supra, cap. tercer, p. 901 756 Infra, la nota 640 d'aquest capítol.
- Alcàntara fóra president d'Educació i Instrucció d'ençà de la dimissió de Joan Ors el març de 1921 (V. "Acció", juny 1921, p. 1),

fins el 1 de juny de 1923, en què fóra elegit Joan Mirambell i Ferran per a aquest càrrec ("Acció" de juliol de 1923, p. 7

- (216) "Acció", febrer 1923, p. 2. Recordi's la nota 201.
- (217) Recordi's la nota 202. V. "Acció" de juliol de 1923, p. 25.
- (218) Esmentem també Guillem Roig i Parcerisas, bibliotecari durant aquest període, des del juny de 1920; Josep M. Feliu i Codina apareixia novament, el curs 1922-1923, al Consell Directiu, ara com a vocal de Socors Mutus; Joan Basronat i Llenas, vocal directiu per Esports i Excursions el 1921-1922 i 1922-1923; i Leandre Mas, vocal directiu per la Secció de Cooperativisme, el 1922-1923. El butlletí "Acció" del mes de juliol de cada any esmenta la composició de les diverses juntes, llevat de la del curs 1919-1920, que, a causa del retard en l'elecció, pel tancament del Centre, figura al número corresponent de desembre 1919 a març 1920; la composició del Consell Directiu del 1921-1922, finalment figura a "Acció" d'agost de 1921.
- (219) Deures de l'associat.- "Acció", juny 1922, p. 2. "Així -prosseguia més endavant-, l'acció conjunta del Centre en l'exercici que finalitza, vé a significar un nou avenç en tots els seus ordres, sense desviar-se, però, de les normes tradicionals d'idealitat -- que l'informen des de la seva fundació". El comentari esperanava els socis a assistir a les diverses juntes que se celebraven el mes de juny, car "no fóra just que es dolgués d'una equivocada -- orientació el qui no assistís a les Juntes, mal podria censurar una gestió el qui romangués allunyat i contribuís amb la seva absència a fer-la més duradora. És precís que cada un dels socis -- del Centre es captingui dels seus deures d'associat i els exerceixi en arribar aquest període. Quan major sigui l'afinitat entre els associats i les Juntes més eficaç serà l'acció del Centre, el camí a seguir serà més planer, la seva força serà de major potencialitat perquè anirà enrobustida de la vigorosa convergència de voluntats que deu existir en les col·lectivitats ben organitzades."
- (220) "Acció", juliol 1922, p. 1.
- (221) "Més -assenyalava també-, per a què el Centre assoleixi la màxima eficàcia en les seves tasques no n'hi ha suficient amb una acció conseqüent i assenyada per part de l'element directiu; els associats deuen refermar llur tàcita adhesió al nostre programa amb

un permanent contacte que dongui la sensació d'unitat i col·laboració". 847

El nostre ideari. - "Acció" d'agost 1922, p. 2.

- (222) "Acció", juliol 1923, p. 1.
- (223) Vidal i Guardiola hi afirmaria que "així com Catalunya s'ha fet digna de l'autonomia per l'actuació de la generació passada, la generació present se'n ha de fer també per a resoldre els problemes socials que d'una manera inajornable haurà de procurar resoldre amb tot encert el futur govern de Catalunya". - "La Veu de Catalunya", 7 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya" del 8 i -- del 9 de desembre de 1918; "Acció", gener 1919, p. 2-3; "Butlletí Escolar" de les Escoles Mercantils Catalanes del 15 de gener de 1919, p. 149-151. A l'acte hi assistirien Sansalvador per la Diputació i la Mancomunitat de Catalunya, Puig i Esteve per l'Ajuntament, Sabater per la Cambra de Comerç, Alexandre Galí pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya, Giró per la Lliga Regionalista i representants de la Cambra Industrial, Escola Catalana Mossen Cinto i Institut de Cultura. A més a més de Vidal i Guardiola, farien ús de la paraula Joaquim Sans, president de la Secció d'Educació i Instrucció, que llegiria una memòria del curs passat i anunciaria la programació per al que hom encetava, Sansalvador.
- (224) "La Publicidad" del 21 de desembre de 1919. V. també "El Diluvio" del 22 de desembre de 1919. "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 7; i el "Butlletí Escolar" del 15 de febrer de 1920, p. 174 i 175. A més de Pere Coromines i Joan Ors, estarien presents Joan Torrens, president del CADCI, Puig i Esteve per l'Ajuntament, -- Rúaiz i Porta per la Diputació i la Mancomunitat, i Vidal i Guardiola, entre altres, tot corrent a càrrec de Puig i Esteve la -- cloenda de l'acte.
- (225) "Acció" de desembre 1920, p. 3; "Acció" de gener 1921, p. 2-3; "El Diluvio" del 22 i del 25 de desembre de 1920. Josep M. Tallada parlaria sobre el tema "El crèdit sobre mercaderies i els magatzems generals". Hi assistirien Massot per l'Ajuntament, Vidal de Llobatera per la Mancomunitat, A. Utrillo per la Diputació, i Joan Torrens, Ors, Flor i Boter pel Centre, la Secció d'Educació i les Escoles, a part d'altres representacions. Vidal de Llobatera i Massot posarien punt final a l'acte amb els seus parlaments.

- (226) "Acció" de novembre de 1921, p. 3. Manuel Alcàntara, president de la Secció d'Educació que obria l'acte, i Escales per la Mancomunitat que el cloïa, intervinien també, a part de Ferran Boter, Carrasco i Casanovas.
- (227) "Acció" de novembre de 1922, p. 7; "Acció" de desembre 1922, p. 1. i "El Diluvio" del 6 d'octubre de 1922. Francesc X. Casals obria l'acte, en substitució de Manuel Alcàntara, absent per malaltia de la seva dona, "llegint un discurs altament nacionalista, -- estimulant la prosperitat econòmica de la nostra terra, la qual fonamenta en l'espiritual, a fi de que Catalunya obtingui la llibertat en tots els ordres". Intervindrien, després, Ferran Boter, director de les Escoles Mercantils Catalanes que faria un "raport dels resultats obtinguts" per aquestes, Martí i Esteve, per l'AJuntament, i Vidal de Llobatera per la Mancomunitat, que clouria l'acte, a part de Gual Villalbí.
- (228) Les vicissituds que havia de sofrir el Centre durant la Dictadura impedirien de celebrar aquest tipus d'actes, malgrat que les classes es poguessin reprendre després de les festes de Nadal de -- 1923. V. "Anales", I i II, gener-juny 1924, p. 85. V. FERRER, J.-LLADONOSA, M.- Nacionalisme català i reformisme social en els treballadors mercantils a Barcelona entre 1903 i 1939, dins de Teoría y Práctica del Movimiento Obrero en España (1900-1936).- València. 1977, p. 304 i sgs.
- (229) V. el capítol anterior, p. 342 i sgs.
- (230) El de 1919, se celebrava el 1 de gener als jardins del Parc, amb la participació de l'Orfeo Català, l'Orfeó Gracienc, l'Eschola -- i l'Esbart Català de Dansaires; i per la tarda al Palau de Belles Arts, es donaria un concert a benefici de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, i una vetllada nacionalista al Saló de Cent en la que intervindrien Pere Coromines, Bofill i Matas, i -- Eugeni d'Ors. La vigília, a la nit per un altre costat, hom havia celebrat un míting al CADCI, dedicat als joves nacionalistes "del qual en foren oradors representants de diferents Joventuts Nacionalistes que conjuntament amb aquesta Secció (Propaganda Autonomista del CADCI) i l'entitat Nostra Parla havien organitzat la -- festa".- "Acció" de febrer 1919, p. 5. La Secció, per una altra banda, segons el mateix butlletí havia concorregut a tots els --

actes celebrats durant la diada, a més a més de formar part de la Comissió organitzadora, presidida per la Nostra Parla, representada per Frederic Llinàs. A la diada, cal afegir-hi que tant a la Comissió organitzadora, com al míting fet al CADCI, hi participarien representants del País Valencià i les Illes. V. "La Veu de Catalunya" del 9 de desembre de 1918, i "El Diluvio" del 2 de gener de 1919.

La de 1920, se celebraria el 4 de gener, "organitzada amb una -- principal cooperació d'aquesta Secció".- "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p, 13. La festa del matí havia de consistir en un -- aplec al Parc que caldria suspendre a causa del mal temps, traslladant-se l'acte al Palau de Belles Arts, gràcies als bons oficis de Puig i Esteve, "que s'omplí d'entusiastes colles de sardanistes i de representacions d'entitats amb llurs banderes respectives"; a la tarda, segons el mateix butlletí, tindria lloc "una sessió selecta en el Saló de Cent de l'Ajuntament".- També, el manifest de la Comissió organitzadora, presidida per l'entitat -- Nostra Parla, a "La Publicidad" del 18 de desembre de 1919.

La de 1921 se celebraria el 2 de gener, amb els actes tradicionals l'aplec al matí a la Plaça de la Cascada al Parc, i a la tarda, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, l'homenatge a la llengua catalana. V. "El Diluvio" del 4 de gener de 1921.

La de 1922, se celebraria el 8 de gener. Al matí, a l'aplec del Parc, hi assistia la representació del Centre "amb la nostra senyera acompanyada d'un bell estol de socis"; per la tarda, hom celebrava al Saló de Cent de l'Ajuntament l'homenatge a la llengua catalana, que per als dependents del CADCI significava "l'afirmació i la voluntat absoluta del nostre poble envers la possessió de la seva personalitat", i a la nit, a l'hostatge del Centre, -- un míting d'afirmació nacionalista, amb parlaments a cura de Riera i Puntí (Unió Catalanista); Martí Esteve (Lliga Regionalista), Pujol (Associació Catalana d'Estudiants), Bertran i Pijoan (Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana), Domènec Carrové -- (Propaganda autonomista del CADCI), Puig i Esteve, i Puig i Espert del País Valencià.- "Acció" de febrer de 1922; p. 1 i 7; -- "El Diluvio" del 7 i 10 de gener de 1922.

Finalment, la de 1923, se celebrava el 7 de gener, amb manifestacions semblants pel matí al Parc i a la tarda al Saló de Cent, a

part d'altres actes fets a Gràcia i en indrets diversos de Catalunya. Com tots els anys el CADCI participava a la Comissió organitzadora i acudia a l'aplec del matí amb la seva bandera "acompanyada per un gran número de socis", aplec, per una altra banda, al que assistia "una compacta generació que sobrepassà a la dels anys passats", signe del nou moment. V. "Acció", febrer 1923, p. 10, i "El Diluvio" del 31 de desembre de 1922 i del 9 de gener de 1923.

- (231) En aquesta festa, que fruïa d'una gran acceptació entre els infants, hom sortejava joguines, reunides "mercès a la gentilesa de varies cases de comerç barcelonines", i s'hi feien manifestacions (titelles, màgia, pallasos, ventrilogia, cinema, etc.) a to amb l'edat dels seus destinataris i amb la data del dia -- Reis, sense deixar, tanmateix, d'introduir-hi algun element catalanista.- "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13; "Acció", febrer 1921, p. 5; "El Diluvio", 29 de desembre 1921; "Acció", febrer 1922, p. 7-8; "Acció" de febrer 1923, p. 11-12, i "El Diluvio", 7 de gener 1923.
- (232) La clausura del local, el 1919, impedí de celebrar-la aquest any. El 1920 es feia el 3 d'abril amb la participació del Cor Infantil Mossèn Cinto, el del Centre de Pescadors i l'Escarpidull; el 1921, el 26 de març i hi actuarien els cors Catalunya Nova, Agrupació Pasqua Florida, Germanor Barcelonina, Centre de Pescadors i Schola Cantorum; el 1922, es faria el 15 d'abril amb la participació dels cors L'Eco de Catalunya, Germanor Barcelonina, Catalunya Nova, Cor Infantil Mossèn Cinto, Centre Cooperatiu de Pescadors, La Violeta de Clavé, Nova Barcino i l'actuació de l'Esbart Dansaire del Casal Nacionalista Martinenc; i el 1923, i el 1923, el 31 de març, amb l'actuació de l'Agrupació Pasqua Florida, Centre cooperatiu de Pescadors, L'Eco de Catalunya, Catalunya Nova, Germanor Barcelonina, La Violeta de Clavé, Pomell de Joventut Tot Amor i l'Esbart Català de Dansaires.- "Acció", maig 1920, p. 10; maig 1921, p. 8-9; maig 1922, p. 11; i maig -- 1923, p. 12.
- (233) La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, per un altre costat, estava oficialment present a l'acte de lliurament de la bandera a la Mancomunitat. V. "Acció" de maig 1922, p. 10; "Acció"

de juny 1922, p. 2 i 10; "Acció", juliol 1922, p. 16; "El Diluvió" 25 d'abril de 1922.

Pel que fa a aquesta celebració, assenyalem, també, el gest del CADCI, el 1920 d'adreçar als 21 nacionalistes, detinguts la vigília de Sant Jordi, "un pomell de flors de les que es veien en dita festa".- "Acció"; maig 1920, p. 2. El 23 d'abril de 1923, enffí, s'obria l'exposició de fotografies adreçades al Concurs Sant Jordi.- "Acció", maig 1923, p. 7-8.

- (234) "Acció", maig 1920, p. 1 i 8. Les dues banderes foren adquirides per la Secció de Propaganda Autonomista mitjançant una subscripció feta entre els socis.
- (235) El programa de festes estigué compostat, a part del repartiment tradicional de bons als pobres -que es repetiria els anys venidors- i de l'acte esmentat d'hissar la bandera, per la Festa Atlètica al Camp d'Esports amb sardanes al final, i d'una sessió teatral a cura de la companyia de Jaume Borràs que escenificà -- Don Gonzalo o l'orgull del geg d'Albert Llanas, a part de la lectura d'alguns poemes patriòtics pel mateix Jaume Borràs i la representació d'El pintor de miracles de Rusiñol, que constituïa la desena sessió teatral de la temporada que muntava el Centre, al llarg del dia 4 d'abril; Tennis (segons concurs de tennis entre dependents) i dinar de germanor, el dia 5. En aquest dinar, al qual "s'hi aplegaren un bon nombre de socis", "malgrat lo elevat del preu del cobert -no podia ésser més baix atenent les actuals circumstàncies-", hi assistiren "bon nombre dels socis de la -- primera època del Centre": Rafael Bertran, Maximi Puncernau, Sordas de la Cuesta, Puig i Esteve, Eladi Homs, Bas i Soler, Adrià Presas, Josep Noguera, etc.

El 8 d'abril, tenia lloc el concert a càrrec de l'Orfeó Gracienc, el 10 la "Vetllada Intima", i l'onze d'abril les regates i el concert a cura de l'Orquestra Simfònica de Barcelona que cloïa les festes.

"Enguany -assenyalava "Acció" de maig de 1920, p. 1- ha pogut exterioritzar el Centre la seva joia i ho ha fet solemniament i -- amb esplendor, rescabulant-se de no haver-ho pogut fer l'any passat per causa de la clausura que sofrírem". I conclouia l'editorialista: "Un any més d'existència d'aquest Centre vol dir un -- any més de tremolar la nostra ensenya afirmant el desig de la --

completa llibertat de Catalunya; un any més de treballar en l'educació i instrucció de la joventut catalana que no rep en les escoles de l'estat l'ensenyança que obtindria si no fossin detentats els drets del nostre poble; un any més de treballar en la tasca mutualista que prové i evita moltes de les misèries que es corregirien si els governs d'Espanya no tinguessin com a úniques preocupacions les que es deriven d'una política exercida i practicada com si no es tingués noció de ço que representen els destins d'un poble, i un any més d'intervenir amb seny i mesura en la resolució dels problemes de caràcter social que si es presenten a la nostra terra amb caïres de cantelluda violència és tan sols o per l'absoluta absència de govern o bé per voler-nos governar amb procediments uniformistes que tenen de fracassar indefectiblement perquè acusen en qui ho intenta un complet desconsentiment de com és Catalunya i de com som els catalans. No han arribat l'hora encara per Catalunya d'assolir el seu propi, cal que tots els catalans ens esforcem per a fer-la forta, rica i plena. Un any més de la nostra existència vol dir acostar-nos cap a la realització d'aqueix pensament per a la consecució del qual tenim d'arribar els catalans fins als més heroics sacrificis." V. "Acció", abril 1920, p. 1; "Acció", maig 1920, p. 1 i 8; "El Diluvio" del 30 de març de 1920, i del 2, 8, 9 i 10 d'abril del mateix any.

- (236) Els actes consistien concretament en el dinar de germanor, una sessió a cura de l'Institut Català de Rítmica i Plàstica, dirigit per Joan Llongueras, i una audició de sardanes, el dia 5; la presentació del projecte de cooperativa, el dia 6; la representació de l'obra El monjo negre de Frederic Soler, a cura de la companyia dirigida per Jaume Borràs, el dia 7; regates i un concert a cura de l'Orfeó Renaixement i dels solistes de l'Orfeó Català Fornells i Vendrell amb un repertori de cançons populars i clàssiques. Al dinar, s'hi feien també presents delegacions de diversos centres de dependents (Sabadell, Terrassa, Reus, Vic) i de la Federació de Dependents de Catalunya. V. "Acció", maig 1921, p. 1; "Acció", juny 1921, p. 1 i 2; "El Diluvio" del 30 d'abril de 1921 i del 1 de maig de 1921.
- (237) El dia 29, dissabte, al vespre, actuava l'Orfeó Gracienc; el 30, diumenge, es farien els actes esportius (atletisme, futbol), el

dinar de germanor, en el qual "hi estigueren representats la majoria dels centres de dependents de Catalunya", sardanes i la representació teatral esmentada.- "Acció" d'abril 1922, p. 1; -- "Acció" de juny 1922, p. 2, 3, 12 i 20; "El Diluvió" del 26 --- d'abril de 1922. La presència dels representants dels centres de dependents de Catalunya, amb els parlaments que s'hi pronunciaren; serviria al butlletí "Acció" de juny de 1922 per a subratllar la compenetració entre els treballadors mercantils i la necessitat que aquests formessin "a les rengleres del proletariat aportant-hi el valor intel.lectual que posseeix -el dependent- i -- l'amor a la riquesa nostrada, perquè aquesta és de Catalunya i no d'una classe". Més endavant esmentem extensament aquest text. V. El CADCI i la lluita de classes, p.62f:-

- (238) "Acció", abril 1923, p. 1. "Acció", maig 1923, p. 2; "El Diluvió", 31 de març 1923; "El Diluvió", 10 d'abril de 1923.
- (239) L'àpat tradicional.- "Acció", maig 1923, p. 2. "L'àpat commemoratiu del XX aniversari de la fundació del Centre -començava aquest comentari- va oferir-nos l'ocasió de departir amigalment una bella estona amb els representants dels diversos centres de dependents de Catalunya, donant expansió, alhora, a nous propòsits i iniciatives que l'esperit jove i optimista fa brollar en la imaginació dels qui senten una mateixa fretura de millorament. Fou també l'àpat una ocasió propícia per a homenatjar als nostres -amics dependents d'arreu de Catalunya que, a semblança nostra, han sabut constituir en llur localitat no tan solament una entitat d'esbarjo i de conversa sinó un fogar de cultura i d'intercanvi, una llar on hi troben acolliment les inquietuds de classe i d'esperit. En aquella taula florida i joiosa, el Centre veia encarnats, en la personalitat de les entitats representades, els seus vint anys d'ufanosa creixença, car elles han estat el fruit més saborós que el Centre ha produït amb el seu exemple. Podríem dir que elles són com els fills que la mare esguarda amb goig -- perquè hi veu reproduïts els seus sentiments i les seves virtuts."
- (240) Recordem també que les corresponents a 1918, tampoc se celebraren. V. capítol anterior, p.322-3. "Acció" de juliol de 1920, p. 6, parlava també que s'havien représ aquestes festes "després d'alguns anys de justificades interrupcions".

(241) El 20 de juny de 1920, l'esplanada d'aquell parc s'omplia "d'una entusiasta gernació que no cessava d'entonar Els Segadors i d'aplaudir als cors infantils, a l'Orfeó Gracienc, a la Cobla Els Montgrins i demés números que figuraven en el programa" (pallasos-acròbates, danses populars, elevació de globus, focs d'artifici, etc.). "Més de cinc cents nens", finalment, entonaven "una composició escrita expressament per a aquesta festa" per Ignasi Iglesias i amb música de Morera, assajats i dirigits per Lluís Millet, director de l'Orfeó Català.- "Acció", juliol 1920, p.6-7; "El Diluvio" del 19 de juny de 1920.

La de l'any 1921, es feia el 3 de juliol, al Parc, a l'indret on s'havia celebrat la segona Fira de Mostres. Hi intervenien l'Orfeó Gracienc, el Cor Infantil Mossèn Cinto, l'Esbart Infantil de Dansaires, l'Orfeó Escola Coral Martinenca, i la Cobla dels Rossinyols de Castelló d'Empúries, a part de l'actuació de pallasos, elevació de globus, focs d'artifici i els gegants i nans que recorrien els carrers més cèntrics de la ciutat estimulants els infants a assistir-hi.- "Acció" d'agost 1921, p. 8; i "El Diluvio" del 1 i 5 de juliol de 1921.

El 1922 i 1923 hom tornava al tradicional mes de maig i al Parc Güell; el 1922, el 25 de maig, i el 1923, el 10 de maig, amb manifestacions semblants a les dels anys anteriors, en un espai presidit per una gran bandera catalana, situada a la porta de l'entrada, amb un escut de Catalunya fet de clavells i ginesta, al fons de l'escenari a dalt de la plaça. V. "Acció" de juliol 1922, p. 16-17; "Acció", juny 1923, p. 11-12; "El Diluvio" del 25 i 26 de maig de 1922; i "El Diluvio" del 10 de juny 1923.

(242) El 1920, el Comité Executiu era format per Àngel Guimerà, president d'honor; Ignasi Iglesias, president; J. Grant i Sala, vice-president, per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana; Miquel Guinart, secretari, pel CADCI, Puig i Esteve, tresorer, per la Lliga Regionalista; E. Xalabarder, comptador, per la Unió Catalanista; i com a vocals "els representants de les entitats més significatives del nacionalisme català" ("Acció", maig 1920, p. 10, i "El Diluvio", 18 d'abril de 1920). El Centre a més a més d'hostatjar el Comité, el convocava amb l'anticipació escaient a fi de preparar i muntar la diada. V. "El Diluvio" del 17 i 29 de juny de 1921; "El Diluvio" del 27 d'abril de 1922; "El Diluvio"

18 d'abril de 1923.

- (243) El 18 d'abril de 1921, "El Diluvio" publicava una manifest, elaborat pel Comit  Executiu de l'homenatge a Pau Claris, convidant els catalans perquè, "en commemoració del històric Corpus de -- Sang, se celebra este año el dia del Corpus como fiesta catalana, asistiendo a los actos públicos organizados, llevando flores al monumento de Pablo Claris y adornando las casas con la bandera catalana y el pecho con las flores simbólicas del escudo catalán". Signaven Antoni Ortigosa (Joventut Nacionalista Pau Claris), Manuel Carrasco (Joventut Nacionalista del Districte Cinqu ), Antoni Argelaguet (CADCI), Vicens A. Ballester (Unió Catalanista), F. Fontbernat (Joventut Nacionalista La Falç), Ramon Crespo (Agrupació Nacionalista Els Montgrins), i A. Hurtado Monr s (Centre Català de València). Tanmateix, la realització d'aquesta iniciativa, que havia partit de la primera entitat signant, no es duria a terme "per dificultats que sorgirien abans de la seva realització", segons el butlletí "Acció" de juliol de 1922, p. 17. La iniciativa reeixiria el 1922, i la Secció de Propaganda Autonomista del Centre duria una corona a l'estàtua de Pau Claris el dia de Corpus, i assistiria a la vetllada d'homenatge a Claris que se celebrava uns dies després, el dia 17 de juny ("Acció", juliol 1922, cit. i d'agost 1922, p. 3). La iniciativa quallava, estimulada per l'ambient nacionalista del moment, i el 1923 assolia un ple èxit: "un d'aquells actes que deixen una fita ben remarcable en el procés ascendent del Nacionalisme, malgrat el poc temps que ha sigut instaurat".- "Acció" de juliol 1923, p. 18. El Centre, -- igualment, participava a la Comissió organitzadora, portava la seva ofrena al peu de l'estàtua de Pau Claris i assistia a l'homenatge que hom le retia al Saló de Cent de l'Ajuntament.
- (244) A més a més de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI, participaven a les tasques organitzatives, la Lliga Regionalista, la Unió Catalanista, la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, Associació de Sant Rafel Arc ngel, Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Cooperativa Mutual Catalana, Nostra Parla, Centre Nacionalista Català, Crfe  Català, Esbart Català de Dansaires i Unió de Joventuts Nacionalistes. L'Aplec es feia el matí a Vallvidrera, a la tarda a Les Planes, i pel cap--vespre finia a la Plaça Catalunya. V. "Acció" de setembre 1918,

(245) "Acció", novembre 1919, p. 6.

(246) La de 1920, es feia el 6 de juny i a la mateixa hi assistien "milers i milers de persones" per a "festejar solemniament la escaient dansa de la nostra terra". "Més de cinquanta entitats" hi concorrien "amb les seves corresponents banderes i ensenyes".- "Acció", juliol 1920, p. 6, i "El Diluvio" del 5 de juny de 1920. La de 1921, es faria el 5 de juny i segons "Acció" de juliol de 1921, p. 5, 70.000 persones hi farien cap. Segons "El Diluvio" del 7 de juny de 1921, l'Aplec "resultó por todos conceptos brillantísimo. Este año ha superado a los anteriores en animación y entusiasmo. Resultaron insuficientes todos los medios de locomoción que se habían dispuesto, viéndose abarrotados materialmente de gente durante todo el día los trenes de Las Planas y los tranvías de Sarrià y Vallvidrera."

El de 1922, es faria el 26 de maig amb una assistència que el mateix butlletí del Centre de juliol del 1922, p. 17, xifrava en 50.000 persones. V., també, "El Diluvio" del 30 de maig de 1922. Finalment, el de 1923, es feia el 10 de juny. Com els anys anteriors, s'iniciava pel matí a Vallvidrera amb una missa, hom tributava després un homenatge a Josep Ventura, i tot seguit, "la multitud amb la senyera del nostre Centre al cap i totes les demés senyeres i estandarts fent-li guarda", s'encaminava a Vila Joana on l'Esbart de Dansaires Pàtria de l'A.D.R. del Poble Nou ofería una sèrie de balls populars, mentre la gent pujava a visitar la cambra on morí Jacint Verdaguer; a la tarda, després que els assistents dinessin per aquestes contrades, tenia lloc una audició de sardanes a cura de diverses cobles; i a la nit, a la Plaça de Catalunya, es cloïa la diada amb una nova audició de sardanes. "La gentada" que havia acudit a la festa de la Sardana "sigué enorme. Els trens de les Planes contínuament abocaven gent i més gent fins al punt de no poder-se donar un pas per aquella imensa esplanada. No recordem haver-hi vist cap altre any una generació tan extraordinària." 53 entitats hi concorrien amb la seva bandera i 56 adreçaven la seva adhesió.- "Acció", juliol 1923, p. 16-17; "El Diluvio", 12 de juny 1923.

(247) V. "Acció", novembre 1919, p. 6; "Acció", juliol 1920, p. 6; "El Diluvio", 18 de maig 1920; "El Diluvio", 20 d'abril 1921, i del 3,

5 i 7 de juny 1921; "Acció", juliol 1922, p. 17; "El Diluvio", 30 de maig 1922; "Acció", juliol 1923, p. 16-17; i "El Diluvio" del 7 i del 12 de juny de 1923. El CADCI ocupava la presidència de la -- Comissió Organitzadora i a la seva seu s'hi celebraven les reunions preparatòries de l'Aplec. Així, el 1921, Miquel Guinart, com a president de Propaganda Autonomista del Centre, encapçalava la comissió esmentada, formada, a més a més, per Enric Sala (Associació -- Protectora de l'Ensenyança Catalana, Joaquim Delclós (Unió Catalanista), Josep Cardona (Cooperativa Mutual Catalana), Antoni Casali (Esbart Català de Dansaires), Lluís Bertran (Lliga Regionalista), Ramon Negre (Nostra Parla), Josep Guim (Orfeó Català), i Carles Vilella, també de la Secció de Propaganda Autonomista del Centre, que feia de secretari. Domènec Carrové, en succeir Miquel -- Guinart a la presidència de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, assumiria la mateixa funció a la Comissió esmentada. L'"Acció" citada del juliol de 1923, assenyalaria com "la intervenció principalíssima del nostre Centre per mitjà d'aquesta Secció Permanent (de Propaganda Autonomista) en l'organització de tan -- magna diada ens dóna autoritat per a felicitar-nos del brillant -- èxit assolit una vegada més i fa que ens sentim satisfets de que els nostres treballs i els nostres neguits posats al servei de -- l'Aplec hagin sigut coronats per l'èxit més afalagador. I el nostre Centre que en l'organització de l'Aplec de la Sardana, com en la de molts altres actes esdevinguts tradicionals, hi posa l'ànima s'ha afermat un cop més com l'entitat de Catalunya que compta amb l'adhesió decidida de les masses populars, les quals en tenen prou d'escoltar-ne la seva veu prestigiosa per a que sense recels atenguin la seva direcció i el seu consell, inspirats una i altre en l'elevat amor per Catalunya." D'aquesta Comissió, finalment, n'hauria de sortir el projecte de bastir un monument a Pep Ventura V. "El Diluvio", 12 d'octubre de 1921.

- (248) "Fa disset anys que es celebra l'Aplec de la Sardana i no es nota ni el més lleu cansanci, ni el més ínfim retraïment, ni la més petita ombra que enteli la seva brillantor i els seus entusiasmes. Ben al contrari de tot això, l'Aplec augmenta en grandiositat i en eficàcia. I cada any de celebració és un nou èxit per a la sardana i per al moviment nacionalista de la nostra terra."- "Acció", juliol 1922, p. 16. V., més endavant, p. 484 - 485 .
- (249) Deixant de banda l'any 1919, hom renovava primer les diverses --

seccions permanents, el president i vocal directiu de les quals passaven a formar part del Consell Directiu i, finalment, hom elegia el president, secretari, tresorer i bibliotecari del CADCI a través del Consell general de socis de l'entitat.

Així, per exemple, el 1921, les juntes generals es desenrotllaven de la manera següent, el 3 de juny, la d'Esports i Excursions; el 10 de juny, la d'Organització i Treball; el 14 de juny, les seccions especials Federada a la Quinta de Salut L'Aliança i de Subsidis en cas de defunció; el 15 de juny, la de Socors Mutus; el 17 de juny, la de Propaganda Autonomista, el 21 de juny, la d'Educació i Instrucció; i el 26 de juny el consell general ordinari de socis del CADCI. V. el butlletí "Acció" de juliol de 1920, juliol i agost 1921, juliol 1922, i maig i juliol de 1923.

- (250) Hom també autoritzaria que el Consell Directiu nomenés, "si ho creu precís, una Comissió que estudiï si és o no convenient augmentar la quota de soci del Centre". V. "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1.
- (251) "Acció", juliol 1921, p. 1. V. supra, p. 446.
- (252) "Acció", agost 1921, p. 1.
- (253) FLOR I PARERA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 1-4. V. supra, p. 469 - 470 .
- (254) V. supra, p. 462 - 463 .
- (255) "Acció", novembre 1919, p. 1. V. l'apartat anterior, p. 453- i El CADCI i la lluita de classes, p. 544 - 545 .
- (256) "Acció", desembre 1920, p. 1. V. supra, p. 454-455. Més endavant, p. 563 i sgs.
- (257) V. supra, p. 446-7.
- (258) "Acció", febrer, 1921, p. 1 i 3; d'abril 1921, p. 4; i de maig 1921, p. 2.
- (259) "Acció", juny 1921, p. 1. V. infra, p. 641.
- (260) "Acció" de setembre de 1921, p. 1 i 2; "Acció", novembre 1921, p. 1. V. supra, p. 447 - 448. Hom feu, de fet, dues reunions, si bé la informació és confusa per defecte de redacció, per a poder detallar el dia de la segona. En efecte, l'"Acció" esmentada de no-

vembre de 1921, p. 1, parla de la junta general extraordinària ⁸⁵⁹
"celebrada el 11 i continuada el dia 8 del passat octubre". El dia
11 d'octubre se celebrà realment la primera sessió, pel que no té
sentit parlar del 8 d'octubre, data en la que no se celebrà aques-
ta reunió, a part que hom parla d'una assemblea feta el 11 i con-
tinuada el 8. (el subratllat és nostre).

(261) V. la nota 101.

(262) També en aquesta data, el 1922 o 1923, segons manifestacions de --
Ramon Sebríà, torna a plantejar-se el tema de l'autorització del
joc de cartes que havia donat lloc al famós conflicte del juny de
1914 (V. el tercer capítol, p. 117 i sgs.), si bé s'ofegà tot se-
guit. Igualment, poc abans de la dictadura de Primo de Rivera es
plantejaria, segons el mateix Sebríà, l'exercici de la boxa que -
també trobaria oposició. Sobre el tema del joc, en general, "Acció
de febrer de 1923, p. 12-14, en feia un comentari crític posant-lo
com un dels puntals del sistema capitalista, titulat El joc i el
règim capitalista. Sobre l'establiment de la boxa, V, la nota --
1072.

(263) Pel que fa a l'any 1913, vegi's la nota 311 del capítol quart. La
celebració d'aquest acte no torna a aparèixer a les planes d'"Ac-
ció" dels anys 1919-1923 i al "Butlletí Escolar".

(264) El CADCI presentava una selecció dels treballs de fi de curs dels
alumnes a l'Exposició Escolar, organitzada pel Consell de Pedago-
gia de la Mancomunitat de Catalunya i feta a la Universitat Indus-
trial, normalment del 21 de juliol al 13 d'agost, llevat de l'any
1923 que no se celebrà "a causa de les actuals circumstàncies", -
segons "Acció" d'agost 1923, p. 4. Normalment, abans de l'Exposi-
ció, hom mostrava els treballs de fi de curs al Centre, si bé en
aquest període no es feu el 1919 a causa de la clausura del local,
el 1921 que es projectava de muntar-la després, però no fou pos-
sible a causa de la pròrroga de l'Exposició organitzada per la -
Mancomunitat fins el 4 de setembre; i el 1922. El 1919, per a su-
plir la manca de treballs escaients, produïda per aquella passa de
grip, primer, i la clausura esmentada, després, la Secció d'Educa-
ció els agrupà en dues seccions: una per als treballs dels alum-
nes, fets durant el curs 1918-1919, i l'altra "de caràcter retros-
pectiu", a base de gràfics sobre l'evolució del nombre de socis,
alumnes, matrícules, despeses, etc. des de la fundació del CADCI.

V. "Acció", setembre 1919, p. 4; "Acció", juliol 1920, p. 3-4; "Acció", agost 1920, p. 5; "Acció", agost 1921, p. 4; "Acció", setembre 1921, p. 6; "Acció", setembre 1922, p.3; "Acció", agost 1923, p. 4. Segons aquest darrer butlletí, en no celebrar-se l'Exposició Escolar, la que es feia al CADCI restà oberta des dels primers dies de juliol fins el 31 d'agost.

(265) "Acció", novembre 1919, p. 5; "La Publicidad", 31 d'agost de 1919. Fel que fa al Partit Republicà Català, aquesta és la denominació que apareix a l'"Acció" esmentada, mentre que a "La Publicidad" també citada un altre cop, hom hi escriu Bloc Republicà Català, nom que apareix el 1920 (V. nota 267).

(266) "La Publicidad", 12 de setembre de 1919. Segons una primera estimació d'aquest diari, una cinquantena de corones havien estat col·locades al peu de l'estàtua, i, més endavant, esmentava noves entitats que havien lliurat ofrenes, les quals arribaven a 70. Hom en diposità també al Fossar de les Moreres, entre les quals apareixia una del Soviet Nacionalista Martinenc.

(267) L'escrit als alcaldes era signat pels membres de la Comissió organitzadora, formada per Lluís Bertran (Lliga Regionalista), Vicens A. Ballester (Unió Catalanista), Josep Erviti (Bloc Republicà Català) i Miquel Guinart (CADCI). La Comissió per una altra banda, recaptava informació prop de les entitats nacionalistes sobre els actes que projectaven així com, en general, de les commemoracions que se celebraven en altres indrets catalans. V. "El Diluvio" del 4, 8 i 10 setembre de 1920.

(268) "L'Intransigent", 10 de setembre de 1920, p. 1.

(269) V. "El Diluvio" del 10, 11 i 12 de setembre de 1920. "L'Intransigent del 1 d'octubre de 1920, p. 4, remarcava que entre les ofrenes n'hi havia que representaven interessos en lluita. "El Centre, per mitjà de la seva Secció de Propaganda -manifestava "Acció" -- d'octubre de 1920, p. 5-6-, es declara satisfet del propi comès en l'organització d'aquest acte commemoratiu, que enguany, seguint el torn establert entre les quatre entitats cabdals catalanistes, ha tocat tenir-ne cura al Centre" "L'acte -proseguia el mateix butlletí- ha sigut més esplèndid, més magníficent que mai. El poble s'ha interessat també més que cap vegada per aquest homenatge que tributen els catalans, cada any, a la simbòlica estàtua del darrer conseller en cap En Rafael Casanova. Mai s'havien re-

s'havien rebut tantes corones; endevinant que així ocorreria, dis-
 posàrem la col.locació d'uns amples plafons de fusta al darrera
 del monument on col.locar les corones que arribessin... i no n'hi
 hagué prou; vàrem haver de posar-ne, també, als peus del monu-
 ment, fins a cobrir el xamós parterre que l'envolta; no fou sufi-
 cient tampoc i penjàrem corones de tots els arbres que vorejaven
 el clos on se situava la Comissió. En el monument s'hi col.locar-
 ren tan sols, la de l'Excel.lentíssim Ajuntament de Barcelona, en
 el seu lloc habitual, la de la Mancomunitat de Catalunya, les de
 les quatre diputacions catalanes, que exceptuant la de Barcelona,
 concorrien per primera vegada a l'homenatge i les d'una pila ---
 d'ajuntaments que han volgut associar-se a l'espiritualitat de -
 la diada, trametent la seva ofrena i hissant la bandera catalana,
 de sol a sol, el dia onze de setembre, En unes safates posades
 al objecte, recollírem alguns milers de targes, adhesions indivi-
 duals a l'homenatge. El convit exprés de la Comissió als mil se-
 tanta tres Ajuntaments de Catalunya, les adhesions individuals --
 per targes i l'interessar als orfeons i cors de Barcelona que do-
 nessin major solemnitat a l'acte, anant-hi a entonar les més sen-
 tides composicions del seu repertori patriòtic, han sigut les en-
 certades iniciatives de la Comissió, enguany. Totes tres és se-
 gur que s'aniran practicant en el successiu i que assoliran una
 acollida més falaguera, a cada vegada." Hom esmentava després --
 els orfeons que hi havien acudit, la presència de la Cobla Barci-
 no, de noies "cofades amb barretina, perteneixents a esbarts dan-
 saires de la nostra ciutat i a agrupacions feminals, altres ---
 obeint a la seva pròpia iniciativa", escoles acampnyades de ---
 llurs mestres, els infants de les quals recitaven poemes patriò-
 tics i entonaven "cançons de la terra", la representació dels ca-
 talans d'Amèrica, de la Colònia Basca, de "La Correspondència" i
 la "Joventut Valencianista" de València; els representants de les
 corporacions (Ajuntament, diputacions, Mancomunitat) que pronun-
 ciaven parlaments, les comissions de diputats i regidors, "acom-
 panyats de la Banda Municipal i Banda de la Casa de Caritat".
 "I tot el dia -afegia el butlletí del CADCI-, enfront del monu-
 ment i enlaire, de part a part de la Ronda de Sant Pere, voleià
 una enarçidora bandera catalana, de col.lossals proporcions ...
 que amb les cançons i les músiques i els discursos i els aplaudi

ments i visques, ens donaren la sensació de que no remembràvem una data luctuosa sinó de què afirmàvem la nostra voluntat de -- nacionalistes catalans. I això deu haver de ser l'onze de setembre. Un dia d'entusiasme i no un dia de dol. Un dia de glòria i no un dia de funerals. L'aflicció és enervant i desalentadora..., i l'onze de setembre ha d'infondre'ns coratge i ardidesa i optimisme per a prosseguir en la tasca constructiva que cada un de -- nosaltres, vé obligat a fer durant l'any i prometent recomptar-nos en l'any proper, per a experimentar el goig inqualificable d'observar que som molts més els convinguts. A Moià, vila nadiua d'En Rafael Casanova, celebraren enguany unes grans festes al·lusionives a la diada i les fàbriques restaren tancades. Aquest exemple cundirà a no trigar gaire per tot Catalunya. I llavors serà qüestió de que la Comissió Executiva de l'Homenatge als Màrtirs de 1714, recomani a les entitats i als particulars que s'abstinguin de portar-hi corones al Monument. Branques i rams sí; i -- totes i garlandes i tota mena de forma de flors que expressi alegria i confiança en un futur esplèndid, perquè l'onze de setembre haurà devingut ja la nostra festa nacional per excel·lència, la Festa Major de la Pàtria."

- (270) "Hem cantat l'esperança d'una llibertat -remarcava "Acció" d'octubre 1921, p. 7-. Al davant d'aquests herois, més que homenatjar el símbol entre la puixança i la decadència, palesem en l'exemple d'ells, la fe continuadora del mateix esperit de 1714, refermant el sentit de catalanitat i heroisme amb què es singularitzaren aquells homes, devinguts avui en dia, el símbol d'una fe, d'un exemple i d'una esperança.(...) Ara, després de l'onze ens sentim plens d'optimisme. Reviu l'esperit català per damunt de -- tots els acontèixements efímers i perdurables de la vida. Després de la diada tenim la certitud que aquest nostre esperit mai no desapareixerà ni minvarà, que ben al contrari d'això, s'arrela i s'ennobleix cada dia més."

La Comissió aquest any, estava formada per la Lliga Regionalista, la Unió Catalanista a la que pertocava de rebre les ofrenes i de tenir cura de l'homenatge el dia 11, i el CADCI que hi prenia -- una "part activa", segons el mateix butlletí abans esmentat. V. "El Dilúvio" del 3 d'agost de 1921, "El Dilúvio" del 26 d'agost de 1921; "El Dilúvio" del 2, 4, 6, 8, 9, 10 i 11 de setembre de 1921.

- (271) Així, escrivia Joan Casanovas, a "El Diluvio" del 13 de setembre de 1921: "(...) el -homenatge- que anualment se reitera a Rafael de Casanova me atrae instintivament, perquè a pesar del seny y de la ben entencida cordialitat amb que determinats elements que col·laboren amb el règim volen rodejar-lo, se entremesclan -- les entusiastes afirmacions i protestes populars, sublimant l'ansia nacional catalana. El de este any tenia singularíssimes circumstàncies. Per això el desfilament de les corporacions se ha fet d'una manera insincera i obligada, amb la freda oficialitat amb que veient complir un canvi de targetes, i els homes representatius de les mateixes van sentir el alente popular que rodejava l'estatua com una ansiosa condemna a la seva conducta, que abandona els deures que aparentment tracta d'exaltar."
- (272) "El Diluvio" del 13 de setembre de 1921. Segons aquest diari, -- "des dels primers moments va observar la Comissió una major afluència de comissions i de coronas que els anys anteriors". El butlletí "Acció" d'octubre de 1921, p. 7, per la seva banda, remarcava també que "enguany la diada ha ultrapassat totes les -- dels anys passats", fenomen al que contribuiria probablement el -- que la diada s'escaigüés en diumenge. El president del CACCI, diversos membres del Consell Directiu, el president de Propaganda Autonomista així com també diversos membres de la seva junta de govern i "un bell nombre de socis" duria pel matí la tradicional corona del Centre a l'estatua. Per un altre costat, entre les diverses entitats que celebraven actes amb motiu de la commemoració nacionalista, el Centre n'organitzava un segons "El Diluvio" del 8 de setembre de 1921.
- (273) Hom cridaria, segons "El Diluvio" del dia 13, "A baix En Cambó". "Pareixia este grito --assenyala aquest diari-- una consigna. En mitjà de un gran escàndol alzóse de entre la multitud les veus de los que no estan conformes --i son muchos-- amb el oportunisme lliguero. --Via fora els farsants!... --A baix els qui juguen amb el nacionalisme per a pescar carteres de ministre!... --Visca En De Valera! El griterio era enorme. Y el públic, en su majoria, coreava los apóstrofes de aquells muchachos entusiastes. (...) Al retirar-se la Comissió del Ayuntamiento, un jove s'acercava al alcalde accidental i li advertí: --Ara és hora de cridar allò de -- Visca l'Espanya gran, senyor Maynés!", fet que produiria segons el diari citat la rèplica amenaçadora del periodista regionalista Pa

gés i Rueda. "Los simpáticos muchachos de La Falç, que rodeaban al oportuno compañero suyo que había increpado a Maynés, no pudieron tampoco contener las risa".

(274) "El Diluvio", 13 de setembre de 1921.

(275) Maynés manifestaria que Rafael Casanova era "la figura representativa de la lucha heroica que sostuvo nuestra tierra en defensa de sus libertades. (...) Casanova es un ejemplo de fortaleza y, por esta razón, en los actuales momentos en que se está formando aquí una conciencia nacional este homenaje tiene una especial significación. Pero Cataluña (...) no debe buscar esta ejemplaridad en la fecha del 11 de septiembre de 1714. Esta fecha señala un periodo de nuestra decadencia como nación. Nuestra historia ofrece momentos de esplendor y de grandeza como los que simboliza la figura de Jaime I, que se prestan mejor a manifestar nuestro entusiasmo. (...)"

(276) Comentari a un discurs.- "Acció", octubre 1921, p. 6-7. "El discurs altament patriòtic -començava l'escrit- que va pronunciar l'alcalde senyor Maynés el dia 11 de setembre en el moment de --fer entrega a la Comissió Executiva de la corona de l'Ajuntament, ens ha fet rumiar una bella estona sobre la vàlua i la trascendència de la iniciativa exposada amb gran eloquència pel senyor Maynés en son discurs. No pretenem ara buscar controvèrsies ni --crear recels i animositats entorn de la figura del regidor regionalista. Només volem tractar un punt de notòria importància per a l'esdevenidor del moviment nacionalista català que permeti fixar d'una manera clara i definitiva l'orientació que s'ha de seguir en la tasca restauradora de les enyorades llibertats de Catalunya."

(277) Comentari a un discurs.- "Acció" cit. p. 7 .

(278) La Lliga Regionalista era la que tenia cura d'acollir l'homenatge el dia 11. "Per l'activitat que la nostra Secció -de Propaganda -Autonomista del Centre-, pren part en l'organització de la diada, tenim el desig que la festa d'enguany, sobrepassi la importància adquirida en els anys passats. Que sigui una manifestació estrictament i radicalment nacionalista, i que abarqui, si possible és, en un sol ideal la complexitat de la vida i dels ciutadans de Catalunya. Verdaderament que cada any, va en augment. Malgrat això,

no podem veure encara unificada, per un mateix braó, per un mateix entusiasme, tota la idealitat nostra."- "Acció" de setembre de 1922, p. 8. "El Diluvio" es referia sovint a la preparació de la diada i n'enumerava amb detall les iniciatives i actuacions de la Comissió. V. "El Diluvio" del 12, 22, 27, 29 i 30 d'agost, i del 3, 6, 8, 10 i 12 de setembre de 1922.

Pel que fa a la demanda del tancament dels comerços de 12 a 1, la Memòria de la Secció de Propaganda del curs 1922-1923, manifestava que "foren poquíssims els qui obeïren el nostre prec".- "Acció", setembre 1923, p. 10.

Cal no oblidar, per una altra banda, que paral·lelament a l'onze de setembre el Centre organitzava el plebiscit nacionalista, previst en principi per al dia 10 de setembre, fet que esperonava la sensibilització general i la dels ajuntaments en particulars de cara a adherir-se també a l'onze de setembre.

- (279) "El Diluvio", 10 de setembre de 1922; "Acció" d'octubre 1922, p. 9. El CADCI, a més a més de la seva corona, duria les de l'Aplec de la Sardana, del regidor regionalista de Santander Rufino Pelayo, de l'Ajuntament de Campdevanòl, de Girona, de Lleida i de Reus del Pomell Els Patriòtic de Lleida, del Centre Nacionalista de Llagostera i d'altres. El Centre, organitzaria també, el dia 10, una festa al Tívoli, consistent en la representació de La reina jove de Guimerà i una audició de ballets populars catalans a cura de l'Esbart Dansaire del Casal Nacionalista de la Barceloneta, que d'antuvi hom l'havia programat com una manifestació complementària del plebiscit nacionalista.
- Per una altra banda, "El Diluvio", en una columna titulada Obra de catalanización, publicada el 27 d'agost de 1922, remarcava la participació del Centre a l'organització de la diada de l'onze de setembre: "(...) està organizando la jornada del dia 11 de septiembre, en que Cataluña ha de rendir el homenaje anual a Rafael Casanova y mártires de 1714. Con este objeto ha circulado cartas invitando a todos los ayuntamientos de nuestra tierra y a las entidades catalanas de las Américas, recordándoles la fecha para que se adhieran y manden ofrendas al pie del monumento del heroico conseller en cap." A l'apartat proper tornem a referir-nos a aquest article. V. la nota 417.

- (280) "Acció", octubre 1922, p. 8-9. "No tenim en el nostre ideari ---

-prosseguia aquest butlletí- cap altre acte de la importància de l'onze de setembre. S'ha donat a aquesta data una màxima unanimitat. Cal fixar-se només en les ofrenes i adhesions provinents de tots els diversos partits nacionalistes i àdhuc dels qui aparenten ésser-ho. No s'ha arribat, però al límit que en podríem dir de màxima esplendor. Fins avui, cada any, la commemoració ha tingut un caire d'afirmació del problema nacionalista, empleant-hi cada vegada una certa dosi de gosadia, que ens ha valgut, però, la gran importància que avui té l'homenatjar als Herois màrtirs. Caldria que avui, amparant-nos amb la força que ha adquirit la diada, ens desempalleguéssim del tot d'aquesta gosadia i ens possessionéssim d'una personalitat efectiva, sense regateigs, per tal que ço que avui està lluny, sigués, pels anys vinents, una realitat. Ens referim a la idea llançada i enguany posada en pràctica, de celebrar festa nacional el dia 11 de setembre. Sabem a bastament que aquest propòsit no pot ésser possible realitzar-lo d'una manera fulminant, però també sabem que portant una activa propaganda, un desinterès, i més que tot un esforç en posar damunt dels ulls dels indiferents tota la màxima idealitat de la diada, tindria d'aportar-nos un gran avançament en aquell sentit."

V., també, pel que fa al desenvolupament de la diada, "El Diluvio" del 12 i del 13 d'octubre de 1922.

(281) "Acció", setembre 1923, p. 13. "El Diluvio", 29 de juliol 1923.

Aquest mateix diari assabentava que la Secció Permanent de Propaganda Autonomista s'havia adreçat també a tots els seus delegats de fora de Barcelona "para que la tengan al corriente de los actos patrióticos que con motivo de tan importante fecha se organicen por parte de los ayuntamientos y entidades. Esta medida permitirá conocer todo el alcance que tendrá el once de Septiembre de este año."

La Comissió organitzadora s'adreçaria igualment a la Cambra de Comerç i Navegació, Lliga Industrial i Comercial, Federació Patronal, Unió Gremial, Cambra Mercantil, Foment del Treball Nacional i Cambra Industrial i Comercial "pidiendo interesen de sus asociados el cierre de los establecimientos una hora antes de la habitualmente señalada, o sea a las doce del día, para que su personal pueda asistir a la fiesta".- "El Diluvio", 5 de setembre de 1923.

(282) V. "El Diluvio" del 22 i del 29 de juliol de 1923, del 9, 22 i 30 d'agost de 1923, i del 5, 6, 7 i 9 de setembre de 1923; "La Veu de Catalunya" del 7 de setembre de 1923. "El Diluvio" esmentat del 7 de setembre de 1923, reproduïa una declaració de la Comissió organitzadora de la diada, la qual recomanava "a todos los nacionalistas en general y en particular a todos aquellos que desempeñen -- cargos en las corporaciones municipales y en las entidades de toda Cataluña, que hagan valer su influencia para que el día 11 de septiembre sea solemnizado de la manera más espléndida que sea posible, organizando actos conmemorativos en recuerdo de la gloriosa defensa de las libertades de Cataluña. Ha de procurarse que la conmemoración esté rodeada de la adhesión espiritual de toda nuestra tierra adquiriera todo el carácter de Fiesta Nacional Catalana. La bandera barrada ha de lucir aquel día en los balcones de todos los ayuntamientos, de todas las entidades y de todos los particulares; quedará así patente, no solo el homenaje que los catalanes de hoy rinden a los mártires del año 1714, sino también la voluntad de Cataluña de volver a su antiguo régimen de libertad." I afegia més endavant que les adhesions i lletres que anava rebent la Comissió "adquieran magnas proporciones. A juzgar por este detalle, el acto de este año adquirirá una grandiosidad nunca vista. Pel que feia a les adhesions dels ajuntaments, "también se nota un considerable aumento, visto el de los otros años".

(283) "El Diluvio" del 11 de setembre de 1923. "El Diluvio" del 6 de setembre de 1923 anunciava que la Comissió preparava aquest manifest que d'ora editat en un cartell gran i fixat pels carrers de Barcelona, a part d'una edició en petitat per a repartir-lo. Hom avisava a les entitats de fora de Barcelona que volguessin ajudar a la seva distribució que s'adrecessin a l'hostatge de la Comissió, que era el del CADCI.

El manifest, remarcava també que la commemoració cada any prenia "una major grandesa popular". "A mida que la consciència nacional de Catalunya va desvetllant-se en el cor de les multituds patriòtiques, cada dia més denses, s'entén i s'intensifica el record d'aquells herois que feren el darrer esforç per evitar a la pàtria -- l'esclavatge i la vergonya en què ha viscut unes centúries, en -- què roman encara." La commemoració, per una altra banda, era "acte despullat de tot caire partidista i de tot baix interès de --

grup, tots els bons patriotes tenen el deure de sumar-s'hi i de contribuir-hi amb la llur presència personal a tots els actes - recordatoris. (...) tots els catalans conscients de la pròpia -- personalitat i defensors dels drets imprescriptibles de Catalunya (...) han de fer en tal dia afirmació plena i robusta de la voluntat nacional indestructible (...)."

"Als catalans, doncs, de tots els estaments i de totes les terres ens adrecem, per demanar-los que en l'onze de setembre d'enguany retin homenatge viril als herois de 1914 i ajudin al record pietós la ferma voluntat de reivindicar la seva santa memòria, complint llur darrera comanda de defensar fins a morir la pàtria catalana, gloriósament renaixement."

- (284) "La Veu de Catalunya", 11 de setembre de 1923. El míting fet al CADCI fou unitari pel que fa a la participació de representats de branques diverses (Esquerra Catalana, Acció Catalana i Estat Català) i la presència a la presidència de Romà Sol de la Lliga Regionalista, tanmateix els oradors manifestaren ben explícitament, a les seves intervencions les diferències i recels que els separaven.
- (285) Els representants bascos i gallecs eren a Barcelona per a signar, el dia 11 l'anomenada "triple aliança", promoguda per "Acció Catalana". V. "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre de 1923. V. la nota 187 d'aquest capítol.
- (286) El "Grup Bancari Sempre Catalans" era format per empleats del -- Banc de Barcelona, Société Generale, Urquijo, Catalunya, Espanyol de Xile, Roma, Hispà-Americà, Jover i Cia, Soler i Torra Germans, Biscaia, i Alemany Transatlàntic. Aquest grup, feien pública una declaració, que reproduïa "El Diluvio" del 9 de setembre de 1923, la qual remarcava que el nucli d'empleats de banca "farà també -- com els anys passats acte de presència a l'homenatge a En Rafael Casanova", i proposava després de dur a terme l'enllumenat del monument.
- (287) "El Diluvio" del 9 de setembre de 1923, indicava també que "un -- gran número de deportistas -más de 200- que diariamente se reúnen en Canalejas todas las noches, llevarán una corona como símbolo de homenaje al gran consejero".
- (288) "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre publica la relació detallada de totes les ofrenes que ocupen gairebé tota la plana 8

- (quatre columnes). V., també, "El Diluvio" del 12 de setembre de 1923.
- (289) "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre de 1923, transcriu el nom dels detinguts (25) i dels ferits (8), un d'ells greu; un dels ferits, era guàrdia de següretat. V. també "El Diluvio" del 12 i del 13 de setembre de 1923.
- (290) Diades que s'apropen.- "Acció", maig 1923, p. 11.
- (291) V., el capítol anterior, p. 351-36. "Acció", setembre 1918, p. 9; "Acció", octubre 1918, p. 5; "La Veu de Catalunya", 11 de setembre de 1918; "La Publicidad" del 12 de setembre de 1918. El setembre de 1918, el CADCI s'adheria també als actes d'homenatge a Prat de la Riba, celebrats a Castelltorsol i Santa Perpètua.- "Acció" d'octubre 1918, p. 1.
- (292) "La Publicidad", 12 de setembre de 1918.
- (293) V. supra, p. 422-429.
- (294) V. la p. 277-279.
- (294 bis) V., supra, p. 449.
- (295) "Acció" de desembre 1918, p. 5. Segons "El Diluvio" del 12 de desembre de 1918, l'escrit lliurat al cònsul americà, dirigit al president Wilson, feia conèixer "la voluntat de la dependència barcelonesa, representada por 6.500 asociados, de que Cataluña sea elevada a la categoría de nacionalidad". També el CADCI felicitaria el diputat de Catalunya Nord Emmanuel Brousse, "per haver-se volgut recordar -al Parlament francès- i dedicar sentides paraules als màrtirs voluntaris catalans que defensaren en la causa de França, la de les Nacionalitats"; i a l'ambaixador anglés a Madrid, "per la dedicatòtia que adreçà a Catalunya en el seu parlament del banquet de la victòria dels aliats en el Majèstic Hotel de Barcelona".- "Acció" de gener de 1919, p. 1, i "El Diluvio" del 12 de desembre de 1918.
- (296) "Acció" de desembre de 1918, p. 6. El lliurament de les signatures al Consolat de Sèrbia es faria el 17 de novembre, el mateix dia de la conferència, organitzada per la Unió Catalanista, de Macià al CADCI. Un nombrós grup dels assistents a la conferència acudiria al Consolat, tot cridant visques a les nacions aliades, mentre la comissió lliuradora del document romania a dins. "Cuan-

do el entusiasmo era mayor -escriu la crònica de "El Diluvio" del 18 de novembre de 1918- y más delirantes los vítores y los aplausos, llegó un grupo de los del Requeté, que empezó, inoportunamente, a dar vivas a la neutralidad y otros más expresivos, que indignaron, por lo provocativos, a los pacíficos manifestantes. Muy pronto los dos bandos llegaron a las manos, repartiéndose paraguasos y puñetazos en abundancia". Entre aquests manifestants nacionalistes, apareix un jove que havia de morir tràgicament al CADCI el 6 d'octubre, Jaume Compte. V. "La Veu de Catalunya" del 18 de novembre de 1918. També, la nota 22 d'aquest capítol.

(297) "Acció", desembre 1918, p. 6; "La Veu de Catalunya" del 27 de novembre de 1918; "El Diluvio", 27 de novembre 1918. V. supra, p. 429.

(298) "Acció" de gener de 1919, p. 5.

L'autoritat governativa prengué en aquesta avinantesa "medidas extraordinarias; la policía frente al local, formó varias líneas estratégicas, que ni la de Hindenburg", segons la recensió de "El Diluvio" del 1 de desembre de 1918, mentre que "La Veu de Catalunya" del mateix dia, assenyala que l'autoritat "havia adoptat algunes precaucions" "pels voltants de la Rambla de Santa Mònica" També, "La Veu de Catalunya" del 30 de novembre de 1918.

(299) Hi intervindrien l'Esbart Català de Dansaires, el Cor Catalunya Nova, Joaquim Vinyas i Faust Casals que llegirien diversos poemes, el baix del Teatre de l'Opera de Varsòvia, i Miquel Guinart, que llegiria un treball al.lusiu a l'acte, original d'Ignasi Iglesias que no hi assistia per indisposició, tot obtenint un benefici de 191'05 pts. V. "Acció" de gener de 1919, p. 5; i de febrer 1919, p. 4.

Uns anys després, durant una excursió, organitzada pel Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI a Paris, a finals de març i començament d'abril de 1923, hom aprofitaria l'avinantesa per a homenatjar els voluntaris catalans morts a la Gran Guerra. V. --- "Acció", maig 1923, p. 20-29; infra, p. 514.

(300) La festa consistia en un recital de cançons catalanes i italianes abans i després de la conferència esmentada, a cura de la soprà Rosalia Puentes, del tenor Juventí Folgar i Anna Aymat al piano. Enric Cubas, enfi, llegiria una versió catalana del porma d'Annunzio, La Victòria. Membres de la colònia italiana assistirien a -

l'acte, obert amb l'execució dels himnes italià i català.- V. -- "Acció" de febrer de 1919, p. 5; "El Diluvio" del 11 de gener de 1919, i "L'Intransigent" del 17 de gener de 1919. El Centre, dins d'aquestes actuacions entorn del final de la guerra, delegaria el soci Josep Vallés i Vives a l'expedició a Verdum per a lliurar "la bandera que el poble i entitats de Barcelona ofrenen a aquella heroica ciutat", segons "Acció" de gener de 1919, p. 1. També, durant el període de clausura del CADCI, la Secció de Propaganda Autonomista visitaria el cònsol del nou estat iugoslau "per a patentitzar-li la nostra simpatia profunda per Sèrbia, quina llibertat havia estat en greu perill durant la guerra, i la satisfacció intensa que havia produït al Centre la constitució d'aquell nou estat, en plasmar una cobejada aspiració de tota la raça eslava del Sud", essent objecte d'una recepció per part del cònsol esmentat. En aquest mateix sentit, la representació de la Secció visitaria el cònsol de Txecoslovàquia "expressant-li la felicitació del Centre, per la constitució d'aquell nou Estat".- "Acció", novembre 1919, p. 5. Mesos després, la mateixa secció sol·licitava al cònsol iugoslau opuscles o llibres "de propaganda del seu joveníssim país". El butlletí d'"Acció" de maig de 1920, p. 8, agrafa la tramesa del material (un mapa, diversos exemplars del llibre La cuestión del Adriático i periòdics que publicaven a Amèrica les colònies de serbis.

(301) V. el capítol anterior, p.360-361.

(302) "Acció", febrer 1919, p. 5; "La Veu de Catalunya" del 27 de desembre de 1918; "El Diluvio" del 28 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya", 28 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya" del 30 de desembre de 1918. Un àlbum, confeccionat després de la vetllada, amb "un centenar d'adesions de diferents indrets de Catalunya i de totes les manifestacions de la vida corporativa catalana" fóra adreçat al Casal Català de Manila, perquè el lliurés a la més alta autoritat de Filipines".- "Acció" de desembre de 1919, p. 12.

(303) "Acció" de gener de 1919, p. 5, i "Acció" de febrer 1919, p. 5. La de Ferran Boter, la segona es donà el 21 de desembre de 1918 ("La Veu de Catalunya" del 20 de desembre de 1918), la de Benedetto Calarossi, el 11 de gener, juntament amb la qual se cele--

braria la festa esmentada en honor d'Itàlia. La de Pere Bordoy es donaria el 13 de gener de 1919.

- (304) "Acció", gener 1919, p. 5. Miquel Guinart havia de cloure també aquest cicle amb una conferència sobre el tema "¿Catalunya?", el primer de febrer, que havia igualment de veure's frustada a causa de la clausura del local del Centre.
- (305) "Acció" de desembre, 1918, p. 1 i 5. La premsa duia l'adhesió "amb el més vibrant entusiasme" del Consell Directiu del CADCI a l'acte del 16 de novembre i la seva recomanació als seus associats -- que sol·licitessin "dels seus respectius patrons una hora de festa demà, dissabte, dia 16, de 12 a 1, i millor encara el tancament del comerç per a solidaritzar-se amb la major solemnitat a l'acte trascendental de la petició d'autonomia per a Catalunya".-- "La veu de Catalunya" i "El Diluvio" del 15 de novembre de 1918. També, la recensió de l'acte a "La Veu de Catalunya" del 16 de novembre de 1918 i a "El Diluvio" del 17 de novembre de 1918. V. supra, p. 429 - 430.
- El CADCI no era l'únic grup de dependents que s'hi adheria. Entre les adhesions hi trobem, també, la de la Unió Professional de Dependents i Empleats del Comerç ("La Veu de Catalunya" del 27 de novembre de 1918).
- (306) Recordi's la nota 17 d'aquest capítol. La Secció de Propaganda, segons "Acció" de gener de 1919, p. 5, visitava els "detinguts -- amb ocasió de les manifestacions patriòtiques ocorregudes en nostra ciutat durant els dies del mes de desembre. Demés d'interessar-se per llur llibertat, aquesta Secció obrí una subscripció a l'objecte de fer ofrena a tan simpàtics ciutadans de presents -- propis de la diada de Nadal". En ocasió de la mort "del jove i -- malaguanyat catalanista", Manuel Miralpeix, "produïda en ocasió dels esdeveniments desenrotllats en nostra ciutat a l'entorn de la petició d'Autonomia", el butlletí del CADCI se'n feia ressò i expressava el seu "dol" i l'ensems "indignació" per "l'agravi comés a nostra sacra causa". Amb aquest motiu s'obria una subscripció, a l'igual que ho feien altres entitats, "per a la necessitada família del màrtir finat", la qual assolía unes 1.500 pessetes.-- "Acció", febrer 1919, p. 1. Aquesta solidaritat dels dependents del CADCI es tornaria a manifestar envers el germà de Miralpeix la diada de reis de 1920 ("Acció", desembre 1919 a març

1920, p. 13), a part de participar en la subscripció oberta per la Joventut Nacionalista La Falç "per a costejar dues plaques de marbre" que es col·locarien a les tombes de Miralpeix i Benet, un altre jove mort en les mateixes circumstàncies que l'anterior -- ("Acció", abril 1920, p. 8). El gener de 1922, encara, la Secció de Propaganda Autonomista expressava el seu "intent de commemorar amb un acte d'afirmació nacionalista l'aniversari de la mort dels joves Benet i Miralpeix" ("Acció" de febrer de 1922, p. 1) Assenyalem, també, que clausurat el local del Centre, la mateixa secció tornaria a visitar els "catalanistes reclosos en la Presó Model, entre els que hi havia el nostre consoci J. Crpella, que quasi ja havia complert els seus sis mesos de condemna, quan fou deslliurat per gràcia de l'indult atorgat".- "Acció" de novembre 1919, p. 5.

- (307) A part del que assenyalem a la nota 25, aquesta reunió decidia -- de postposar tota resolució fins conèixer els acords de l'Assemblea de la Mancomunitat del 26 de gener de 1919, al marge de l'actuació que cada joventut volgués prendre pel seu compte. Aquest acord fou el que semblà "más armonizable" entre els diversos parers exposats, segons "El Diluvio" del 21 de gener de 1919. V. també, "La Publicidad" del 19 de gener de 1919. Entre les entitats, hi apareixen, a més a més del CADCI, la Joventut Nacionalista de la Lliga, Joventut Nacionalista Renaixença, Associació Catalana d'Estudiants i la Joventut Nacionalista La Falç.
- (308) El míting, celebrat el 5 de gener de 1919, inaugurava les tasques d'aquesta entitat adscrita a la Lliga Regionalista. Miquel Guinart hi prendria part per la Secció de Propaganda del Centre "amablement requerits per aquesta novella entitat".- "Acció" de febrer 1919, p. 5; "La Publicidad", 4 de gener de 1919; "La Publicidad" del 6 de gener de 1919. Hi prengueren part el diputat Rosés, Bofill i Matas, Jover, Bulart, Maynés, Bremon, Garriga i Massó, Bosch, president d'aquesta Joventut, i Miquel Guinart. Pel que fa a aquest grup, V. la nota 19 d'aquest capítol.
- Dins d'aquest context, hauríem d'esmentar la Diada de la Llengua Catalana, amb la celebració al Centre, la vigília, d'un míting d'afirmació nacionalista (V. la nota 230); l'audició de sardanes el dia abans de l'Assemblea de la Mancomunitat del 26 de desembre de 1918 ("Acció", febrer 1919, p. 5), i el telegrama de feli-

citació, adreçat pel Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI, a l'alcalde de Terrassa per la seva desautorització de les manifestacions del diputat monàrquic Alfons Sala, contràries a la campanya per l'estatut ("La Publicidad" dels dies 18, 19 i 20 de febrer de 1919).

(309) V. supra, p. 431.

(310) "Acció", gener 1919, p. 1. V. a la nota 313 el text complet d'aquesta comunicació.

(311) La qüestió social i l'autonomia.- "Acció", febrer 1919, p. 6.

(312) V. supra, p. 430.

(313) "En aquests moments trascendentals -llegim a l'escrit signat pel vice-president del Centre, J. Sans, i el secretari M. Calvet, en nom del Consell Directiu- en què es debat sobre el pervindre de la nostra terra, l'estament del comerç i de la indústria de Barcelona, representat genuïnament pels sis mil cinc cents socis -- que s'acoblen en la nostra entitat, ha volgut fer-vos avinent el seu més lleal sentir referent al projecte d'autonomia que la Mancomunitat i els parlamentaris catalans tenen presentat a Madrid. Constituïm una força estamental, una organització obrera, que en el projecte d'autonomia elaborat per la Mancomunitat, no s'ha sentit satisfactòriament apoiada en l'aspecte social, ja que ço que sigui legislació sobre matèria obrera, hem vist que es reservava al Poder central, privant-nos així d'una de les prerrogatives que més afermarien la nostra sobirania popular. Notant com això ha -- produït en tota la classe obrera una certa contrarietat i fent-nos ressò de la seva general aspiració, és que ens permeten adreçar a V.E. per a formular la nostra petició de que voldríem que fos ampliat en el caire social el projecte d'autonomia presentat. No ens cal pas dir que aquest, en sos termes generals, ha provocat els nostres més pregons entusiasmes i que per la seva consecució si a V.E. li sembla convenient, li oferim el nostre més veherent concurs. Esperem, doncs, amb impaciència els patriòtics -acords que han d'eixir de l'Assemblea d'avui en la confiança de que no seran acceptades solucions equívokes, com la de la formació de la Comissió extra-parlamentària, que no creiem arribi a concloure en res positiu per a la nostra causa."- "El Diluvio" - del 22 de desembre de 1918.

Com pot veure's, en la qüestió de la Comissió extraparlamentària

el CADCI se situava de la banda del nacionalisme radical i repub-⁸⁷⁵licà, enfront de la posició més possibilista de Cambó i la Lliga Regionalista.

- (314) "El Diluvio", 30 de desembre de 1918, i "La Veu de Catalunya del 30 i del 31 de desembre de 1918. La convocatòria del míting, que es fixaria pels llocs públics, manifestava que el "fet de l'autonomia de Catalunya és indiscutible. El règim autonòmic pel qual tant hem bregat nosaltres, els dependents de comerç, va a tenir sentada definitivament en la nostra terra. Mes, l'organisme di-rector de la nostra pàtria, la benemèrita Mancomunitat de Cata-lunya, en reclamar del Govern Espanyol aquesta constitució auto-nòmica imminent, ho ha fet de faisó que no satisfà plenament les aspiracions de l'obrer català, puix en una de les bases ha vol-gut reconèixer en el Poder central sa exclusiva facultat per a establir i regular la legislació obrera. Aquest dret de resoldre a casa qüestió social, que els obrers catalans hem de considerar essencialment nostre, cal procurar per tots els mitjans que no ens sigui arrabassat i, per tal d'assolir-ho, anem a emprendre, d'acord amb els altres sectors cultural-democràtics de Catalunya, una forta creuada, el primer acte públic de la qual el constituïrà un grandíós míting d'afirmació nacionalista-obrera (...)."
- (315) "Acció", febrer 1919, p. 6.
- (316) "En el aspecto social -diria també Fabra-, España se encuentra - en estado de inferioridad en relación con los demás pueblos de - Europa. Si España no se organiza inmediatamente en este sentido, quedaríamos aislados de los pueblos civilizados. La autonomía de Cataluña es un arma para acabar con estos medios: hay que procurar que sea un lazo de unión para las demás regiones españolas para llegar a la Federación Ibérica".- "La Lucha" del 3 de gener de - 1919.
- (317) "La Lucha", 3 de gener de 1919, "Acció" de febrer 1919, p. 6. -- Aquest darrer butlletí, remarcava "l'expectació creixent que despertaren en tota la concurrència aquells parlaments, que no sols es limitaven a advocar per a la incorporació del problema social en la imminent constitució autonòmica de Catalana, sinó que amb la competència que caracteritza a cada un dels esmentats oradors, volgueren il.lustrar-nos sobre els greus problemes que ha plantejat l'acabament de la guerra i sa estreta relació amb els obrers

i, especialment, la repercussió en l'estament mercantil; manifestacions que foren sorollosament aplaudides pels reunits".

- (318) El "Missatge" fóra "tramès pel ple de la junta de la Secció" --- d'Organització i Treball al President de la Mancomunitat, "qui - en rebre'l de les nostres mans, no ens prometé ja solament estudiar-lo, sinó defensar-lo personalment i procurar que se li dongui la satisfacció deguda".- "Acció", febrer 1916, p. 6; "La Publicidad", 9 de gener de 1919.
- (319) "La Publicidad", 4 de gener de 1919.
- (320) "La Publicidad" del 8 de gener de 1919. V. la nota 16 d'aquest capítol. En aquest sentit, Frederic Godàs adreçaria un telegrama a Puig i Cadafalch, en nom de les "numerosas representaciones republicanas socialistas comarcas de Lérida" que havien assistit a la festa política celebrada amb motiu de la inauguració de la Joventut Republicana de Lleida, que acordaven per aclamació "dirigirse al presidente Mancomunidad petición no excluir Poder catalán atribuciones cuestión social conforme petición aparecida --- CADCI de Barcelona", segons "La Publicidad" citada.
- (321) V. també la nota 16 d'aquest capítol.
- (322) V., igualment, "Acció", abril 1932, p. 21.
- (323) V. supra, p. 431-432 i 450-451.
- (324) "Acció", novembre 1919, p. 5. La Secció de Propaganda del Centre, segons aquest butlletí, posava "en pràctica una iniciativa llarg temps acaronada", l'"Oficina de relacions exteriors i estadística a la qual hem passat la conservació del Cos de Delegats del Centre". V. més amunt, p. 444 .
- (325) "Acció", novembre 1919, p.5. Segons aquest butlletí, no es rebé resposta del document adreçat a Evarist Fàbregas.
- (326) Hom l'adreçà a Hurtado, com a director i a Jori com a redactor cap de "La Publicidad".- "Acció" de novembre 1919, p. 5. "Hem de planye'ns també -llegim en aquest butlletí-, ben sincerament, de no haver tingut la ventura de que cap dels dos senyors, contestés a la nostra petició".
- (327) "Acció", novembre 1919, p. 5. El Centre signava en aquest sentit, "un document que presentaren una vintena d'entitats", a iniciativa de l'Esbart de Dansaires del Casal Nacionalista Martinenc.